

УНИВЕРЗИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ” – БИТОЛА

Факултет за безбедност – Скопје

Елена Спасовска

**РАЗЛИЧНИТЕ АСПЕКТИ ЗА ГРАДЕЊЕ НА ПОЛИЦИСКИОТ
ИНТЕГРИТЕТ ВО ФУНКЦИЈА НА РАЗВОЈОТ НА МАКЕДОНСКАТА ПОЛИЦИЈА**

Скопје, 2024 година

Ментор:

Проф. д-р Никола Дујовски

Редовен професор на „Факултет за безбедност“ – Скопје

Универзитет „Св. Климент Охридски“ – Битола

Членови на комисијата:

Проф. д-р Јонче Ивановски,

Редовен професор на „Факултет за безбедност“ – Скопје

Универзитет „Св. Климент Охридски“ – Битола

Проф. д-р Богданчо Гогов,

Редовен професор на „Факултет за безбедност“ – Скопје

Универзитет „Св. Климент Охридски“ – Битола

Датум на одбраната:

Датум на промоцијата:

Научна област на магистерскиот труд: Безбедност

БЛАГОДАРНОСТ

Ја изразувам мојата огромна благодарност до мојот ментор, проф. д – р Никола Дујовски, кој со својата професионалност, знаење и искуство ми помогна во истражувањето и изработката на трудот преку поддршка, сугестии, насоки, експедитивност и постојано интересирање за текот на работата на оваа магистерска работа. Ми претставуваше чест и задоволство да работам под негово менторство.

Исто така, голема благодарност упатувам до професорите членови на Комисијата за оценка на трудот, професорите кои ме охрабруваа во текот на моето студирање, моите колеги од Министерството за внатрешни работи кои несебично и срдечно го споделија своето професионално искуство и знаење и активно партиципираа во спроведеното истражување во рамки на магистерскиот труд и секако благодарност до моите искрени пријатели кои се моја поддршка и со радост ги споделуваат моите успеси.

Значајна, драга и доживотна посвета упатувам на моето семејство а особено на моите родители, мојот татко Стефан и мојата мајка Ангелина, кои со својата љубов и внимание ми помогнаа во надминувањето на сите бариери, препреки и предизвици, а со тоа и во оставрувањето на посакуваната цел, односно изработка и одбрана на овој магистерски труд.

ИЗЈАВА
на Елена Спасовска

Изјавувам дека при изработката на магистерскиот труд ги почитував позитивните законски прописи од областа на заштита на интелектуалната сопственост и не користев реченици или делови од трудови од други автори без да ги почитувам методолошките стандарди. Изјавата ја давам под полна материјална и кривична одговорност.

Изјавил:

СОДРЖИНА

Апстракт	7
Abstract	8
ВОВЕД.....	9
Глава 1	11
1. ФОРМУЛАЦИЈА НА ПРОБЛЕМОТ	11
1.2 Резултати од претходни истражувања	14
2. ОПРЕДЕЛУВАЊЕ НА ПРЕДМЕТОТ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО	17
2.1. Теоретско определување на предметот на истражувањето.....	18
2.1.1. Теоретско детерминирање на поимот интегритет	18
2.1.2. Теоретско детерминирање на полицискиот интегритет	19
2.1.3. Значењето и важноста на полицискиот интегритет	22
2.2. Појмовно категоријален апарат	23
2.3. Операционално определување на предметот на истражувањето	24
2.4. Дисциплинарно определување на предметот	26
2.5. Временско определување на предметот на истражувањето	26
2.6. Просторно определување на предметот на истражувањето.....	27
3. ЦЕЛИ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО	27
4. ХИПОТЕТИЧКА РАМКА – ХИПОТЕЗИ.....	28
5. НАЧИН НА ИСТРАЖУВАЊЕТО.....	29
6. НАУЧНА И ОПШТЕСТВЕНА ОПРАВДАНОСТ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО	31
Глава 2	33
1. ИНТЕГРИТЕТ	33
1.1. Видови интегритет	36
Глава 3	39
1. ПОЛИЦИСКИ ИНТЕГРИТЕТ	39
1.1. Полицискиот интегритет во националната правна рамка	43
1.2. Градење на полицискиот интегритет	53
1.3. Принципи за градење интегритет	54
1.3.1. Принципите на Сер Роберт Пил.....	54
1.3.2. Водечки принципи во работењето на модерната полиција.....	56

1.4. План за интегритет	60
1.5 Развој на полицискиот интегритет	66
1.6. Надворешните чинители и нивната улога во негувањето на полицискиот интегритет	70
1.7. Департизација на полицијата: Патот кон професионализација и непристрасност	73
1.8 Етички кодекс за однесување на работниците во Министерството за внатрешни работи	76
1.9 Тест за интегритет	78
1.9.1. Видови на тестови на интегритет	82
1.10 Интегритет во финансирањето.....	86
1.10.1. Објективни процедури на финансирање	88
1.10.2. Реален план за јавни набавки	89
Глава 4	91
4. КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА НА ПОЛИЦИНСКИОТ ИНТЕГРИТЕТ ВО РЕПУБЛИКА СРБИЈА И ФЕДЕРАЦИЈАТА БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА	91
1.1 Полициски интегритет во Република Србија	91
1.2 Полициски интегритет во Федерацијата Босна и Херцеговина.....	95
Глава 5	101
5. ЕФЕКТИТЕ ОД ГРАДЕЊЕТО НА ПОЛИЦИНСКИОТ ИНТЕГРИТЕТ ВО МАКЕДОНСКАТА ПОЛИЦИЈА.....	101
Глава 6	105
6. ИСТРАЖУВАЊА ПОВРЗАНИ СО МАГИСТЕРСКИОТ ТРУД	105
Глава 7	120
7. ЗАКЛУЧОК.....	120
Прилог 1 Анкетен прашалник	129
Прилог 2. Изјава за согласност	132
Глава 8	134
8. КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА.....	134
Книги, списанија, зборници:	134
Нормативна рамка (закони, подзаконски акти и интерни прописи):	137
Извори од интернет	138

Апстракт

Интегритетот може да се дефинира како усогласување на однесувањето со она што знаете дека е правилно. Личноста со интегритет покажува принципиелна посветеност на вредностите и верувањата. Таквата личност секогаш настојува да ги изразува етичките стандарди и да ја прави вистинската работа без оглед на околностите. Автентичноста е сржта на интегритетот, во смисла дека внатрешните уверувања остануваат конзистентни без оглед на надворешните услови. Интегритетот значи да се биде искрен, но искреноста не секогаш покажува интегритет. Разликата е во внатрешната посветеност да се биде доверлив и да се пренесе вистината без измама.

Во контекст на полициската работа, интегритетот е од фундаментално значење. Тој се однесува на етичките и професионалните стандарди што треба да ги почитуваат полициските службеници. Ова вклучува искреност, транспарентност, отчетност, почитување на законот и етичките кодекси, како и избегнување на корупција, злоупотреба и недолично однесување. Полицискиот интегритет е суштински за одржување на довербата на јавноста во полицијата и во функционирањето на правниот систем.

Главна цел на овој труд ќе биде согледувањето на различните аспекти за градење на полицискиот интегритет во функција на развојот на македонската полиција, како и односот помеѓу полицискиот интегритет и професионалноста на полициските службеници во Министерството за внатрешни работи (МВР). Поточно, трудот ќе има за цел да испита како почитувањето на етичките стандарди и принципите на интегритет од страна на полициските службеници можат да влијаат на нивните перформанси, довербата на јавноста и легитимноста. Истражувањето ќе ги анализира и факторите кои придонесуваат за зајакнување на полицискиот интегритет, како што се политиките за селекција и обука, внатрешни дисциплински мерки и механизми за надворешен надзор. Дополнително, трудот ќе ги истражи предизвиците и бариерите за одржување на полицискиот интегритет и како тие влијаат на полицискиот професионализам. Генерално, целта на истражувањето ќе биде обезбедување сеопфатно разбирање за улогата на полицискиот интегритет во промовирањето на професионализмот кај полициските службеници, како и идентификување на потенцијалните области за подобрување.

Клучни зборови: интегритет, полиција, перформанси, истражување.

Abstract

Integrity can be defined as conforming behavior to what you know to be right. A person of integrity demonstrates a principled commitment to values and beliefs. Such a person always strives to reflect ethical standards and do the right thing regardless of the circumstances. Authenticity is at the core of integrity, in the sense that internal beliefs remain consistent regardless of external conditions. Integrity means being honest, but honesty does not always indicate integrity. The difference is the inner commitment to be trustworthy and to convey the truth without deception.

In the context of policing, police integrity is of fundamental importance. It refers to the ethical and professional standards that police officers should respect. This includes honesty, transparency, accountability, compliance with the law and ethical codes, and avoiding corruption, abuse and misconduct. Police integrity is essential to maintaining public confidence in the police and in the functioning of the legal system.

The main goal of this paper will be the understanding of the different aspects of building police integrity in function of the development of the Macedonian police, as well as the relationship between police integrity and the professionalism of police officers in the Ministry of Internal Affairs. Specifically, the paper will aim to examine how adherence to ethical standards and principles of integrity by police officers can affect their performance, public trust and legitimacy. The research will also analyze factors that contribute to strengthening police integrity, such as selection and training policies, internal disciplinary measures and external oversight mechanisms. In addition, the paper will explore the challenges and barriers to maintaining police integrity and how they affect police professionalism. Overall, the aim of the research will be to provide a comprehensive understanding of the role of police integrity in promoting professionalism among police officers, as well as identifying potential areas for improvement.

Keywords: integrity, police, performance, research.

ВОВЕД

Полицијата е еден од најважните столбови на секое општество, одговорна за обезбедување на редот, заштита на граѓаните и спроведување на законите. Во таа насока, интегритетот на полицијата претставува основен предуслов за нејзината ефективност и кредибилитет. Интегритетот не само што влијае врз довербата на јавноста кон полицијата, туку и го определува капацитетот на полициските службеници да ги извршуваат своите должности чесно и праведно.

Во Република Северна Македонија (РСМ), градењето на полицискиот интегритет е од клучно значење за развојот и модернизацијата на полицијата. Оваа магистерска теза има за цел да ги разгледа различните аспекти на полицискиот интегритет и нивната улога во развојот на македонската полиција. Преку анализа на правната рамка, принципите за градење интегритет, плановите и етичките кодекси, како и компаративната анализа со земјите од регионот, ќе се испитаат методите и стратегиите кои можат да придонесат за зајакнување на интегритетот во македонската полиција.

Темата на овој труд е особено актуелна во контекст на тековните реформи во МВР и потребата од зголемување на транспарентноста и одговорноста во полициското работење. Преку истражувања и анализи, ќе се обидеме да дадеме конкретни препораки и насоки за подобрување на полицискиот интегритет, со цел да се постигне поголема доверба на јавноста и поефикасно функционирање на полицијата.

Содржината на магистерскиот труд е организирана на начин што овозможува систематско истражување на интегритетот, почнувајќи од основните дефиниции и видови на интегритет, преку специфични аспекти на полицискиот интегритет, до анализа на меѓународните искуства и нивните импликации за македонската полиција.

Магистерската теза е составена од вовед, пет глави и заклучок. Во првата глава, се обработува концептот на интегритет како основна етичка вредност која ги насочува постапките и однесувањето на поединците и институциите. Интегритетот се дефинира како усогласеност на мислите, зборовите и делата, што резултира со доследност и морална коректност. Се дискутира за значењето на интегритетот во различни контексти, вклучително и во професионалниот, личниот и институционалниот живот, при што се истакнува неговата важност за градењето доверба и кредибилитет.

Втората глава се фокусира на специфичниот концепт на полициски интегритет, кој претставува суштинска компонента за ефикасноста и кредибилитетот на полицијата. Полицискиот интегритет вклучува усогласеност на полициските службеници со етичките и правните стандарди, што придонесува за зголемување на довербата на јавноста во полициските институции.

Третата глава ги разгледува искуствата и практиките на полицискиот интегритет во земјите од регионот, Србија и Босна и Херцеговина. Се прави компаративна анализа на правните рамки, мерките и стратегиите кои се користат за зајакнување на интегритетот во овие земји, со цел да се извлечат поуки и препораки за нашата држава.

Следната глава ги анализира ефектите и резултатите од градењето на полицискиот интегритет во македонската полиција. Се илустрираат успешноста на мерките за зајакнување на интегритетот и нивното влијание врз довербата на јавноста и ефикасноста на полицијата.

Во петтата глава се презентираат истражувањата кои се спроведени во рамките на магистерскиот труд. Се дискутираат методологијата, примерокот и резултатите од истражувањата, како и нивните импликации за развојот на полицискиот интегритет во РСМ.

Заклучната глава ги сумира главните наоди и препораки од магистерскиот труд. Се нагласуваат клучните точки и импликации од анализите и истражувањата, со цел да се дадат конкретни препораки за подобрување на полицискиот интегритет и развојот на македонската полиција.

Глава 1

1. ФОРМУЛАЦИЈА НА ПРОБЛЕМОТ

Прашањето за полицискиот интегритет стана поактуелно во последниве години поради серијата случаи од висок профил на полициско непрофесионално однесување и корупција. Согласно законите и подзаконските акти, полициските службеници во секојдневната работа применуваат полициски овластувања, вклучително и употреба на сила, приведување и лишување од слобода, претреси и одземање на предмети итн. Сепак, недостатокот на интегритет меѓу некои полициски службеници доведува до кршење на човековите права, дискриминација и други форми на непрофесионално однесување, што резултира со губење на довербата на јавноста во спроведувањето на законот и во полицијата како една од најзначајните институции во државата. е

Проблемот со недостатокот на полицискиот интегритет е повеќеслоен, со повеќе фактори кои придонесуваат за ова прашање. Еден фактор е процесот на селекција и регрутирање на полициски службеници, особено на кандидати со историја на недолично однесување, криминално однесување или пристрасност. Друг фактор е обуката и образованието на полициските службеници, што може да не обезбеди доволно инструкции за етика, човекови права и закон. Несоодветните политики и процедури, како и недостатокот на надзор и отчетност, исто така може да придонесат за непрофесионално однесување и корупција на полицијата. Недостатокот на полициски интегритет може да има сериозни последици за општеството, вклучително и намалување на јавната доверба и соработка со органите за спроведување на законот, зголемување на криминалот и нередите и ерозија на владеењето на правото. Прашањето за полицискиот интегритет мора да се реши за да се осигура дека органите за спроведување на законот им служат на нивните заедници со правичност, почит и професионализам .

Направени се напори за подобрување на полицискиот интегритет, како што се спроведување мерки за зајакнување на процесите на регрутирање, подобрување на програмите за обука и образование и формирање независни надзорни тела за следење на полициското однесување и испитување на поплаките за недолично однесување. Сепак, потребно е да се направи повеќе за сеопфатно да се реши проблемот. Затоа, проблематичната

изјава е дека недостатокот на полициски интегритет е растечка загриженост што придонесува за полициско недолично однесување и корупција, што резултира со губење на јавната доверба и доверба во спроведувањето на законот . Прашањето е повеќеслојно, со неколку фактори кои придонесуваат за проблемот и мора да се реши за да се осигура дека органите за спроведување на законот им служат на нивните заедници со правичност, почит и професионалност.

Полицискиот интегритет може да се промовира преку неколку суштински активности, и тоа:

- Употребата на сила - Полициските службеници и воопшто силите на редот се должни да ги почитуваат човековите права и слободи, како и дигнитетот на секоја личност. Во секоја ситуација во која треба да се употребите сила за да се исполнат полициските задачи, полицискиот службеник ќе ги има предвид интересите на поединецот, на заедницата, на општеството. Заштитата на јавното добро треба да биде избалансирано со интересите на секој припадник на заедницата. Полициските службеници имаат законски овластувања да употребат физичка сила, средства за присилба и огнено оружје во случаи кога тоа е неопходно за заштита на животот и безбедноста на граѓаните. Секоја употреба на физичка сила, средства за присилба како што се гумена палка, електрични уреди, хемиски средства (пепер спреј, солзавец, димни бомби итн) треба да биде пријавена и да помине низ процедурата на проверка на оправданоста и сразмерноста на употребата.

- Жалбите и истрагите за непрофесионално однесување - Концептот на полиција блиска до заедницата предизвика бројни промени во приоритетите на работа и ги отвори полициските организации до највисока можна мера кои имаат за цел да одговорат на реалните потреби на граѓаните. Една од обврските за исполнување на очекувањата на граѓаните се однесуваат на полициските процедури и постапки кои треба да бидат разумни и ефективни. За да ја исполнат оваа обврска, полициските раководители треба да обезбедат отворен процес за поднесување на поплаки и жалби, во кој граѓаните и полицајците ќе имаат доверба и уверување дека секој поединечен случај ќе биде квалитетно, брзо и објективно истражен. Покрај репресивната улога на постапката за проверка на наводите во секоја жалба или поплака, ваквиот систем има и значајна превентивна улога, особено на односот на полицискиот службеник.

- Промовирање на отчетноста и ефективното раководење - Целта на системот е да се добијат квалитетни податоци и навремено да се превенира доколку постои било каков ризик во однесувањето на полицискиот службеник. Долгорочните цели на системот се да влијае на организациската култура на одговорност во службата. Особено значаен дел за цивилната, демократска контрола е надворешната контрола на полицијата, која се спроведува пред сè од независни регулаторни органи како народниот правобранител, невладините организации, меѓународни организации, комитети и слично. Мудрата политика на раководење на полицијата ќе го земе предвид фидбекот кој го дава јавноста во врска со квалитетот на полициските услуги.

- Обука - Сложените услови во кои работат полициските службеници бараат и соодветна обука односно тренинг, како пред склучувањето на договорот за вработување со Полицијата, така и за време на работењето во МВР. Дополнително, критериумите за селекција на кандидатите се карактеристични и одговараат на потребите на професијата и имаат за цел да ги изберат најдобрите, најмотивирани и најсоодветните кандидати кои со силна посветеност ќе бидат партнери за време на обуката. Етичките прашања кои се значајни за градење на полицискиот интегритет, а кои се или треба да бидат дел од програмите за обука се: културен диверзитет; комуникациски способности, вклучувајќи го значењето на учтивоста и почитта за сите граѓани; културна чувствителност; техники на вербални комуникации и алтернативи за употреба на сила; интегритет и етика;

- Недискриминаторско полициско работење и собирање податоци - Полицијата треба да се грижи секојн полициски службеник да ги извршува своите задачи со нулта толеранција за дискриминацијата. Криминалните активности ја надминуваат расната или етничката припадност. Полициските службеници не треба да се потпираат на генерализирани стереотипи, ставови или верувања за тоа дека припадноста кон која било расна, етничка или национална група ќе значи дека тие лица се под поголем ризик да се вклучат во незаконска активност. За да се гради и зачува полицискиот интегритет, полицискиот службеник треба да се воздржува од дискриминација по однос на раса, пол, етничко потекло, верски уверувања, националност, социјален статус, политичка припадност или сексуална ориентација. Податоците кои полициските службеници можат да ги соберат за граѓаните, се различни и може да ги добијат во различни ситуации како што се контролата на сообраќајот, поднесување различни барања за остварување одредени права итн. Тие

податоци може да бидат многу корисни при планирање на полициските активности и определување на потенцијалниот ризик во локалната заедница.

- Селекција, регрутирање и задржување во службата - Планот за привлекување на млади, заинтересирани и посветени кандидати, кои имаат изграден однос кон законите и сакаат да и служат на заедницата преку полициската организација, треба да се однесува на привлекување на млади и квалификувани луѓе, вклучително жени и припадници на малцинствата. Во процесот на селекција треба да бидат јасно утврдени сите аспекти кои се од интерес на Полицијата. Тоа значи дека кандидатот за полициски службеник треба да исполни повеќе посебни услови пред да го склучи договорот за вработување, а тие треба да бидат наочени кон гарантирање на полицискиот интегритет и уште од првите чекори да се гради личност која постојано ќе води грижа за достоинството на полициската професија. Секоја полициска служба треба да има изградено јасни критериуми и стандарди за напредување во кариерата. Фер и применливи критериуми кои подеднакво ќе важат за сите полициски службеници, се предуслов за квалитетен натпревар помеѓу вработените и нивна посветеност на личниот и професионален развој.

1.2 Резултати од претходни истражувања

За потребите на овој труд ќе се користат резултатите и заклучоците од претходни истражувања, кои за предмет на истражување го имаат полицискиот интегритет, разработен од повеќе аспекти.

Во овој контекст, ќе се користат заклучните согледувања и препораки од Магистерскиот труд „Полицискиот интегритет во функција на спречување на полициската корупција“ од м-р Александра Ѓурчиновска, особено имајќи предвид дека истиот обработува и анализира значајни аспекти од корупцијата во полицијата, преку три главни области, имено, причините и видовите на полициска корупција, мерките за борба против неа и полицискиот интегритет.

Исто така, ќе се користат и заклучоци и препораки од Истражувањето за полицискиот интегритет во Република Северна Македонија, спроведено од ОБСЕ Мисијата во Скопје, Имено, трудот ги анализира перцепциите на полициските службеници за различните претпоставени сценарија на лошо однесување, со согледување на нивните одговори според сериозноста на несовесното дело, соодветната и очекувана дисциплинска мерка и

подготвеноста за пријавување на несовесно однесување, нудејќи и квалитативна анализа на нивното мислење за дисциплинските постапки. Резултатите од истражувањето за интегритет го поддржуваат постоењето на силен кодекс на молчење и неподготвеност за пријавување на несовесно однесување од страна на колегите.

Во областа на полицискиот интегритет, особено истакнати активности во истражување и обработка на аспектите што се однесуваат на него, како и поддршка во изработка и спроведување на обуки на оваа тема, има Женевскиот центар за управување со безбедносниот сектор (ДЦАФ), изразено преку повеќе публикации и изданија на оваа меѓународна фондација, како што е „Прирачникот за полициски интегритет“ кој има за цел да им помогне на полициските служби при изнаоѓањето на ефикасни мерки за спречување на корупцијата во полицијата, да ја зголеми нивната способност во борбата против криминалот, да ја подобри јавната безбедност и да ги зајакне владеењето на правото и јавната доверба во полицијата.

Во истиот контекст, во рамки на Програмата за градење полициски интегритет (ПГПИ) на Женевскиот центар, како основа за изготвување и спроведување на обуки за полициски интегритет во повеќе земји во светот се користи „Прирачникот за спроведување обука за полициски интегритет“. Следствено на наведеното, во рамки на Министерството за внатрешни работи, како дел од Проектот за градење на хибриден образовен систем, поддржан од ОБСЕ Мисијата во Скопје, во тек е процес на обучување на селектирани работници на министерството кои во иднина (почнувајќи од 2024 година) ќе спроведуваат задолжителни обуки на вработените на неколку теми, меѓу кои и обука за полициски интегритет која е планирано да биде задолжителна обука за сите полициски службеници, а приоритетна категорија би биле полициските службеници со работно искуство во министерството од една до три години. Хибридните обуки се подготвуваат и развиваат врз основа на наведениот Прирачник од Женевскиот центар за управување со безбедносниот сектор.

Во рамки на активностите на наведената меѓународна фондација што ќе помогнат во изработката на овој труд е и тематскиот документ „Тестирање на интегритетот во полицијата“, во кој се разгледува дефиницијата на тестирањето на интегритет, неговите разлики од следењето на животниот стил, предностите од воведување на тестови за интегритет и што треба да се земе предвид пред и во текот на нивната имплементација.

Во контекст на претходни истражувања што ќе користат во изработката на овој труд, Проф. Д-р Дујовски (Полициска етика, 2019, 92-104), ги обработува најдобрите полициски практики што можат да постигнат многу во зголемувањето на довербата и зближувањето на луѓето, односно најсуштинските активности за промоција на полицискиот интегритет.

Покрај наведеното, МВР како витален орган во безбедносниот сектор на државата, во рамки на промоција на зацврстување и градење на полицискиот интегритет, изминатите неколку години презеде бројни активности и покажа цврсти заложби во истакнување на значајноста на интегритетот во полициското работење. За таа цел, а како дел од усогласување на националното законодавство со Препораките на ГРЕКО, изготвени се повеќе стратешки документи и законски, подзаконски и интерни прописи за доследно уредување на предметната проблематика. Имено, донесен е „План за интегритет на Министерството за внатрешни работи 2023-2025“, со Акционен план за негово имплементирање, со јасно утврдени ризици, мерки и активности, индикатори, цели и рокови за нивна реализација. Во рамки на наведените реформи, ревидирани се Законот за полиција и Законот за внатрешни работи, во делот на условите за засновање на работен однос во МВР, како и воведување на тест за интегритет и тест за професионален интегритет. Произлезено од наведените законски измени, донесен е и Правилникот за начинот на спроведување на тестот за професионален интегритет на работниците во Министерството за внатрешни работи. Како заокружување на правната рамка за полициски интегритет, донесени се следните интерни прописи: Етички кодекс за однесување на работниците во Министерството за внатрешни работи, Упатството за начинот на постапување со подароци, погодности и гостопримства во Министерството за внатрешни работи и Упатството за начинот на постапување на избраните и именувани лица и работниците во Министерството за внатрешни работи со цел спречување на судирот на интереси во Министерството за внатрешни работи.

За целите на ова истражување ќе се користат и други прописи во надлежност на министерството, што уредуваат значајни аспекти и прашања за зацврстување и градење на интегритет на работниците во МВР, и тоа:

Кодекс на полициска етика;

Правила за начинот на однесување и меѓусебните односи на работниците со посебни должности и овластувања во Министерството за внатрешни работи;

Правилник за работите и дејностите што се во судир со внатрешните работи;

Правилник за работите и дејностите што се во судир со полициските работи;

Упатство за начинот на постапување за заштитено внатрешно и надворешно пријавување во Министерството за внатрешни работи и

Упатство за начинот на однесување и меѓусебните односи на полициските службеници.

Наведените документи значително ќе помогнат да се препознае и разработи темата за определување на полицискиот интегритет.

2. ОПРЕДЕЛУВАЊЕ НА ПРЕДМЕТОТ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

Предмет на истражувањето ќе бидат различните аспекти за градење на полицискиот интегритет во функција на развојот на македонската полиција, како и односот помеѓу полицискиот интегритет и професионалноста на полициските службеници во МВР. Поточно, трудот ќе има за цел да испита како почитувањето на етичките стандарди и принципите на интегритет од страна на полициските службеници можат да влијаат на нивните перформанси, довербата на јавноста и легитимноста. Истражувањето ќе ги анализира и факторите кои придонесуваат за зајакнување на полицискиот интегритет, како што се политиките за селекција и обука, внатрешни дисциплински мерки и механизми за надворешен надзор. Дополнително, трудот ќе ги истражи предизвиците и бариерите за одржување на полицискиот интегритет и како тие влијаат на полицискиот професионализам. Генерално, предмет на истражувањето ќе биде обезбедување сеопфатно разбирање за улогата на полицискиот интегритет во промовирањето на професионализмот кај полициските службеници, како и идентификување на потенцијалните области за подобрување. Трудот ќе биде поделен во повеќе глави и подглави и ќе содржи: Вовед, Глава за општо познавање за полицискиот интегритет, Глава за градење на полицискиот интегритет со подглави, Глава за компаративно искуство од регионот – обуки во соседните земји на тема Полициски интегритет, Глава за ефектите од градењето на полицискиот

интегритет во македонската полиција, Глава за заклучок и препораки и Глава за користена литература.

2.1. Теоретско определување на предметот на истражувањето

2.1.1. Теоретско детерминирање на поимот интегритет

Интегритетот е концепт за кој нашироко се дискутираше во различни области, вклучувајќи ги етиката, правото, психологијата, организациското однесување и други. Тоа е термин кој често се користи за опишување на поединци, организации и системи кои се придржуваат до етичките стандарди, моралните принципи и вредности. Во овој труд, ќе обезбедиме теоретско определување на концептот на интегритет, истражувајќи ја неговата дефиниција, димензии и теоретски основи.

Концептот на интегритет е дефиниран на различни начини, во зависност од контекстот и дисциплината. Општо земено, интегритетот се однесува на придржувањето кон моралните и етичките принципи, вредности и стандарди. Тоа вклучува посветеност на искреност, транспарентност, правичност и одговорност. Според речникот Мериам-Вебстер, интегритетот е „квалитетот да се биде чесен и да се има силни морални принципи“.

Во контекст на организациското однесување, интегритетот често се дефинира како „усогласување на зборовите и постапките со етичките и моралните принципи“. Оваа дефиниција ја нагласува важноста на конзистентноста помеѓу она што поединецот или организацијата го кажува и она што тие го прават.

Димензии на интегритет:

- Интегритетот е повеќедимензионален концепт кој опфаќа различни аспекти на однесување и ставови. Следниве се некои од димензиите на интегритетот кои се идентификувани во литературата:

- Искреност: Искреноста се однесува на посветеноста да се каже вистината и да се биде транспарентен во своите постапки и комуникација. Тоа вклучува избегнување измама, лажно претставување и манипулација.

- **Праведност:** Праведноста вклучува рамноправно и праведно постапување со другите. Тоа вклучува избегнување на дискриминација, пристрасност и фаворизирање.
- **Одговорност:** Одговорноста вклучува преземање сопственост на своите постапки и одговорност за нивните последици. Тоа вклучува избегнување на префрлање на вината, изговори и негирање.
- **Доверливост:** Доверливоста вклучува да се биде сигурен, доверлив и доследен во своето однесување. Тоа вклучува избегнување на несигурност, непредвидливост и недоследност.
- **Етичност:** Етичноста вклучува придржување до етичките и моралните принципи и вредности. Тоа вклучува избегнување на неетичко однесување, како што се лажење, мамење и крадење.

Концептот на интегритет има свои корени во различни филозофски и етички традиции. Следниве се некои од теоретските основи на интегритетот :

- **Доблесна етика:** Доблеста етика е филозофски пристап кој ја нагласува важноста на карактерните црти и доблести во етичкото одлучување. Според овој пристап, интегритетот е доблест што вклучува одгледување навики и навики кои водат кон етичко однесување.
- **Деонтолошка етика:** Деонтолошката етика е морална теорија која ја нагласува важноста од следење на моралните правила и должности. Според овој пристап, интегритетот вклучува следење на етичките принципи и правила, без оглед на последиците.
- **Теорија на социјална размена:** Теоријата за социјална размена е социолошка теорија која ја нагласува важноста на реципроцитет и доверба во општествените односи. Според овој пристап, интегритетот вклучува исполнување на нечии обврски и обврски во социјалните интеракции.
- **Теорија на социјално учење:** Теоријата за социјално учење е психолошка теорија која ја нагласува важноста на набљудувањето и моделирањето во однесувањето во учењето. Според овој пристап, интегритетот вклучува учење на етичко однесување преку набљудување и моделирање на етички модели.

2.1.2. Теоретско детерминирање на полицискиот интегритет

Полицискиот интегритет е критичен фактор за обезбедување доверба на јавноста во спроведувањето на законот и одржување на безбедно и праведно општество. Концептот на полициски интегритет опфаќа различни димензии на етичко и професионално однесување, вклучувајќи чесност, правичност, одговорност, доверливост и етичност. Теоретското определување на полицискиот интегритет обезбедува основа за разбирање на неговата важност и импликации во полициското работење. Со разбирање на димензиите на полицискиот интегритет и неговите теоретски основи, органите за спроведување на законот можат да промовираат етичко однесување и донесување одлуки и на крајот да ја зајакнат довербата на јавноста во полицијата. Овој труд ќе го истражи теоретското определување на полицискиот интегритет, вклучувајќи ги неговите димензии и теоретските основи.

Димензии на полицискиот интегритет:

Полицискиот интегритет опфаќа различни димензии на етичко и професионално однесување. Следниве се некои од димензиите на полицискиот интегритет кои се идентификувани во литературата:

- **Искреност:** Искреноста се однесува на посветеноста да се каже вистината и да се биде транспарентен во своите постапки и комуникација. Тоа вклучува избегнување измама, лажно претставување и манипулација.
- **Праведност:** Праведноста вклучува рамноправно и праведно третирање на сите членови на заедницата. Тоа вклучува избегнување на дискриминација, пристрасност и фаворизирање.
- **Одговорност:** Одговорноста вклучува преземање сопственост на своите постапки и одговорност за нивните последици. Тоа вклучува избегнување на префрлање на вината, изговори и негирање.
- **Доверливост:** Доверливоста вклучува да се биде сигурен, доверлив и доследен во своето однесување. Тоа вклучува избегнување на несигурност, непредвидливост и недоследност.
- **Етичност:** Етичноста вклучува придржување до етичките и моралните принципи и вредности. Тоа вклучува избегнување на неетичко однесување, како што се прекумерна употреба на сила, корупција и злоупотреба на моќта.

Полициската професионалност е тесно поврзана со полицискиот интегритет. Полицискиот професионализам се однесува на посветеноста на високи стандарди на однесување, знаење и вештини во спроведувањето на законот. Професионализмот во полициското работење вклучува различни димензии, како што се образование и обука, почитување на законите и прописите, почитување на човековите права и достоинство и одговорност за своите постапки. Полицискиот интегритет е суштинска компонента на полицискиот професионализам бидејќи вклучува етичко однесување и донесување одлуки во спроведувањето на законот. Односот помеѓу полицискиот професионализам и полицискиот интегритет е реципрочен, што значи дека високите нивоа на интегритет се неопходни за постигнување високи нивоа на професионализам, и обратно . Полицискиот интегритет се соочува со различни предизвици, вклучително и институционални и индивидуални фактори. Институционалните фактори вклучуваат несоодветни ресурси, недостаток на механизми за одговорност и лоши практики на управување. Индивидуалните фактори вклучуваат лични предрасуди, социјализација и стрес. МВР може да се справи со овие предизвици со спроведување на политики и практики кои промовираат етичко однесување, обезбедувајќи соодветна обука и ресурси и воспоставување механизми за одговорност.

Во таа насока, основна цел на МВР во борбата против корупцијата е постигнување на антикорупциска култура кај вработените, градење на интегритетот на вработените во Министерството за внатрешни работи согласно европските стандарди, подигнување на свеста на вработените преку соодветни обуки, отстранување на условите за постоење на корупција во полицијата и непрофесионалното постапување и воспоставување на посакуваните етички стандарди. Министерството континуирано прави напори и активно се заложува во проактивната борба против корупцијата и нејзина апсолутна неприфатливост. Со цел подобрување на состојбите во оваа област, МВР гради контролни механизми, мерки и активности со кои ќе го стесни просторот на коруптивно однесување на вработените во Министерството и полицијата, како и откривање и соодветно санкционирање на секој конкретен случај, дефинирани со Планот за интегритет на Министерството за внатрешни работи 2023-2025.

2.1.3. Значењето и важноста на полицискиот интегритет

Важноста на полицискиот интегритет не може да се прецени, бидејќи има директно влијание врз довербата и довербата на јавноста во органите за спроведување на законот. Во овој труд, ќе разговараме за важноста на полицискиот интегритет, неговите придобивки и предизвиците со кои се соочуваат полициските службеници при одржувањето на нивниот интегритет. Полицискиот интегритет е важен бидејќи помага да се осигура дека органите за спроведување на законот работат на фер и непристрасен начин. Полициските службеници кои имаат високи нивоа на интегритет имаат поголема веројатност да ги следат правилата и прописите што ја регулираат нивната работа и да се однесуваат кон сите поединци со почит и достоинство. Ова не само што го подобрува угледот на МВР, туку и ја промовира јавната доверба и доверба во полицијата, што е од клучно значење за ефикасно спречување и контрола на криминалот.

Полициските службеници кои се посветени на одржување на својот интегритет имаат помала веројатност да се вклучат во неетичко однесување како што се корупција, прекумерна употреба на сила или расно профилирање. Ова не само што ги штити правата на поединците, туку и гарантира дека МВР работи во рамки на законот. Полициските службеници кои имаат високи нивоа на интегритет имаат поголема веројатност да пријават какво било незаконско постапување од страна на нивните колеги или претпоставени, што помага да се спречат прикривањето и да се промовира одговорност во полициските сили. Ова е особено важно во случаите на полициско непрофесионално однесување, каде што транспарентноста е од суштинско значење за одржување на довербата на граѓаните. И покрај неговата важност, одржувањето на полицискиот интегритет може да биде предизвик. Полициските службеници често се изложени на ситуации под висок стрес кои можат да ги предизвикаат нивните етички стандарди. Тие, исто така можат да се соочат со притисок од нивните претпоставени или колеги да се вклучат во неетичко однесување, на кое може да биде тешко да се одолее. Дополнително, очекувањата на јавноста од полициските службеници често се високи, што можат да го направат предизвик за полициските службеници да ги балансираат нивните должности со нивните лични верувања и вредности.

Оттука, полицискиот интегритет промовира правичност, спречува недолично однесување и ја зајакнува јавната доверба и доверба во полицијата. Сепак, одржувањето на

полицискиот интегритет може да биде предизвик, а органите за спроведување на законот мора да им ја дадат на своите службеници потребната обука и поддршка за да им помогнат да се справат со етичките дилеми. Имено, одговорноста на полициските службеници е да го задржат својот интегритет, да го почитуваат законот и да ги заштитат правата и достоинството на сите граѓани.

2.2. Појмовно категоријален апарат

- **Интегритет:** Интегритетот се однесува на квалитетот да се биде чесен, да се има силни морални принципи и да се почитуваат етичките стандарди. Тоа е способност да се направи вистинската работа, дури и кога никој не гледа, и да се одржува доследност помеѓу зборовите и постапките. Поединците кои имаат интегритет се доверливи и доследни во своето однесување, а другите ги почитуваат поради нивната чесност и етичко однесување. Интегритетот е важна вредност во лични и професионални контексти, бидејќи промовира доверба, кредибилитет и почит и помага да се изградат силни и позитивни односи со другите.

- **Полициски интегритет:** Наведениот поим однесува на квалитетот да се биде чесен и да се има силни морални принципи при извршување на својата должност како полициски службеник во спроведување на полициските овластувања. Ги опфаќа вредностите како што се законитоста, чесноста, одговорноста, правичноста и етичкото однесување.

- **Професионализам:** се однесува на однесувањето, квалитетите и стандардите што се очекуваат од личност во одредена професија. Во контекст на полициските службеници, тоа вклучува правилна употреба на полициските овластувања, почитување на законот, непристрасност и почитување на човековите права.

- **Етика:** Етиката е гранка на филозофијата која се занимава со моралот. Етиката ги проучува разликите помеѓу доброто и злото во светот, помеѓу правилните и неправилните човекови постапки, и помеѓу доблесните и недоблесните карактеристики на луѓето. Етиката е наука која ги проучува моралните принципи, етичките закони на историскиот развој, нивното значење во општеството и сите правила на морално однесување според идеологијата на општеството или на одредена група.

- Морал: Повеќето автори ги користат етиката и моралот како синоними. Всушност, поимот „морал“ е латински синоним за грчкиот поим „етика“. Него го создал прочуениот римски државник Цицерон со намера да означи обичај или она на што сме навикнале да го правиме или добро однесување. Моралното е добро, неморалното е лошо.

- Корупција: Под корупција се подразбира злоупотреба на функцијата, јавното овластување, службената должност или положба за остварување на корист, директно или преку посредник, за себе или за друг. Друга слична дефиниција е дадена од страна на Andreski (1968, стр. 92). Според него за корупција станува збор во оние случаи во кои овластувањата кои произлегуваат од јавната функција се употребуваат за приватни цели, а со тоа се повредуваат законите или другите прописи кои се во сила.

- Полициска корупција: Под поимот корупција во полицијата се подразбира секое прекршување на стандардните постапки и процедури, злоупотреба на службената должност или пречекорување на полициските овластувања заради директно или индиректно ветена, понудена, дадена, побарана, прифатена или очекувана корист, за себе или за некој друг.

- Тест за професионален интегритет; Тестот за професионален интегритет претставува контрола на постапувањето на работниците во Министерството за внатрешни работи во симулирана ситуација која е идентична со нивните редовни задачи и активности, без претходно известување на организациската единица во која е распореден и работи работникот.

2.3. Операционално определување на предметот на истражувањето

Операционалното определување на предметот за истражување е суштински чекор во секој истражувачки проект, бидејќи вклучува идентификување на специфични варијабли и индикатори кои можат да се користат за мерење и проценка на предметот на истражување. Кога станува збор за истражување на полицискиот интегритет, оперативната определба е особено важна, бидејќи концептот на интегритет е сложен и повеќеслоен. Еден од најкритичните чекори во операционалното определување е јасно дефинирање на предметот на истражување. Кога се истражува полицискиот интегритет, темата може широко да се дефинира, како на пример степенот до кој полициските службеници постапуваат во

согласност со етичките и моралните принципи и вредности и степенот до кој тие демонстрираат однесувања што ја поддржуваат јавната доверба и доверба во полицијата.

Откако ќе се дефинира темата, истражувачите треба да идентификуваат оперативни варијабли кои ќе се користат за мерење и проценка на нивото на полицискиот интегритет. Една таква варијабла се поднесените претставки против полициските службеници. Со следење на бројот и природата на поплаките поднесени против полициските службеници, истражувачите можат да ќе добијат увид во нивото на интегритет во рамки на полицијата. Повисокиот број на поплаки може да сугерира поголема веројатност за неетичко или непрофесионално однесување, што ќе обезбеди вредни информации за развој на мерки за спречување на таквото однесување. Друга оперативна варијабла што ќе се користи за мерење на полицискиот интегритет се дисциплинските постапки. Со следење на бројот и видот на дисциплинските постапки преземени против полициските службеници, истражувачите можат да ќе го проценат нивото на интегритет во рамките на полицијата. Полициските службеници со поголем број дисциплински постапки или посериозни прекршувања на прописите за постапување, можат да имаат пониски нивоа на интегритет, што може да ќе обезбеди вредни информации за развивање стратегии за промовирање на етичкото однесување и спречување на недолично однесување. Следна варијабла може да биде евиденцијата за сторени сообраќајни или други помали прекршоци. На пример, во Велика Британија во документите за полициски интегритет сериозно место се посветува и на бројот на сторени сообраќајни прекршоци од страна на полициските службеници, независно дали е за време на работа или не. Имено, доколку полицискиот службеник за период од три години стори два или повеќе сообраќајни прекршоци, тоа по автоматизам значи поведување на дисциплинска постапка и можност за раскинување на договорот за вработување. Едноставно, во Велика Британија се уверени дека полицискиот службеник кој не ги почитува сообраќајните правила и прописи не изградил однос кон законите и со тоа не е способен да го јакне и развива полицискиот интегритет.

Покрај претставките и дисциплинските постапки, истражувачите го проценуваат полицискиот интегритет со истражување на механизмите за внатрешно известување и одговорност, како што се Одделенијата за внатрешни работи. Постоењето и ефективност на овие механизми обезбедуваат увид во нивото на интегритет во рамки на органите на МВР и ги идентификуваат областите за подобрување во известувањето и одговорноста. Довербата

и задоволството на заедницата можат исто така да се користат како оперативна варијабла за мерење на полицискиот интегритет. Со испитување на нивото на доверба и задоволство што го имаат граѓаните со нивните локални полициски органи, истражувачите ќе добијат увид во нивото на интегритет меѓу полициските службеници. Повисоките нивоа на доверба и задоволство можат да сугерираат повисоко ниво на интегритет меѓу службениците, додека пониските нивоа можат да укажуваат на потреба од подобрување во промовирањето на етичкото однесување и спречувањето на непрофесионално однесување. Конечно, нивото на транспарентност и отчетност во полициските органи, исто така, може да се користи како оперативна варијабла за мерење на полицискиот интегритет. Полициските органи кои се потранспарентни и поодговорни можат да имаат поголема веројатност да промовираат етичко однесување и да спречат недолично однесување, што може да се процени преку употреба на објективни мерки како што се објавување на политиките и процедурите за употреба на сила, снимките од камерите и фреквенцијата и опсегот на ревизиите и истрагите.

Оперативното определување на предметот за истражување на полицискиот интегритет вклучува идентификување на специфични варијабли и индикатори кои можат да се користат за мерење и проценка на нивото на интегритет меѓу полициските службеници. Со операционализација на предметот на полицискиот интегритет на овој начин, истражувачите ќе соберат податоци и докази кои можат да се користат за да се идентификуваат одредени области за подобрување и да се развијат насочени интервенции и стратегии за промовирање на полицискиот интегритет и спречување на неетичко и недолично однесување.

2.4. Дисциплинарно определување на предметот

Предмет на истражувањето припаѓа на:

Подрачје: Општествените науки:

Поле: Безбедност

Област: Наука за полицијата

2.5. Временско определување на предметот на истражувањето

Истражувачкиот предмет на полицискиот интегритет е тема на интерес со децении и продолжува да биде релевантен во модерното време. Концептот на полициски интегритет еволуираше со текот на времето, одразувајќи ги промените во очекувањата на општеството и улогата на полицијата во одржувањето на законот и редот. Имајќи го превид фактот што во ова истражување целта е да се дојде до определени сознанија за полицискиот интегритет како фактор кој влијае на професионалноста на полициски службеници во МВР во моментот, може да се каже дека истражувањето во најголем дел се однесува на актуелниот временски период. Сепак, за да се добијат корисни податоци и да се забележат тенденциите на развој, како период на истражување ќе биде поставена временска рамка од последните пет години, во принцип темелните податоци ќе се однесуваат на периодот 2018-2023 година.

2.6. Просторно определување на предметот на истражувањето

Просторното определување на предметот на истражување на полицискиот интегритет е од клучно значење за да се разбере како различните географски контексти и средини можат да влијаат на однесувањето и ставовите на полициските службеници. Оттука, просторното определување на предметот кој се истражува е лимитирано на полициските службеници на целата територија на државата.

3. ЦЕЛИ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

Целите на овој труд имаат за цел да придонесат за разбирање на важноста на полицискиот интегритет во промовирањето на професионализмот и етичкото однесување меѓу полициските службеници во Северна Македонија. Преку идентификување на факторите кои придонесуваат или го попречуваат полицискиот интегритет и анализирајќи ги постојните политики и практики, овој труд ќе даде увид во тоа како да се подобри полицискиот интегритет и да се промовира отчетноста и транспарентноста во македонските полициски сили. Оттука, целите на ова истражување се:

- Да се испита концептот на полициски интегритет и неговата важност во промовирањето на професионално и етичко однесување меѓу полициските службеници во МВР.

- Да се идентификуваат факторите кои придонесуваат или го попречуваат полицискиот интегритет во македонските полициски сили, вклучувајќи организациска култура, обука и надзор.
- Да се истражи односот помеѓу полицискиот интегритет и професионалноста на полициските службеници, вклучително и влијанието на интегритетот врз однесувањето и ставовите на полициските службеници кон заедницата.
- Да се анализираат постојните политики и практики поврзани со полицискиот интегритет и да се оцени нивната ефикасност во промовирањето на етичкото однесување меѓу полициските службеници.
- Да се обезбедат препораки за подобрување на полицискиот интегритет, вклучително и развој на програми за обука и политики кои промовираат одговорност и транспарентност.

4.ХИПОТЕТИЧКА РАМКА – ХИПОТЕЗИ

Општа хипотеза:

Чекорите за градење на полицискиот интегритет влијаат врз развојот на професионализмот и етичкото однесување на полициските службеници.

Зависни променливи: ниво на професионализам, ниво на етичко однесување

Независни променливи: градење на полицискиот интегритет

Посебни хипотези:

- Тестот за професионален интегритет ќе ги одвои чесните од нечесните полициски службеници.

Зависна променлива: полициските службеници врз кои се применува тестот за интегритет

Независни променливи: тест за професионален интегритет

- Зајакнувањето на интегритетот во финансирањето на полициските активности ќе овозможи рационално користење на ограничените ресурси.

Зависна променлива: ограничени ресурси

Независни променливи: зајакнување на интегритетот во финансирањето

- Обуките за полициски интегритет ќе ја подобрат информираноста на полициските службеници за значењето на интегритетот во полициското работење.

Зависна променлива: интегритетот во полициското работење

Независни променливи: обуки за полициски интегритет

5. НАЧИН НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

За потребите на овој труд ќе бидат користени стручна и научна литература како: книги, списанија, учебници, учебни помагала, скрипти, стручни статии и студии, релевантни истражувања на слична или иста тема, како и интернет извори и електронски изданија на книги. На овој начин ќе се обезбеди целосен, кредибилен и квалитетен преглед на достапна литература која се однесува на темата. При изработката на трудот како најсоодветен пристап ќе се користи комбинација на квалитативно и квантитативно прибирање на податоците.

Методи кои ќе се користат кај истражувањето:

- Метод на анализа на содржина - Методот на анализа на содржина вклучува разложување на сложени концепти или податоци на нивните составни делови и нивна анализа за да се извлечат заклучоци или да се добијат сознанија. Методот на анализа на содржина ќе се користи за анализа на податоците поврзани со полицискиот интегритет, професионализмот и сродните варијабли како што се организациската култура, обуката за етика, мерките за одговорност и надзорот. Статистичката анализа може да се користи за да се идентификуваат корелациите и моделите во податоците, а квалитативната анализа може да се користи за да се идентификуваат темите и моделите во одговорите на интервјуто или анкетата.

- Компаративен метод - Компаративниот метод вклучува споредба на два или повеќе случаи или променливи за да се идентификуваат сличностите и разликите и да се извлечат заклучоци. Компаративниот метод се користи за споредување на нивото на полициски интегритет и професионализам во полицијата во Република Северна Македонија

со други земји или региони, или за споредба на ефективоста на различни програми за обука за интегритет или мерки за одговорност што се користат во различни полициски органи.

- Индуктивен метод – Индукцијата е посебен научен метод, кој поаѓа од единечното, преку посебното до општото, односно од едното кон другите: делот, класата, предметот и процесот. Изворните ставови на индукцијата, во рамките на дадениот поредок, се основата за изведување на генерализациите, односно општите и најопштите ставови.

- Дедуктивен метод - Дедуктивниот метод вклучува започнување со општа теорија или хипотеза и нивно тестирање преку собирање и анализа на податоци. Дедуктивниот метод се користи за тестирање на хипотезите предложени во рамката на истражувањето.

- Интервју – Научниот разговор, односно интервјуто е основно средство за собирање на податоци во општествените науки. Интервјуто се определува како начин на „собирање податоци по пат на говорно општење, со цел добиените известувања да се употребат во научни цели“ (Milic, 1978, стр, 478). Овој метод ќе се користи во рамките на ова истражување за интервјуирање на работници во Одделот за внатрешна контрола, криминалистички истраги и професионални стандарди во МВР.

- Анкета – Анкета подразбира начин на собирање на податоци, поширок по број на испитаници, но со едноставна содржина и релативно кратко траење на собирањето. Во анкетното истражување, истражувачот, на многу луѓе, им поставува бројни прашања во краток временски период. Потоа се резимираат одговорите на прашањата во проценти, табели или графикони. Во овој труд истата ќе се користи за истражување на ставовите на полициските службеници во однос на различните аспекти релевантни за градење на интегритетот.

Дизајнот на истражувањето ќе биде пристап со мешани методи, кој ќе ги инкорпорира и методите на анкета и интервјуа за собирање податоци. Анкетата би се користела за собирање квантитативни податоци за ставовите и перцепциите на полициските службеници во однос на интегритетот и професионалноста, додека интервјуата би се користеле за прибирање квалитативни податоци од вработените во Министерството за внатрешни работи за мерките за внатрешна контрола и нивната ефикасност. Големината на примерокот за истражувањето би била 100 полициски службеници, избрани по случаен избор од различни полициски органи во Република Северна Македонија. Големината на примерокот за интервју

би била 10 вработени во Министерството за внатрешни работи, поточно од Одделот за внатрешна контрола, криминалистички истраги и професионални стандарди. Методот на земање примероци би бил едноставно случаен примерок. Анкетата би била спроведена онлајн, користејќи прашалник кој вклучува прашања поврзани со полицискиот интегритет, професионализам, обука за етика, мерки за одговорност и организациска култура. Прашалникот би бил дизајниран да собира и затворени и отворени одговори. Интервјуата би биле спроведени лице в лице, користејќи полуструктуриран водич за интервју кој вклучува 10 прашања поврзани со мерките за внатрешна контрола, нивната ефикасност, предизвиците при нивното спроведување и предлози за подобрување.

Податоците од анкетата би биле анализирани со користење на статистички методи како што се описна статистика, корелации и регресивна анализа. Податоците од интервјуто би биле анализирани со помош на анализа на содржината за да се идентификуваат заедничките теми и обрасци во одговорите. Истражувањето ќе ги следи етичките насоки за истражување кое вклучува човечки субјекти, вклучително и добивање информирана согласност од учесниците, заштита на нивната доверливост и обезбедување дека истражувањето не предизвикува штета или вознемиреност на учесниците. Ограничувањата на овој метод на истражување може да вклучуваат ограничена генерализираност поради малата големина на примерокот, потенцијалот за пристрасност во одговорот во истражувањето и ограничувањата во опсегот на прашањата за интервјуто. Свкупно, пристапот со мешани методи кој ги инкорпорира и методите на истражување и интервју може да обезбеди посеопфатно разбирање на односот помеѓу полицискиот интегритет, професионализмот и сродните варијабли во полицијата.

6. НАУЧНА И ОПШТЕСТВЕНА ОПРАВДАНОСТ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

Научна оправданост:

Предложената тема на тезата „Различните аспекти за градење на полицискиот интегритет во функција на развојот на македонската полиција“ “ е научно оправдана од повеќе причини.

Прашањето за недостатокот на полицискиот интегритет е предизвик во многу земји во светот, вклучително и во нашата. И покрај напорите за подобрување на интегритетот во полицијата, инциденти на непрофесионално однесување и корупција продолжуваат да се случуваат. Ова отвора прашања за ефективност на тековните мерки за промовирање на интегритетот и професионализмот меѓу полициските службеници. Истражувањето за полицискиот интегритет е од клучно значење за промовирање на одговорност, транспарентност и доверба во полициските сили. Преку истражување на факторите кои влијаат на полицискиот интегритет и професионализам, предложената теза може да даде увид во тоа како да се подобри полициското управување и да се зајакне довербата на јавноста во спроведувањето на законот. Тезата ќе ја збогати литературата за полицискиот интегритет и професионализам. Многу мал дел претходни истражувања ги испитуваат овие прашања, има потреба од повеќе студии кои се фокусираат конкретно на ситуацијата во нашата држава. Со пополнување на оваа празнина во литературата, предложената теза може да даде вредни сознанија за предизвиците и можностите за подобрување на полицискиот интегритет и професионализам во нашата држава.

Општествена оправданост:

Предложената теза има и општествена оправданост, бидејќи се однесува на прашање кое има важни социјални импликации за Република Северна Македонија. Полицискиот интегритет и професионалност се критични компоненти на ефективно спроведување на законот и тие имаат значително влијание врз безбедноста на граѓаните, безбедноста и довербата во полициските сили. Преку идентификување на силните и слабите страни на тековните мерки за интегритет и одговорност, тезата може да им даде на креаторите на политиките и практичарите сознанија за тоа како да ги подобрат овие мерки и да промовираат подобри полициски перформанси. Конечно, предложената теза може да ја подигне свеста за полицискиот интегритет и професионализам кај пошироката јавност во Северна Македонија. Со ширење на наодите од тезата преку академски публикации, конференции и други канали, истражувањето може да го промовира јавниот дискурс и граѓанскиот ангажман околу прашањето на полициското управување и одговорност.

Свесни за сите аспекти значајни за градење на полицискиот интегритет што ќе бидат предмет на истражување на овој труд, уверени сме дека ќе се придонесе кон подигнување на

свеста кај полициските службеници за суштинското значење на полицискиот интегритет во работењето и примената на овластувањата, промовирање на интегритет во полицијата и развој на професионален кадар со изграден интегритет, во функција на развој на македонската полиција и јакнење на довербата на граѓаните во државниот безбедносен апарат.

Глава 2

1. ИНТЕГРИТЕТ

Интегритетот е еден од водечките нормативни концепти во современото општество. Степенот на интегритет на лидерите во едно општество често е предмет на дискусија, како и интегритетот на историските личности, а интегритетот на избраните јавни функционери е високо ценета карактеристика.

Сепак, постигнување договор за тоа во што всушност се состои интегритетот меѓу теоретичарите воопшто не е лесно или едноставно. Некои тврдат дека интегритетот е чисто формален однос во поглед на конзистентноста, други сметаат дека се работи за индивидуалниот идентитет, додека некои мислат дека интегритетот вклучува субјективни и објективни морални барања.¹

Интегритетот е морална и етичка особина која се однесува на доследност, чесност и правичност во постапките, однесувањето и одлуките на поединецот или организацијата.

¹ Miller, C., "Integrity", in: International Encyclopedia of Ethics (ed. LaFollette, H.), Wiley-Blackwell, 2013

Овој термин подразбира интегритет на личност или институција, а луѓето со интегритет обично ги следат нивните вредности и принципи дури и кога тоа може да биде тешко или непопуларно. Кога некој има интегритет, тоа значи дека неговите зборови и постапки се совпаѓаат со неговите морални верувања, што влева доверба и почит кај другите луѓе. Оваа особина вклучува искреност, одговорност, правичност, транспарентност и доследност во сите аспекти на животот.

Етимолошки, терминот интегритет (од лат. *integritas*) значи целина, единство, комплетност, усогласеност, неизвртено, неделивост, постојаност, искреност, чистота на душата, беспрекорност, чесност. Да се има интегритет значи да се биде свесен за сопствената комплетност како човечко суштество, како и разликоста меѓу другите луѓе. Ова е поим што е спротивен на особините на одредени општествени слоеви што се подложни на морална изопаченост, поткуп и корупција.²

Интегритетот е еден од најважните концепти, но и еден од поимите кои се најзбунувачки. На пример, додека понекогаш се користи практично како синоним за „морал“, постојат ситуации кога моралното однесување и дејствување се разликуваат по интегритет. Кога зборуваме за интегритетот на поединецот, т.е. личноста, тогаш се мисли на неговото однесување, а пред сè на мотивите, на позадината на тоа однесување и со што е определено, односно поттикнато. Во овој поглед, под лице со интегритет се подразбира поединец кој има безусловна и непоколеблива посветеност на моралните вредности и должности. Кога се користи како морален интегритет, односно термин поврзан со доблест, интегритетот се однесува на квалитетот на карактерот на одредена личност и во тоа значење ја вклучува нејзината чесност, реалност, претпазливост и други морални вредности.

Покрај наведеното, интегритетот го вклучува и начинот на однесување или работа на една личност или институција во форма на фер, совесно, непристрасно, транспарентно и квалитетно работење. Исто така, важно е дека медиумите и/или општеството ги доживуваат овие личности или институции како субјекти кои оставаат впечаток на чесност и

² Pagon, M., Meško, G., Lobnikar, B. (Eds), *Etika, integriteta in človekove pravice z vidika policijske dejavnosti*, Ministrarstvo za notranje zadeve Republike Slovenije, Visoka policijsko-varnostna šola, Ljubljana, 2003, p. 47

постапување во согласност со формално прифатените морални стандарди и правила и дека, генерално, тие работат со високо ниво на интегритет.³

Интегритетот е важен и на лично ниво и во професионалниот и јавниот живот. Во професионален контекст, интегритетот се однесува на одговорно извршување на должностите, почитување на законите и етичките норми и чесност во деловните односи. Кога една организација или институција работи со интегритет, тоа значи дека се однесува фер кон своите клиенти, вработени и другите засегнати страни и дека се придржува до етичките стандарди и општествената одговорност.

Интегритетот е основна вредност која е клучна за градење доверба, зачувување на угледот и постигнување одржливо и успешно општество. Во спротивно, недостатокот на интегритет може да доведе до губење на довербата, морални компромиси и негативно да влијае на поединецот, организацијата или општеството како целина.⁴

Интегритетот е концепт што луѓето го доживуваат на различни начини. Тој се однесува на принципиелно однесување. Речниците обично го дефинираат интегритетот како цврсто придржување до моралниот кодекс, принципите и вредностите, некорупцијата и пристојноста, чесноста и како доследност помеѓу постапките на поединецот и неговите принципи и методи.

Според филозофската енциклопедија Стенфорд⁵ зборот интегритет обично се означува како формален однос кон самиот себе, а исто така и кон самото однесување, постапувајќи во согласност со моралот. Според таа енциклопедија, најчестите значења на зборот интегритет се:

1. интегритетот како самоцелосност;
2. интегритетот како зачувување на идентитетот;
3. интегритет како упорност во нешто;
4. интегритетот како потрага по морал и
5. интегритетот како доблест.

³ Agencija za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije, Metodologija izrade plana integriteta, Sarajevo, 2013, internet, http://www.apik.ba/zakoni-i-drugi-akti/Plan_integriteta/Archive.aspx?langTag=bs-BA&template_id=196&pageIndex=1

⁴ [Integritet - Transparency International u Bosni i Hercegovini \(ti-bih.org\)](http://Integritet-TransparencyInternationaluBosniHercegovini(ti-bih.org))

⁵ Stanford Encyclopedia of Philosophy, <https://plato.stanford.edu/>

Значи, кога за некој се вели дека е „личност со интегритет“, тоа генерално значи дека има силен морален карактер и, како таков, интегритетот е една од најголемите доблести што една личност може да ги поседува. Кога зборуваме за интегритетот на поединецот, односно личноста, мислиме на неговото однесување, а пред сè на мотивите, позадината на тоа однесување и тоа што го одредувало, односно го поттикнувало. Во оваа смисла, личност со интегритет значи поединец кој има безусловна и непоколеблива посветеност на моралните вредности и должности.

Се вели дека интегритетот има јасна суштинска вредност - не се одвојува од идејата дека во секој сегмент од животот е подобро да се постапува сигурно и чесно, во согласност со доблеста, одговорно и соодветно, со јасно чувство за вистинската и легитимна цел, без корумпирано и перверзно влијание.⁶

Покрај моралните вредности, како што е споменато и погоре во оваа магистерска теза, интегритетот вклучува и лична компонента. Интегритетот е и работа на лично ниво, работа на целосно развивање на личноста, но значи и надмоќ на разумот над емоциите и нагоните, односно способност да се контролираат сопствените емоции и импулси.⁷

1.1. Видови интегритет

Според Ден Кофлин, главен говорник, консултант за менаџмент и извршен тренер, постојат три типа на интегритет:⁸

Внатрешен интегритет - Ова е интегритет на најдлабоко ниво. Дали вашиот интегритет е само за прикажување затоа што изгледа добро или навистина го живеете својот живот со интегритет на умот? Внатрешниот интегритет е да можеш да ја направиш вистинската работа, дури и ако никој не гледа, па дури и ако нема да добиеш апсолутно никаква заслуга за тоа. Да се направи вистинската работа, иако можеби е потешката опција, и покрај тоа што никој не гледа е огромен чекор кон осигурување дека живеете со интегритет.

⁶ Pagon, M., 2003. Police ethics and integrity. Police Command Studies International, September, internet, <http://www.police-studies.com/papers/police-ethics-integrity.pdf>, 12.12.2016.

⁷ Improving police integrity: reforming the police complaints and disciplinary systems, Home office, London, UK, 2014;

⁸Thoughts on Excellence Free E - Newsletter Series Volume 11, Issue No. 3 June, 2012 By Dan Coughlin

Надворешен интегритет - Ова е она што им го прикажувате на оние околу вас. Имате висок надворешен интегритет кога вашите постапки се во согласност со вашите мисли и она што го кажувате.

Интегритет на сликата - Слично на надворешниот интегритет - ова е сликата на вашиот интегритет. Иако можеби однадвор ги покажувате вистинските дејства и го заземате вистинскиот пат, дали може овие дејствија да се протолкуваат на поинаков начин, односно дали ја оставате вашата слика отворена за толкување е токму поентата на овој вид на интегритет. Луѓето имаат голема имагинација. Кога нешто не разбираме, многу брзо правиме претпоставки и формираме верувања зошто нешто се случува. Грижата за интегритетот на вашата слика е да се осигурате дека ниту една од вашите постапки или зборови не може да биде погрешно разбрана.

Женевскиот центар за управување со безбедносниот сектор (ДЦАФ), во својот Прирачник за спроведување обука за полициски интегритет дефинира два вида на интегритет: интегритет на поединецот и интегритет на организацијата.⁹

Во таа насока, утврдено е дека интегритет на поединецот е кога однесувањето на лицето е во согласност со неговите/нејзините вредности. Интегритетот на организацијата постои во рамките на организацијата и е во согласност со низата јасно утврдени етички вредности. Вредностите можат да бидат дефинирани во визијата, мисијата и кодексот на однесување на организацијата. Тие се опфатени во внатрешните процеси и се присутни во интеракцијата на организацијата со средината. Организацијата гарантира почитување и видливост на овие вредности преку соодветна комуникација, лидерство, стратегии, политики, правила, вршење контрола, отчетност и транспарентност.

Интегритетот на организацијата претставува многу повеќе од спречување на корупцијата или поседување пишан кодекс на однесување. Интегритет постои кога системите на дејствување на организацијата, стратегиите за спречување корупција и стандардите за етика се во целост интегрирани за да се постигнат целите на организацијата. Сите луѓе имаат лична низа етички вредности, а повеќето вработени се одликуваат со позитивна етика. Но фокусот овде не е на личниот интегритет. Кога станува збор за интегритетот на организацијата, фокусот паѓа на создавањето низа вредности за

⁹ Geneva Centre for Security Sector Governance, *Training Manual on Police Integrity*, DCAF Geneva, 2019, p.27

организацијата и интегрирање на истите во веќе испробани и соодветни стратегии против корупција, како и во останатите активности на организацијата.¹⁰

Интегритетот има три димензии:

1) индивидуален интегритет, што се однесува на традиционалното разбирање на интегритетот како искрено и соодветно однесување („правење правилни работи на правилен начин“) или доследност меѓу зборовите и делата. Индивидуалниот интегритет е резултат на поединци и нивните меѓучовечки односи во општествено изградени околности. Покрај тоа, индивидуалниот интегритетот е надополнет со специфичната природа на одредени институционални структури. Поединците се интегрирани во политичките и институционалните структури кои или ги поттикнуваат или ги обесхрабруваат можностите за нивно етичко дејствување;¹¹

2) интегритет на општеството, кој се однесува на општествените норми и кодекси; вклучувајќи ги и законите, кои претставуваат обврзувачки норми за однесување индивидуално¹² и

3) интегритет на институциите, што се однесува на интегритет на ниво на институциите, односно целиот систем на јавна администрација и се дефинира како корекција на функционирањето на институцијата заради исполнување на нејзината цел.

Што се однесува до организациите и институциите, клучниот аспект е дека организацијата која е заснована на интегритет ги извршува своите задачи во согласност со целта и основите на кои е формирана и работи на транспарентен, коректен и етички начин. Однесувањето на поединците е во согласност со поставените вредности и цели, а организацијата и нејзините партнери ги преземаат сите неопходни чекори за да ја извршуваат својата работа во согласност со овие вредности.¹³ Институционалниот интегритет е значаен во јавниот сектор, приватниот сектор и третиот сектор, т.е граѓанското општество (невладини организации).

¹⁰ Независна комисија против корупција (НКПК), Првите четири чекори: Создавање интегритет во организацијата. Сиднеј: Независна комисија против корупција, 2001 година. [Independent Commission Against Corruption. «The First Four Steps: Building Organisational Integrity.» Sydney: Independent Commission Against Corruption, 2001.] <http://icac.nsw.gov.au/publications-and-resources/publications-about-corruption?view=search>

¹¹The Integrity Project, „Institutions & Integrity“, internet, <http://integrityproject.org/the-project/viinstitutions-integrity>

¹² Grebe, E., Woermann, M., „Institutions of Integrity and the Integrity of Institutions: Integrity and ethics in the politics of developmental leadership“, op. cit.

¹³ Klotz-Sántha, 2013:16, in: Pallai, K., „Integrity and integrity management“, op. cit

Глава 3

1. ПОЛИЦИСКИ ИНТЕГРИТЕТ

Полициското работење со интегритет значи дека полицијата е ослободена од корупција и злоупотреба од секаков вид или дека таквите примери се навистина ретки. Полицискиот интегритет значи дека полицијата постапува во рамките на своите законски овластувања, согласно со воспоставени меѓународни и домашни стандарди и норми и правично и на фер начин кој е во согласност со очекувањата на заедницата.

Полицискиот менаџмент и полициската култура се клучни за градење и одржување на полицискиот интегритет. Од управувањето со полицијата зависи и тоа како полициските службеници ќе се однесуваат кон граѓаните и колку ќе биде и самата полиција, не само ефикасна во спроведувањето на законот, туку и веродостојна во јавноста што ја штити и и служи.

Современото разбирање на полицискиот интегритет е поврзано со четири принципи на демократската полициска работа: **транспарентност, заштита на човековите права, работа ориентирана кон услуги и одговорност**. Овие принципи се фундаментални за да се осигура дека полициските сили функционираат во рамките на демократскиот систем, усогласувајќи ги своите активности со вредностите и очекувањата на демократските општества.¹⁴

Тоа е всушност меѓусебен однос, бидејќи само полициска организација која има високо ниво на интегритет може да дејствува како транспарентна и одговорна служба за заштита на човековите права на сите граѓани. Напреден развој и подигање на нивото на интегритет на полицијата и создавање култура на интегритет меѓу полициските службеници претставува основа за понатамошна демократизација на полицијата.¹⁵

Од друга страна, како што предупредува Ѓорѓевиќ (2014:16), „со нарушување на интегритетот на полицијата и нејзините службеници се доведува во прашање нејзината основна улога која подразбира зачувување и подобрување на безбедноста на граѓаните“. Со ова тврдење уште поблиску се илустрира вклучувањето и на проблемот со корупцијата и се наведува дека тоа директно го поткопува интегритетот на полициската служба. Имено, корупцијата индиректно претставува закана за основните човекови права и безбедноста на граѓаните. Полициска организација со низок степен на интегритет не е во состојба да се спротивстави на предизвиците на корупцијата, што последователно значи дека не е во состојба ниту на своите граѓани да им обезбеди соодветна безбедносна услуга.

Корупцијата - злоупотреба на полициските овластувања за придобивка - е еден вид на лошо однесување од страна на полициските службеници што е особено проблематично. Тешкотиите на контролирање на корупцијата можат да се сведат на неколку фактори, и тоа: неподготвеноста на полициските службеници да пријавуваат коруптивни активности од нивните колеги (исто така познат како „Кодекс на тишина“ или „Сината завеса“), неподготвеноста на полициските раководители да го признаат постоењето на корупција во нивните организации, придобивките од типичната коруптивна трансакција за вклучените страни и недостатокот на непосредни жртви подготвени да пријават корупција.

¹⁴ Bayley, D. H. (2001). *Democratizing the Police Abroad: What to Do and How to Do It* (p. 61). National Institute of Justice.

¹⁵ Caparini, M., & Marenin, O. (Eds.). (2004). *Transforming Police in Central and Eastern Europe: Process and Progress*. DCAF – Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces/ LIT.

До неодамна, полициските раководители ја гледаа корупцијата првенствено како одраз на моралните дефекти на поединци – полициски службеници. Се бореа против корупцијата со внимателно испитување на апликантите за полициски позиции и агресивно следење на морално неисправни службеници во обид да ги отстранат од нивните позиции пред да се прошири нивното коруптивно однесување во рамки на организацијата. Ваквиот индивидуален пристап, понекогаш наречен - Теоријата за „лошо јаболко“ за полициска корупција беше предмет на остри критики во последниве години.¹⁶

Полицискиот интегритет подразбира вградување на високи морални и етички стандарди во работењето на полицијата, што вклучува правичност, непристрасност, транспарентност и одговорност. Интегритетот е суштински елемент за изградување на доверба помеѓу полицијата и заедницата, а тоа е основно за ефикасното функционирање на полициските служби во демократските општества. Високо ниво на интегритет е клучно за справување со криминалот и заштита на човековите права, бидејќи само таква полиција може да биде транспарентна и одговорна служба посветена на јавниот интерес.

Во контекст на претходно кажаното, корупцијата, од друга страна, претставува сериозен проблем кој ја загрозува довербата на јавноста во полициските служби. Корупцијата може да се манифестира во различни форми, како што се примање мито, злоупотреба на службената положба и непријавување на криминални активности. Корупцијата ги подрива основните принципи на полицискиот интегритет, што резултира со негативни последици по безбедноста и стабилноста на општеството¹⁷.

Интегритетот и корупцијата меѓусебно се исклучуваат: високо ниво на интегритет спречува корупција, додека корупцијата го уништува интегритетот. Затоа е од исклучително значење полицијата да воспостави и одржува високи стандарди на интегритет преку различни мерки, како што се:

- Едукација и обука: Постојана едукација и обука на полициските службеници за етички стандарди и интегритет.
- Транспарентност и одговорност: Воспоставување на јасни процедури за транспарентност и одговорност во работата на полицијата.

¹⁶ Carl B. Klockars, Sanja Kutnjak Ivkovich, William E. Harver, and Maria R. Haberfeld „The Measurement of Police Integrity“, U.S. Department of Justice Office of Justice Programs National Institute of Justice, mas 2020

¹⁷ Transparency International. “Corruption Perceptions Index 2023.” Accessed June 29, 2024. <https://www.transparency.org/en/cpi/2023/index>.

- Надзор и контрола: Силни механизми за надзор и контрола, вклучувајќи и внатрешни и надворешни ревизии.
- Заштита на укажувачите: Обезбедување на заштита за лицата кои пријавуваат корупција и други неправилности во полицијата.

Во контекст на корупцијата, важно е полицијата да се справи со оваа појава на структурно ниво, вклучувајќи промени во организациската култура и воспоставување на ефективни механизми за борба против корупцијата.

Полицискиот интегритет е фундаментален за ефективно и правично функционирање на полицијата во демократските општества. Корупцијата претставува сериозна закана за интегритетот и довербата на јавноста во полицијата. Затоа, полицијата мора да вложува постојани напори во зајакнување на интегритетот и борбата против корупцијата за да обезбеди сигурност и правда за сите граѓани.

Во нашата држава, како и во многу други земји, полицискиот интегритет и важноста на полицискиот интегритет и етика се уредно втемелени во законските прописи, подзаконските акти и интерните прописи, бидејќи истите се еден од основните услови за градење на доверба во полицијата од страна на заедницата.

За да се подобри полицискиот интегритет, владините институции и безбедносните органи во РСМ, покрај законските текстови, спроведуваат различни реформи што вклучуваат повеќе видови мерки. Тие вклучуваат обуки за полициски службеници, изработка на етички кодекси и постојан надзор и мониторинг на полициските активности.

Органите на внатрешна контрола, како и надворешните механизми за контрола на работата на полицијата, играат важна улога во надзорот и проверките за осигурување на одговорноста при полициските постапувања.

Иако постои доста обемна легислатива во форма на законски, подзаконски и интерни акти за полицискиот интегритет, предизвици на оваа тема сè уште постојат и истите се многубројни. Корупцијата и злоупотребите на власта се предизвици кои треба да се решаваат за да се осигура високиот интегритет на полициските сили и довербата на граѓаните во нив. Значајно е да се продолжи со реформи и примена на механизми за превенција и одговорност, за да се зголеми довербата во полициските органи и генерално да се подобри сликата за македонската полиција во јавноста.

Авторот цени дека полицискиот интегритет е еден од круцијалните елементи во градењето на професионалност во македонската полиција и создавањето на полициски сили што ќе работат согласно важечките прописи што ги уредуваат полициските работи, првенствено со максимално почитување на човековите слободи и права. Преку зајакнување на интегритетот и запознавање на полициските службеници со неговата важност, преку континуирана работа и обуки, како и редовни контроли и надзор, МВР плански и активно ќе работи на промовирање на полициски сили со изграден интегритет, следствено и препознатлив и цврст интегритет на министерството, како витален безбедносен орган во државата.

1.1. Полицискиот интегритет во националната правна рамка

Полицискиот интегритет во РСМ е дефиниран и регулиран во националната правна рамка преку Законот за внатрешни работи¹⁸, Законот за полиција¹⁹ и повеќе подзаконски и интерни акти.

Најпрво, во Законот за внатрешни работи е посветена цела глава на општите начела кои се однесуваат на работниците во МВР. Во контекст на темата на оваа магистерска теза од особено внимание и важност се основните начела што ја формираат структурата на полицискиот интегритет и се засновани врз професионалната етика, непристрасноста, објективноста, транспарентноста, доверливоста, одговорноста, спречувањето судир на интереси и економичното користење на средствата.

Конкретно, во членот 10 од Законот за внатрешни работи се нагласува дека работниците во МВР мора да одржуваат високи стандарди на личен интегритет и

¹⁸ Закон за внатрешни работи („Службен весник на Република Македонија“ бр. 42/14, 116/14, 33/15, 5/16, 120/16, 127/16, 142/16, 190/16, 21/18, 135/18 и „Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 108/19, 275/19, 110/21 и 89/22)

¹⁹ Закон за полиција („Службен весник на Република Македонија“ бр. 114/06, 6/09, 145/12, 41/14, 33/15, 31/16, 106/16, 120/16, 21/18 и 64/18 и „Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 294/21 и 89/22)

професионална етика. Тие се обврзани да обезбедуваат непристрасна и објективна примена на законите, овозможувајќи им на граѓаните и правните лица заштита и остварување на нивните права без да се наштетува на другите или да се крши јавниот интерес. Дополнително, политичката непристрасност е клучна, бидејќи вработените треба да ги извршуваат своите задачи без влијание од политичките убедувања или личните финансиски интереси.

Членот 11 од истиот закон ја истакнува важноста на транспарентноста и доверливоста. Работниците се должни да обезбедат пристап до информации од јавен карактер според законските услови, како и да постапуваат со лични и класифицирани информации според правните регулативи. Во членот 12 се дефинира одговорноста на работниците во Министерството за последиците од нивните дејства или недејства. Тие се одговорни за квалитетот, навременото и ефикасно извршување на доверените задачи.

Членот 13 од Законот за внатрешни работи ги обврзува работниците да не дозволуваат нивните лични материјални или нематеријални интереси да влезат во судир со јавниот интерес и нивниот службен статус, а во членот 14 се утврдува дека материјалните средства и опремата на Министерството треба да се користат на економичен, разумен и ефикасен начин што повторно може да се поврзе со интегритетот во неговата најширока смисла.

Значајно да се спомене е и предвидената контрола на работите на МВР која се остварува преку внатрешна и надворешна контрола, како што е дефинирано во членот 57. Внатрешната контрола на работите од МВР се спроведува од посебна организациска единица, додека надворешната контрола ја врши Народниот правобранител. Во контекст на наведеното, во 2021 година од страна на МВР е направена промена на Етичкиот кодекс за однесување на вработените во МВР како интерен акт со кој се назначува работник од организационата единица која ја врши внатрешната контрола во МВР како овластено лице за интегритет, примање подароци и судир на интереси во Министерството. Ова е еден од многу докази дека министерството во континуитет прави напори за подигнување на свеста и имплементирање на одредбите за полициски интегритет во македонската полиција.

Покрај класичната контрола која се спроведува од посебна организациска единица како што е и наведено погоре или пак од Народниот правобранител, како дел од

превентивните активности со цел подигнување на степенот и нивото на професионалност на работите во министерството е и воведениот тест за професионален интегритет.

За да се спречи корупцијата и злоупотребата на службената положба, член 64-б од Законот за внатрешните работи предвидува спроведување на тест за професионален интегритет. Овој тест е континуиран процес и претставува контрола на постапувањето на работникот во Министерството во симулирана ситуација, која е идентична на неговите работни задачи и активности, без обврска за претходно известување на организациската единица во која е распореден и работи работникот. Резултатите од тестот може да бидат индикатор за предистражни постапки, анализа на ризикот од корупција, промена на методологијата и проценка на потребата за обука на работниците. Тестот за професионален интегритет се спроведува врз основа на План за спроведување на тестот за професионален интегритет, кој го донесува раководителот на организациската единица надлежна за внатрешна контрола во Министерството. Постапката за спроведување на тестот за професионален интегритет може да се документира на видео или аудио запис и во текот на нејзиното спроведување може да се користат легендирани средства и документи. Резултатот од тестот за професионален интегритет може да биде позитивен или негативен. Тестот има негативен резултат доколку тестираниот работник не го докажал својот професионален интегритет, односно се утврди дека при извршувањето на задачите од неговиот делокруг не постапувал согласно со закон или покажал склоност кон корупција (член 64-в).

Во истиот контекст, паралелно со воведувањето на тестот за професионален интегритет, како дел од правните услови за вработување во Министерството покрај државјанство на Република Северна Македонија, здравствена и психофизичка способност, завршено најмалку средно образование, предвидено е и успешно положен тест за интегритет кој е спроведен од Министерството. Конкретно, со последните измени на Законот за внатрешни работи, беа воведени нови одредби што ја зајакнуваат транспарентноста и интегритетот при вработување во Министерството. Имено, членот 70-а од законот предвидува Министерството да спроведува тест за интегритет за кандидатите за вработување. Овој тест е клучен за да се обезбеди дека новите вработени ги исполнуваат потребните етички и професионални стандарди. Понатаму, членот 70-б го регулира поднесувањето на изјави за имотна состојба и интереси. Според овој член, при засновање на работен однос во Министерството, новите вработени се должни во рок од 30 дена од

склучување на договорот за вработување да поднесат изјава за имотна состојба и интереси до надлежната организациска единица. Дополнително, вработените се должни да пријават зголемување на имотот, односно на имотот на членовите на нивното семејство, како и промени во интересите, во рок од 30 дена. На крај, по прекинувањето на договорот за вработување, вработените се задолжени во рок од 30 дена да поднесат финална изјава за имотната состојба и интереси до надлежната организациска единица. Овие одредби се од големо значење за обезбедување на интегритет и транспарентност во работењето на Министерството.

Преку дефинирањето на овие начела и механизми, правната рамка во РСМ го утврдува и зајакнува интегритетот на полицијата, што е клучно за довербата на јавноста и ефикасното функционирање на полицијата.

Покрај законските одредби за интегритетот предвидени во Законот за внатрешни работи, МВР посветува особено внимание на зајакнување на интегритетот и спречување на корупцијата меѓу своите вработени преку носење на многубројни подзаконски и интерни акти. Во оваа насока, како подзаконски акт произлезен од Законот за внатрешни работи ќе го споменеме Правилник за начинот на спроведување на тестот за професионален интегритет на работниците во Министерството за внатрешни работи²⁰, кој предвидува континуирано тестирање на професионалниот интегритет на вработените.

Според членот 1 од Правилникот, се пропишува начинот на спроведување на тестот за професионален интегритет на вработените во Министерството, додека пак членот 2 прецизира дека тестот се состои од симулирани ситуации кои се идентични на редовните работни задачи на работниците, без претходно известување. Согласно членот 3 од Правилникот, тестот се спроведува почитувајќи ги принципите на законитост, доверливост и заштита на човековите права и достоинството на работниците. Тоа значи дека при тестирањето не треба да се загрозува нормалното извршување на нивните работни задачи. Според членот 4, тестот може да се спроведе:

- врз основа на писмена и образложена иницијатива од министерот за внатрешни работи или директорот на Бирото за јавна безбедност или

²⁰ Правилник за начинот на спроведување на тестот за професионален интегритет на работниците во Министерството за внатрешни работи (Службен весник на РСМ, бр. 41 од 24.2.2023 година)

- во случај кога организациската единица за внатрешна контрола во Министерството во рамките на своето работење ќе утврди факти, односно има сознанија за постапување на работник во Министерството.

Членот 7 од истиот Правилник дефинира дека за спроведување на тестот се изготвува план кој го содржи основот за тестирање, податоци за вработените кои го спроведуваат тестот, симулираните активности, безбедносната проценка, материјално-техничките и финансиските средства, и други релевантни информации. Овој план го донесува раководителот на организациската единица за внатрешна контрола.

Членовите од 8 до 10 предвидуваат можност за користење на предмети, услуги, привилегии или бенефиции при тестирањето, кои се наведени во планот и детално опишани во извештајот за спроведениот тест. Дополнително, надлежните работници можат да користат материјално-технички средства од други организациски единици на Министерството или надворешни субјекти.

Според членот 12 од истиот подзаконски акт, тестот има позитивен резултат кога работникот го докажал својот професионален интегритет, односно не покажал незаконско, непрофесионално и неетичко однесување. Членот 13 предвидува негативен резултат кога работникот не го докажал својот интегритет, што може да води до процена на ризикот од корупција, потреба од обука, промена на методологијата и процедурите за работа, дисциплинска одговорност или предистражна постапка.

Правилникот за начинот на спроведување на тестот за професионален интегритет е клучен инструмент за зајакнување на интегритетот и спречување на корупцијата во МВР. Неговото доследно спроведување е од суштинско значење за обезбедување на високите стандарди на професионална етика и јавен интерес, како и за градење на доверба меѓу граѓаните и институциите на државата.

Покрај овој подзаконски акт, Министерството за внатрешни работи во ноември 2020 година има донесено Етички кодекс за однесување на работниците во Министерството²¹ како интерен акт со цел обезбедување на:

- законитост, професионален и личен интегритет, висок морал и стандарди, ефикасност, ефективност, посветеност и зголемена одговорност при вршењето на

²¹ Етички кодекс за однесување на работниците во Министерството за внатрешни работи (бр.13.11-91128/1 од 19.11.2020 година)

работите и работните задачи на работниците, како и зајакнување на интегритетот на Министерството во целина и

- почитување на човековите права, преку еднаков третман и недискриминација, без повластување и без никаков личен интерес, почитувајќи ги туѓите права и достоинство.

Во членот 4 од овој Етички кодекс се пропишани основите принципи и професионални стандарди до кои треба да се придржуваат сите работници при извршувањето на работите и работните задачи во министерството и тоа:

1. Законитост, непристрасност, стручност и професионалност во работењето;
2. Политичка непристрасност и неутралност;
3. Некористење на материјална или нематеријална корист;
4. Избегнување на судир на интереси;
5. Невршење на работи и дејност што се во судир со внатрешните односно полициските работи;
6. Постапување согласно овластувањата и статусот;
7. Доверливост на службените информации;
8. Ефикасно и економично користење на средствата и
9. Грижа за интегритетот и угледот на Министерството.

Во контекст на сето горенаведено, како доказ за борбата за подигнување на свеста за потребата и важноста на интегритетот во работењето е членот 20 од овој Етички кодекс во кој децидно се укажува на потребата од грижата за интегритетот и угледот на Министерството преку фактот дека е забрането работниците да се ангажираат во било какви активности што се спротивни на вршењето на нивните службени должности согласно позитивните прописи и ќе сторат се да ги избегнат ситуациите, однесувањата и контактите со граѓани што можат да наштетат на интересот, угледот и интегритетот на Министерството.

Исто така, министерството, со цел да го осигура интегритетот и професионализмот на своите работници, има донесено и Правилник за работите и дејностите што се во судир со полициските работи²² како подзаконски акт произлезен од Законот за полиција. Овој правилник е важен документ кој прецизно ги дефинира работите и дејностите што се

²² Правилник за работите и дејностите што се во судир со полициските работи“ („Службен весник на РМ“ бр. 61 од 18.05.2007 година, бр. 195 од 26.12.2014 година и бр. 213 од 7.12.2016 година).

неусогласени со полициските работи, со цел да се избегне конфликт на интереси и да се заштити угледот на Министерството. Според членот 2 од овој правилник, полицискиот службеник не треба да ги врши следните работи и дејности, кои се во судир со полициските работи:

- работи за меѓународни организации;
- работи за странски државни органи;
- работи од областа на осигурувањето;
- давање на стручен наод и мислење (вештачење) од областа на полициските работи;
- работи од областа на обезбедувањето на лица и имот;
- детективски дејности;
- управител во правно лице;
- дејности поврзани со ракување со оружје и експлозивни материи;
- дејности поврзани со обука за управување со моторни возила;
- музички настапи во угостителски објекти и;
- член на орган на управување во невладина организација, здружение или фондација кои спроведуваат проекти поврзани со своите цели и дејности, во случаи утврдени со закон.

Дополнително, истиот член во ставот 2 предвидува дека покрај работите и дејностите од ставот 1 на овој член, полицискиот службеник не треба да врши и работи и дејности кои можат да го нарушат угледот на ММВР, како и работи кои што по својата природа се во непосредна поврзаност и сродност со работи што ги врши на работното место на кое е распореден и чие вршење би влијаело врз законското и правилното извршување на полициските работи.

Овие ограничувања имаат за цел да осигураат дека полициските службеници ги извршуваат своите должности на највисоко ниво на професионализам и етичност, без влијание од надворешни фактори кои би можеле да ги компромитираат нивните обврски или да создадат конфликт на интереси. Преку вакви регулативи, Министерството за внатрешни работи се стреми да го зачува и да ја унапреди довербата на јавноста во полицијата и да го одржи високото ниво на јавна безбедност.

Овој Правилник ја нагласува важноста на етичкото и законско однесување на полициските службеници, поставувајќи јасни насоки за активностите кои не смеат да ги

вршат. Ова е клучно за одржување на интегритетот и угледот на МВР, како и за обезбедување на високо ниво на професионализам во извршувањето на полициските задачи.

Меѓу позначајните подзаконски акти е и е Упатството за начинот на однесување и меѓусебните односи на полициските службеници²³ кое е донесено врз основа на член 128 став 1 алинеја 9 од Законот за полиција. Ова упатство претставува нормативен акт кој ги регулира правилата за однесување и заемните односи на полициските службеници во МВР. Упатството ја нагласува важноста на интегритетот и етиката на полициските службеници, со цел да се осигура висок степен на професионалност и доверба во полицијата.

Член 2 од Упатството ги опишува основните принципи на однесување на полициските службеници, кои се темелат на почитување на Уставот, законите и другите прописи. Овие принципи вклучуваат пристојност, одмереност, објективност и коректност во односите со граѓаните, како и почитување на личноста, достоинството, правата и слободите на граѓаните, без оглед на нивната национална, верска, политичка или полова припадност. Дополнително, полициските службеници се должни да го чуваат својот углед, како и угледот на полицијата и Министерството, што директно придонесува за зачувување на интегритетот на институцијата.

Полициските службеници се обврзани да го усовршуваат своето образование и стручност, како и психофизичката подготвеност, согласно член 2 од Упатството. Ова е важно за одржување на високите стандарди на професионализам и ефикасност во извршувањето на полициските работи. Истовремено, се очекува полициските службеници да се придржуваат кон Кодексот на полициска етика, што дополнително ја зајакнува нивната одговорност кон јавноста и го унапредува нивниот интегритет.

Во член 3 се утврдуваат дополнителните обврски на раководните полициски службеници, кои треба да вложуваат максимални напори за извршување на поставените задачи, почитувајќи го начелото на законитост. Тие се грижат за унапредување на стручната оспособеност и психофизичката подготвеност на полициските службеници, како и за дисциплината и одговорноста во нивното работење. Ова е клучно за одржување на интегритетот и довербата во полицијата, бидејќи раководните службеници служат како пример и имаат воспитно влијание врз останатите полициски службеници.

²³ Упатството за начинот на однесување и меѓусебните односи на полициските службеници (Службен весник на Република Македонија“ бр. 65 од 30.05.2007 година)

Упатството за начинот на однесување и меѓусебните односи на полициските службеници од 2007 година ја нагласува важноста на интегритетот и етиката во полицијата. Пропишаните правила и принципи имаат за цел да обезбедат високо ниво на професионализам и доверба во полицијата, преку промовирање на почитување на законите, угледот и етиката. Ова е суштински важно за осигурување на транспарентност, праведност и одговорност во извршувањето на полициските работи и за заштита на правата и слободите на граѓаните.

Тука би го споменале и Кодексот на полициската етика²⁴ произлезен исто така како подзаконски акт од Законот за полиција преку кој се определуваат начинот на однесувањето, работењето и целите на полицијата, правните основи на полициската функција, односот на полицијата и кривичните правосудни органи, организацијата на полицијата, квалификациите, процесот на селекција, вработување и обука на полициските службеници, правата на полициските службеници, полициските интервенции, одговорноста и контролата на полициските службеници, истражувањето и меѓународната соработка на Полицијата, со цел почитување на основните принципи и препораки содржани во Европскиот кодекс на полициска етика, усвоен од Комитетот на министрите на Советот на Европа на 19.09.200 година.

Со цел зголемување на интегритетот, како интересен акт во МВР донесен е Кодекс за облекување на неуниформираните работници во Министерството за внатрешни работи²⁵ преку кој се дефинира професионалниот изглед на работниците во МВР кои согласно статусот на работното место не ги извршуваат работните задачи во униформа со цел промовирање на професионалноста и професионалниот изглед на работниците при што е утврдено дека работникот треба да е пристојно облечен, да не предизвикува внимание и изгледот секогаш да е прилагоден на деловното опкружување.

Донесено е и Упатство за начинот на постапување со подароци, погодности и гостопримства во МВР²⁶ каде се пропишува постапката, вредносниот праг за примање односно давање на подароци, како и генерално се наведува фактот дека избрано или

²⁴ Кодекс на полициска етика (Службен весник на РМ“ бр. 72 од 11.06.2007 година)

²⁵ Кодекс за облекување на неуниформираните работници во Министерството за внатрешни работи (бр.13.11-38047/1 од 16.06.2016 година)

²⁶ Упатство за начинот на постапување со подароци, погодности и гостопримства во Министерството за внатрешни работи (бр.13.11-74117/1 од 28.06.2023 година)

именувано лице не смее и не може својата функција да ја користи заради остварување на имотна, финансиска или друга корист за себе или за друг, како и да бара или прима подароци за вршење на својата функција.

Исто така, донесено е и Упатство за начинот на постапување за заштитено внатрешно и надворешно пријавување во МВР²⁷ каде се пропишува начинот на постапување за заштитено внатрешно и надворешно пријавување во МВР во случај укажувачот да има разумно сомневање или сознание дека е извршено, се извршува или е веројатно дека ќе се изврши казниво дело или друго незаконито или недозволиво постапување со кое се повредува или загрозува јавниот интерес. Ова Упатство во детали ја пропишува целата постапка како и заштитата на укажувачите се со цел поттикнување и охрабрување за пријавување на ваквите ситуации.

Врз основа на сето горенаведено, може да се каже дека законските, подзаконските и интерните акти играат клучна улога во зголемување на интегритетот на полицијата во државата. Тие обезбедуваат јасни рамки и процедури кои го регулираат однесувањето и одговорноста на полициските службеници и сите работници во министерството, што е неопходно за спречување на корупција и злоупотреба на функцијата. Со строгото почитување и примена на овие прописи, се создава транспарентна и ефикасна полициска структура која ја ужива довербата на граѓаните.

Покрај националната правна рамка, во нашата држава има и други текстови издадени од домашни и меѓународни организации кои имаат за цел да го поддржат развојот на полицискиот интегритет. Во контекст на тоа е и пишувањето на Дујовски²⁸ кој ги обработува најдобрите полициски практики што можат да постигнат многу во зголемувањето на довербата и зближувањето до граѓаните, односно најсуштинските активности за промоција на полицискиот интегритет.

Воедно, МВР како витален орган во безбедносниот сектор на државата, во рамки на промоција на зацврстување и градење на полицискиот интегритет, изминатите неколку години презеде бројни активности и покажа цврсти заложби во истакнување на значајноста на интегритетот во полициското работење.

²⁷ Упатство за начинот на постапување за заштитено внатрешно и надворешно пријавување во Министерството за внатрешни работи (бр.13.11-78423/1 од 09.12.20216 година)

²⁸ Дујовски, Никола Б. Полициска етика. Скопје: Факултет за безбедност, 2019. 92-104 стр

1.2. Градење на полицискиот интегритет

Полицискиот интегритет значи дека полицијата постапува во рамките на своите законски овластувања, во согласност со воспоставените меѓународни и домашни стандарди и процедури на праведен и правичен начин што е во согласност со очекувањата на заедницата.

Како полициските службеници ќе се однесуваат кон граѓаните и колку полицијата ќе биде ефикасна, не само во спроведувањето на законот, туку и кредибилна во јавноста што ја штити и служи, зависи и од управувањето со полициските ограничувања.²⁹

Во последниве години сите заедно многу напорно работиме на промовирање на една сосема нова култура во полициската организација. Тоа е култура на висока посветеност на полициската работа и задачи и култура на почитување на сите прописи кои ја регулираат работата на полицијата. Тоа е полициска култура која подразбира отсуство на каква било солидарност со оние кои не се достоини за полициската професија и работа и култура која отворено укажува на незаконитост и злоупотреба во полицијата.

Градењето на интегритет е голем предизвик и бара континуиран напор, со самото тоа и добро разбирање на проблемот и голема волја за да се направат промени на разни нивоа. Сепак најголемиот предизвик е поврзан со промената на менталитетот и со стекнувањето на работна култура, поради нивото на високиот отпор со кој се соочуваме во оваа насока.

Градењето и развојот на интегритетот е особено важно, пред сè заради напредокот на државата, институцијата, а најпосле и на поединецот. Ако ова се сфати како континуиран процес, тогаш е сосема нормално и личниот и институционалниот интегритет да бидат континуирани процеси. Принципот или системот на добро владеење, е основен за градењето на интегритетот, како личниот така и институционалниот, што би дошол сам по себе со почитување на горенаведената национална легислатива и почитување на универзалните принципи за живеење со интегритет.

²⁹ Grebe, E., Woermann, M., "Institutions of Integrity and the Integrity of Institutions: Integrity and ethics in the politics of developmental leadership", The Developmental Leadership Program, Paper 15, March 2011, p. 8, internet, <http://www.dlprog.org/news-events/new-paper-ethics-and-integrity-in-the-politics-of-developmental-leadership.php>

1.3. Принципи за градење интегритет

1.3.1. Принципите на Сер Роберт Пил

Лондон од 19 век се смета за лулката на принципите кои длабоко ја обликуваат модерната полиција во светот.³⁰ Во 1828 година домашниот секретар на Англија Сер Роберт Пил (Sir Robert Peel) го подготвува првиот закон за полицијата "Закон за подобрување на полицијата во Метрополис" познат како Законот за Метрополитан полицијата, кој е донесен од Парламентот во 1829 година.³¹ Со овој закон се воспоставува првата униформирана, организирана, платена јавна полициска служба во Лондон. Според убедувањето на авторот на Законот, заемното почитување меѓу полицијата и граѓаните е од суштинска важност за успехот на полицијата, па оттука, полицијата каква што ја познаваме денес, уште од самите почетоци е всушност служба која е одговорна пред јавноста. Поради големата заслуга Пил се смета за основач на модерната полиција, а неговите девет принципи се основа врз која е воспоставена полицијата во голем број земји во светот³²:

- Базичната мисија поради која постои полицијата е спречување на криминалот и безредието.
- Способноста на полицијата да ги извршува своите должности зависи од јавното одобрување на нејзините акции.
- Полицијата мора да осигура доброволна соработка од јавноста во почитувањето на законите, за да може да се обезбеди и одржи почитувањето од јавноста.
- Степенот на соработка со јавноста се намалува пропорционално со неопходноста за примена на физичка сила.
- Полицијата ја бара и одржува јавната поддршка не преку опслужување на јавното мислење, туку преку константна демонстрација на апсолутна и непристрасна служба на законот.

³⁰ UNODC (2011a). Introductory Handbook on Policing Urban Space. Criminal Justice Handbook Series. United Nations Office on Drugs and Crime, UNHABITAT for a better urban future. New York.p.124

³¹ Дујовски, Никола. 2020. Полициска етика. Скопје: Факултет за безбедност стр. 110-111

³² Lentz, S. A., & Chaires, R. H. (2007). The Invention of Peel's Principles: A Study of Policing 'Textbook' History. Journal of Criminal Justice, 35(1), 69-79

- Полицијата применува физичка сила до оној степен колку што е неопходно да се обезбеди почитување на законите или враќање на редот, само кога примената на убедување, советување и предупредување ќе се покаже недоволна.
- Полицијата треба континуирано да одржува однос со јавноста во рамките на кој е реална историската традиција дека "полицијата е јавноста, а јавноста е полицијата", односно дека полицијата не е ништо друго туку членови на јавноста кои се платени да посветат целосно внимание на должностите кои се обврска на секој граѓанин во интерес на добросостојбата и опстанокот на заедницата.
- Полицијата треба секогаш да ја насочува својата активност строго кон нејзините функции, а не преку преземање на власта на судството.
- Тест за ефикасноста на полицијата е отсуството на криминал и безредије, а не видливата полициска акција за справување со нив.³³

Како што може да се забележи од напишаното погоре, Пиловите принципи се фокусираат на превентивната улога на полицијата и позитивните односи и соработка меѓу полицијата и заедницата на која и служи.

Еден од клучните полициски принципи "Полицијата е јавност, јавноста е полиција" е олицетворен во вториот, третиот и седмиот Пилов принцип. Според овие принципи, полицијата е всушност јавноста, полициските службеници се зависни од јавното одобрување и мораат да ја обезбедат соработката на јавноста заради почитување на законите. Успехот на полицијата исто така ја бара јавната соработка и вклученост бидејќи полицијата не може сама да се бори против криминалот и безредието, туку и јавноста има одредена улога (на пример, преку пријавување на криминалот и релевантни информации и проактивна вклученост во превенција и спречување на криминалот и безредието).

Визијата за полицијата изразена преку деветте принципи го нагласува сфаќањето дека полициските службеници се пред сè службеници за воспоставување и одржување на мир, а не борци против криминалот. Иако справувањето со криминалот и безредието е важна полициска функција, вистинското мерило за полициската работа е всушност неговото

³³ UN (2006). Police Information and Intelligence Systems. Criminal Justice Assessment Toolkit. UN Office on Drugs and Crime. Vienna.

отсуство.³⁴ Ако се анализира безвременското полициско мото "Да заштити и служи" (To protect and serve) ќе се заклучи дека зборот заштита јасно укажува дека полицијата е одговорна за безбедноста на граѓаните. Во исто време значи и дека полицијата е одговорна да ги лишува од слобода осомничените за да не ги виктимизираат граѓаните, како и да интервенира во јавни конфликти за да спречи оние што се во конфликт и оние што директно не учествуваат во него да бидат вовлечени во насилство.

Полицијата им служи на граѓаните секогаш кога ќе одговори на повик, ќе даде насока, ќе го регулира сообраќајот, ќе му помогне на бездомник да најде преноќиште, ќе сведочи на суд, ќе подготви извештај за некој инцидент, па дури и кога пишува сообраќајна казна. За секој просечен граѓанин, полицијата е токму тоа: служба за граѓаните и заедницата во која живеат.

Полициските идеологии, стратегии и операции се променливи со текот на времето, но основниот принцип на полицијата "Да заштити и служи" останува константен. Всушност, сите принципи на Пил кои ги елабориравме во ова поглавје се подеднакво релевантни денес какви што биле и во средниот век.

1.3.2. Водечки принципи во работењето на модерната полиција

Обединетите нации во Кодексот за однесување на службениците задолжени за примена на законите ги истакнуваат основните принципи на добро работење на полицијата³⁵.

- Службениците задолжени за примена на законите треба во секое време да ги исполнуваат должностите кои им се доверени со закон така што ќе и служат на заедницата и ќе ги штитат сите граѓани од незаконски дејства, со високо ниво на одговорност кое од нив ја бара нивната професија.³⁶

- Во спроведувањето на должностите, овие службеници треба да го почитуваат и заштитиуваат човечкиот дигнитет и човековите права на сите.

³⁴ Grebe, E., Woermann, M., "Institutions of Integrity and the Integrity of Institutions: Integrity and ethics in the politics of developmental leadership", The Developmental Leadership Program, Paper 15, March 2011, p. 8, internet, <http://www.dlprog.org/news-events/new-paper-ethics-and-integrity-in-the-politics-of-developmental-leadership.php>

³⁵ United Nations. (1979). Code of Conduct for Law Enforcement Officials. Adopted by General Assembly resolution 34/169 of 17 December 1979. p 91

³⁶ Дујовски, Никола. 2020. Полициска етика. Скопје: Факултет за безбедност

- Службениците задолжени за примена на законот можат да користат сила само кога е строго неопходно и во степен потребен да ја исполнат својата должност.
- Работите од доверлива природа со кои располага службеникот треба да се чуваат како тајна, освен ако исполнувањето на должноста или потребите на правниот систем не налагаат поинаку.
- Службеникот не смее да спроведува, поттикнува или толерира било каков акт на тортура или друго сурово, нечовечно или понижување однесување или казнување.
- Службеникот треба да обезбеди целосна заштита на здравјето на лицата под негов надзор, и особено, треба да преземе непосредна акција за да се обезбеди здравствена помош кога е потребна.
- Службеникот не треба да биде вклучен во корупција и треба ригорозно да се спротивставува и бори против таквите корупциски дела.
- Службениците задолжени за примена на законите треба да го почитуваат законот и Кодексот и да спречуваат и ригорозно да се спротивставуваат на сите нивни прекршувања. Во случај на причина да веруваат дека се јавило или ќе се јави такво прекршување, должни се да ги известат надлежните и, каде што е неопходно, и други авторитети, органи или тела кои имаат надлежност да постапуваат во вакви ситуации.

Во продолжение поопширно ќе се задржиме на најшироко прифатени принципи во теоријата и практиката: одговорноста и транспарентноста, отвореноста и свесноста, како и владеењето на правото.

Одговорност и транспарентност

Додека граѓаните доброволно и даваат согласност на полицијата да применува монопол во демонстрација на сила за одржување на социјалната контрола и спроведување на граѓанските, политички и економски слободи, демократската полиција има обврска да овозможи таа нивна моќ да биде проверена и контролирана од јавноста. За таа цел потребни се ефективни мерки за обезбедување на интегритет и соодветно делување на полициските службеници. Со други зборови, полицијата мора да биде под супервизија на цивилната власт и одговорна пред неа.³⁷

³⁷ Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces (DCAF). (2009). Police Reform and Gender

Полицијата не може да работи легитимно доколку не е дел од еден здрав и цврст систем на управување. Основите на доброто управување во полицијата се одговорноста и транспарентноста. Заложбата за реализација на овие принципи е клучен предуслов за надзор над работата на полицијата. Одговорноста се смета за клучен принцип во демократското работење на полицијата. Според ОБСЕ, полициската одговорност значи дека полициската активност (од однесување на индивидуални полициски службеници до стратегии за полициски операции, процедури за делегирање или менаџирање на буџет) е отворена за набљудување од страна на различни надзорни институции. Оттука, развојот на функционални институции за внатрешна контрола мора да е надополнет со создавање на ефективни надворешни надзорни механизми и институции. Политичката и правната одговорност се подеднакво важни елементи. Исто така, процедурите за известување, стандардите до кои се придржува полицијата во практиката и особено односот кон граѓаните (лицата кои се заштитиуваат, кои се казнуваат или приведуваат) се важна димензија на одговорноста³⁸

Отвореност и свесност за потребите и проблемите

Отвореноста и свесноста за заедницата (responsiveness) се важни принципи кои треба да обезбедат полицијата да работи во согласност и во соработка со заедницата. Потребна е соодветна вклученост на заедницата што подразбира дека покрај одржувањето на индивидуални контакти, полицијата треба да биде отворена за настани и јавни форуми на кои ќе се разменуваат мислења со заедницата за прашања и проблеми од заемен интерес (на пример, советодавни одбори, локални работилници, јавни дебати, отворени денови на полицијата и сл.). како резултат на ваквата отвореност, полицијата има корист од аспект на добивање информации како и генерирање на морална поддршка за полициското делување. Од овој аспект дури и тешките полициски акции можат да добијат поддршка од заедницата

³⁸ Boer, M., & Ruohomäki, J. (2012). Tools for Advancing Accountability in Police Services: The Police Oversight Principles. The Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces (DCAF).

кога заедницата ќе биде информирана зошто акцијата се спроведува. Исто така, ваквиот пристап може да помогне во надминување на претходни недоразбирања меѓу заедницата и полицијата, како и во стекнување и јакнење на довербата.³⁹

Некои програми за контрола на криминалот можат да се реализираат во тесна соработка со граѓаните и медиумите. Такви се на пример програмите за надзор во соседствата од граѓани или електронските сајтови за информирање и алармирање⁴⁰.

Овозможување пристап до правда и владеење на правото

За зачувување на довербата и сигурноста во работата на полицијата, мора да постојат ефикасни механизми за жалба. Жалбите и резултатите од различните истраги треба да се третираат транспарентно и независно. Дополнителните истраги и административните работи треба да се брзи и соодветни. Во спротивно, ќе се изгуби довербата на јавноста. Исто така, државата и институциите за спроведување на законите треба да воспостават ефективни механизми за известување и анализа на применети процедури кои ќе се активираат автоматски во случај на нанесена повреда или смрт поради примена на сила или употреба на огнено оружје.

Полицијата во секој момент мора да делува во согласност со домашното законодавство (устав, кривичен закон, полициски закони и акти), како и во склад со меѓународните стандарди за спроведување на законите и заштита на човековите права. Во исто време, мора постојано да демонстрира заложба за примена на законите во практиката. За да може ова да се постигне, законите и политиките со кои се регулира работата на полицијата треба да се јасни, прецизни и достапни на јавноста, и прецизно да ги дефинираат функциите на полицијата, вредностите, мисијата, целите и приоритетите. Исто така, важно е за полициските службеници да се применуваат истите закони како и за обичните граѓани,

³⁹ Ѓурчиновска, А, Полицискиот интегритет во функција на спречување на полициската корупција, Факултет за безбедност, Скопје, 2022, стр. 137

⁴⁰ Boer, M., & Ruohomäki, J. (2012). Tools for Advancing Accountability in Police Services: The Police Oversight Principles. The Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces (DCAF).

а отстапки се оправдани само доколку тоа го налага полициската работа во демократското општество.⁴¹

Полициските службеници треба да снесат и индивидуална одговорност за своите акции или престапи пред надлежните. Тие треба да спречуваат и ригорозно да се спротивставуваат на прекршувањата на законите и меѓународните стандарди од страна на полицијата. Од полициските службеници треба да се очекува непристрасно делување секогаш кога се загрозува законот и поредокот независно од социјалната или политичката припадност на граѓаните. И секако, општо правило е, полицијата да не се меша ниту да има било каква судска моќ.⁴²

1.4. План за интегритет

Во МВР како интерен антикорупциски акт постои план за интегритет кој содржи сет на мерки кои ги спречуваат и елиминираат можностите за појава и развој на различни форми на коруптивно и друго непрофесионално однесување во министерството, што се јавува како резултат на проценка на подложноста на одредени работни места на појава и развој на корупција и други облици на непрофесионално однесување на вработените. Оваа проценка на изложеноста на работниците на различни ризици се презема со цел да се имплементира принципот на „нулта толеранција“ за корупцијата и со цел зачувување и подобрување на интегритетот на работниците во МВР. Планот за интегритет на МВР е документ на стратешко ниво со оперативен карактер, кој има за цел, од една страна, да ги идентификува ризиците за интегритетот во подредените структури и институции и да го процени нивото на нивната ранливост, а од другата страна да се планираат соодветни мерки за нивна превенција и минимизирање.

Планот за интегритет, врз основа на анализата на ризиците поврзано со овој аспект во организациските единици на МВР, има за цел да ги идентификува и стави во функција механизмите за минимизирање на факторите кои можат да бидат поврзани со причини, притисоци, случаи или создадени можности, кои служат како основа за постоење на

⁴¹ Grebe, E., Woermann, M., “Institutions of Integrity and the Integrity of Institutions: Integrity and ethics in the politics of developmental leadership”, The Developmental Leadership Program, Paper 15, March 2011, p. 8, internet, <http://www.dlprog.org/news-events/new-paper-ethics-and-integrity-in-the-politics-of-developmental-leadership.php>

⁴² Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces (DCAF). (2009). Police Reform and Gender

корупција. На овој начин има за цел да управува со ризиците и секогаш да гарантира квалитетни, непристрасни и одговорни услуги на граѓаните.⁴³

Планот за интегритет е еден од современите пристапи при воспоставувањето законски и етички активности на органите на државната управа и другите јавни институции и организации. Планот за интегритет не се однесува на поединечни конкретни случаи на коруптивно однесување во јавниот сектор, туку обезбедува механизми кои треба да го елиминираат, или барем да го минимизираат потенцијалот за корупција.

Подготовката на Планот за интегритет има посебно значење за напорите на МВР во борбата против корупцијата и за консолидирање на организациските единици. Планот, кој е актуелен за овој период, замислен за периодот 2023-2025 година, има за цел да постигне:

- Спречување на корупцијата и зајакнување на институционалниот интегритет.
- Зголемување на транспарентноста на Министерството.
- Создавање механизми за следење на однесувањата кои го нарушуваат интегритетот.
- Утврдување јасни постапки и правила за интегритет на вработените.
- Зајакнување на соработката меѓу организациските единици во исполнување на антикорупциските обврски и цели.

Принципите на кои се темели планот за интегритет на МВР (2023-2025) се:

- Начело на законитост: Министерството ги применува Уставот, ратификуваните меѓународни договори и важечкото законодавство.
- Начело на единство и хиерархија: Секоја подредена организациска единица поднесува извештај до повисоката единица.
- Начело на отчетност: Секој вработен е предмет на насочување и надзор според хиерархијата.
- Начело на ефективност: Вработените и организациските единици професионално ги извршуваат задачите и целите.
- Начело на непристрасност: Вработените постапуваат согласно правилата за спречување судир на интереси.

⁴³ UN (2006). Police Information and Intelligence Systems. Criminal Justice Assessment Toolkit. UN Office on Drugs and Crime. Vienna.

- Начело на транспарентност: Објавување на суштински информации на разбирлив начин, почитувајќи ја заштитата на лични податоци.
- Начело на доверливост: Постапување со класифицираните информации согласно законот и интерните акти.
- Начело на еднаквост и недискриминација: Спречување дискриминација и создавање безбедна и пријателска средина.
- Начело на внатрешна соработка: Соработка меѓу вработените во рамките на организациските единици за исполнување на целите.

Од аспект на теоретската рамка на ова истражување, важно е да се утврди фактот дека плановите за интегритет гледаат на организацијата како целина. Така, на пример, кога станува збор за проценка на ситуацијата, не се мисли на тестирање на интегритетот на поединците, туку на севкупната организациска клима и култура.

Планот за интегритет може да се состои од неколку елементи, но обично вклучува две фази: првата, фазата на проценка на издржливоста на институцијата и втората, фазата на воведување нови мерки за подигање на издржливоста на институцијата. Овие фази може да се видат преку следните шест клучни активности:

1. Проценка на степенот на корупциски ризик (функција/поединец, дел од институција, институција) по членови од поединечни системски закони - за секој дел од системскиот закон (подзаконски акт) се дава проценка на ризикот од корупција. Корупцискиот ризик се дефинира како можност за појава на корупција. Нивото на ризик од корупција може да се мери со различни скали;
2. Утврдување на потенцијални точки на корупција (функција/поединец, дел од институција, институција) во однос на членови од одредени системски закони - потенцијална точка на корупција може да биде дел од државен орган (дел од јавна институција или организација), или индивидуална функција. Во оваа прилика не се оценува нивото на влијание, туку само постоењето или непостоењето на корупциска точка. При утврдувањето на потенцијалните корупциски точки, потребно е да се направи анализа која би опфатила носител на изборна функција, помошник министер, раководител на јавна установа, раководител на министерство, член на одбор на јавна установа, одговорен државен службеник, одговорен вработен во јавната установа;

или со наведување дека не постои потенцијална точка за корупција (доколку не постои);

3. Процена на потенцијалното коруптивно влијание на одредени функции/лица - влијанието на функцијата/лицето врз реализацијата на одреден правен дел се дефинира како степен на можност (потенцијал) за влијание врз личната корист, а на штета на општеството. Од оваа проценка се исклучени функциите/лицата кои се директно одговорни за спроведување на даденото законско решение. Проценката на потенцијалното влијание на корупцијата би вклучила анализа на истите субјекти каде што се оценуваат потенцијалните точки на корупција;
4. Проценка на ефективността на претходните антикорупциски мерки - предуслов за оценка на ефективността на антикорупциските мерки е нивното постоење. Мерките за борба против корупцијата можат да се поделат на имплицитни и експлицитни. Под имплицитни се подразбираат сите оние мерки (дејства, активности, можности) кои вообичаено се достапни на соодветното ниво на општествена организација и систем на владеење. Тоа се вообичаените правни рамки, превентивниот и репресивен систем на владеење, моралната рамка. Под експлицитни антикорупциски мерки се подразбира општ/јавен или индивидуален (институционален) антикорупциски систем.

Антикорупцискиот систем вклучува:

- ✓ антикорупциски документи;
 - ✓ антикорупциски процедури;
 - ✓ антикорупциски ресурси (персонал, ресурси);
 - ✓ достапни антикорупциски мерки и дејствија - во овој случај се оценува ефективността на експлицитните институционални антикорупциски мерки, односно претходниот организиран социјален (институционален) напор за спречување на корупцијата.
5. Предлог начин/метод на намалување (елиминирање) на нивото на корупциски ризик (функција/поединец, дел од институцијата во однос на членови од одредени закони) - начин/метод за намалување на нивото на ризик од корупција се дефинира како ниво

(мерка) на општествениот напор за намалување (или отстранување) на постоечкиот ризик од корупција.

6. Предлог на превентивни мерки со примена на стратешки столбови на антикорупциска борба (функција/поединец, дел од институција во однос на членови од одредени закони) - четири столба на антикорупциска борба се преземени како основа на превентивните антикорупциски мерки: едукација и информирање на јавноста, елиминирање на можностите, транспарентност и известување, контролни и репресивни мерки. Превентивните мерки што треба да се преземат мора да бидат соодветни за секојдневна употреба и не смеат да бидат комплицирани или тешки за спроведување. Предлогот на превентивни мерки на стратешките столбови на борбата против корупцијата мора да ги содржи следните активности: контролни и репресивни мерки (општа превенција), елиминирање на можностите (корупцијата да стане високоризична активност со мала заработувачка), транспарентност и известување, едукација и информации од јавен карактер, етички кодекс. За реализација на наведените активности потребно е да се утврди соодветна методологија на работа.

За успех на планот за интегритет, неопходно е организацијата да биде сериозна во својот интегритет, а доколку е така, ќе го користи овој нацрт како одлучувачка алатка. Всушност, плановите за интегритет можат да бидат успешни само ако сите учесници во институцијата сфатат дека плановите за институцијата се нешто позитивно и морално и дека сите ќе имаат корист, а не како кај корупцијата, кога имаат корист само поединци. Со други зборови, секој мора да ги види придобивките од плановите за интегритет, поради што во првата фаза е потребно јасно да се покаже што добиваат со плановите за интегритет, а што се губи со корупцијата во институцијата и во општеството. Се разбира, оние кои добиваат од сегашните корупциски зделки (во поширока смисла, непотизам, итн.) ќе се спротивстават на интегритетот, моралот и етиката, но со заедничка работа, поддржана од медиумите и граѓанското општество, може да се скрши таквиот отпор. Плановите за интегритет, преку спречување на корупцијата, се засноваат на транспарентност и спречување на создавање мрежи кои се основа за корупција. Исто така, се зголемува задоволството од работата, а со тоа и ефикасноста. Благосостојбата на институција која има план за интегритет се рефлектира во протокот на повеќе информации релевантни за донесување одлуки и

конкуренција. Лидерите (особено политичарите) мора да бидат модел на морал и со личен пример на луѓето да им ги покажуваат предностите на некоруптивното однесување, водејќи ги во таа насока, не само декларативно, туку и во реалноста.

МВР со својата проактивна борба против корупцијата и нејзина апсолутна неприфатливост, гради контролни механизми, мерки и активности со кои ќе го стесни просторот на коруптивно однесување на вработените во министерството и полицијата, како и откривање и соодветно санкционирање на секој конкретен случај. Воспоставената национална рамка опфаќа низа на мерки и активности кои значат борба со корупцијата и поттикнување на интегритетот преку:

1. Селекција на кандидатите при вработување во министерството согласно пропишаните стандарди;
2. Јакнење на интегритетот на вработените во МВР;
3. Континуирана и специјализирана обука на вработените во Министерството и полицијата;
4. Отчетност и транспарентност во работењето како значаен сегмент за спречување на корупцијата во Министерството за внатрешни работи.
5. Унифицирани процедури за работа во Министерството;
6. Професионално постапување на вработените во МВР во демократско - политичките процеси;
7. Доследно почитување на Кодексот на полициска етика;
8. Поттикнување на граѓаните да пријават корупција во Министерството и полицијата;
9. Спроведување на систем на кариера;
10. Зајакнување на меѓуинституционалната соработка;
11. Унапредување на меѓународната соработка во борбата против корупцијата.

Антикорупциската програма на МВР, произведува конкретни обврски за сите организациски единици на министерството и полицијата.

Согласно антикорупциската програма изготвен е Акциски план за имплементација на антикорупциската програма, кој содржи задачи кои произлегуваат од оваа програма, што треба да ги реализираат конкретни организациски единици во Министерството за внатрешни работи, со јасна временска рамка на реализација. Одделот за внатрешна контрола, криминалистички истраги и професионални стандарди е надлежен да ја следи реализацијата

на Антикорупциската програма, да ги насочува активностите на организациските единици и да ја поттикнува реализацијата на активностите предвидени во Програмата и Акцискиот план.

Овој Оддел за внатрешна контрола, криминалистички истраги и професионални стандарди (ОВККИПС) е задолжен и за спроведување на Антикорупциската програма во целост. Сите наведени носители на конкретни активности, секој во својот делокруг на работа, треба да изготви своја агенда со активности и дефинирана временска рамка за нивно реализирање, и на секои три месеци до ОВККИПС да доставува известување за планираните и реализирани активности од Антикорупциската програма и Акцискиот план.

1.5 Развој на полицискиот интегритет

Градењето на интегритет е важен аспект на функционирањето на демократиите. Континуираното унапредување на структурите и практиките на интегритет, претставува значаен столб на владеењето на правото. Секој ризик од корупција и ризик по интегритетот може да ја поткопа довербата на јавноста во демократските институции. Секторот за безбедност не е исклучок. Големината на персоналот во областа на безбедноста, културата на тајност својствена за работата во безбедноста и значителното одвојување на јавни пари кои се трошат за набавка на материјални средства и резерви во безбедносниот сектор, се меѓу факторите што го прават овој сектор подложен на ризици од корупција.

МВР, односно полицијата вложија многу напори за спречување на корупцијата и градење интегритет. Постигнат е голем напредок во јавните набавки, каде што усвојувањето на новите законски и подзаконски акти придонесе за подобрен систем на јавни набавки со добро дефинирани процедури. Покрај тоа, беа ажурирани сите релевантни стратешки документи, со што се обезбеди рамка за транспарентно одбранбено планирање, усогласено со планирањето и стандардите на НАТО и патоказ за ефикасно управување со одбранбените и човечките ресурси. За унапредување на културата на интегритет дополнително придонесоа и серија обуки за вработените во македонската полиција, особено обуката за полициски интегритет и обуката за обучувачи од областа на интегритетот поддржани од страна на ДЦАФ. Имено, вработените од Одделот за внатрешна контрола, криминалистички истраги и професионални стандарди (ОВККИПС) во текот на 2023 година спроведоа низа обуки на

вработените, што се предвидени во Планот за интегритет на МВР 2023 – 2025. Целните обуки беа спроведени на конкретни групи вработени од различни организациски единици во МВР и истите продолжуваат да се спроведуваат и во претстојните две години, согласно Планот. Дополнително, со оглед на потребата од поголем број обучувачи за полициски интегритет согласно бројот на предвидени обуки во Планот, во октомври 2023 година од страна на ДЦАФ организирана е и одржана Обука за обучувачи за интегритет на работници на министерството што не работат во ОВККИПС, што придонесе кон тоа министерството да располага со доволен број на сертифицирани обучувачи за полициски интегритет, меѓу кои е и авторот на овој магистерски труд.

Паралелно, МВР со поддршка на ОБСЕ мисијата во Скопје, во јануари 2022 година објави интерен конкурс за проектот „Градење Хибриден образовен систем во Министерството за внатрешни работи“, на кој можеше да се пријави секој вработен во МВР што ги исполнува условите од конкурсот и по неколку фазна селекција (административна, интервју и презентација) беа селектирани 24 работници што ќе бидат идни хибридни обучувачи на министерството, по завршување на проектот во 2025 година. Принципот на селекција што се засноваше на транспарентна повеќе фазна селекција од комисија во која беа вклучени компетентни работници од областа на обуките во МВР и претставници од ОБСЕ, без потребна согласност од непосреден раководен работник, резултираше со објективна селекција на идни обучувачи, кои изминатиов период со помош на експерти од различни области од земјата и странство активно работат на изготвување на хибридни обуки (комбинација на учење со физичко присуство и учење на далечина преку дигитални платформи) што треба да почнат да се спроведуваат од крајот на оваа година. Имено, овој проект е значаен и за полицискиот интегритет, од причина што од деветте селектирани теми на стратешко ниво во министерството (координативно тело на Проектот), како стратешки значајна тема што е потребно да се вклучи во Годишниот план за обуки на МВР, е одбрана и темата „Полициски интегритет“. На хибридната обука за оваа тема, селектирани се и работат четири работници од министерството, меѓу кои и авторот на овој магистерски труд, и во моментот оваа обука е во пилот – фаза. Токму интензивната работа на овој проект изминативе две години, односно определбата на авторот за професионално надградување во оваа област влијаеше и на изборот за тема при изработка на оваа магистерска теза.

Во контекст на развојот на полицискиот интегритет, голем број на документи од интерес за јавноста, вклучително и буџетот на МВР, Планот за јавни набавки и релевантното законодавство, беа за прв пат објавени на веб-страницата на МВР, со што се демонстрираше јасна посветеност кон активната транспарентност⁴⁴ Сето ова придонесе МВР да се трансформира од најзатворена во една од најтранспарентните јавни институции во Северна Македонија, според Индексот за активна транспарентност.

Развојот на полицискиот интегритет во нашата земја е од големо значење изминатите неколку години. На пример, од полицискиот интегритет произлегуваат важни придобивки за општеството:

Почитување на човековите права⁴⁵ – На полицијата ѝ се доделени посебни овластувања, како што се овластувањето да апси, приведува, присилува и употребува сила. Доколку овластувањата кои ги има не ги користи со највисоко ниво на воздржување и интегритет, тогаш овластувањата може многу лесно да доведат до непочитување на човековите права.

Легитимност⁴⁶ – Во едно демократско општество од суштинско значење е државните институции да уживаат легитимитет т.е. народот да ги доживува властите како претставници на јавната волја. Легитимитетот на полицијата е значително зголемен доколку јавноста согледува дека полициските сили ѝ служат со интегритет, непристрасност и правичност.

Ефективна испорака на услугите⁴⁷ – Модерните општества сè повеќе се потпираат на соработката помеѓу полицијата и јавноста за успешно извршување на полициските овластувања. Полицискиот интегритет е од суштинско значење за да се создаде доверба помеѓу јавноста и полицијата, а довербата ја зголемува наклонетоста на граѓаните да соработуваат со полицијата, да ја снабдат со корисни информации и на тој начин да помогнат во спречување на криминалот и негово сузбивање.

Чувство на заштита и безбедност – Кога луѓето веруваат дека полицијата секому подеднакво му служи и го заштитува, се чувствуваат посигурни во нивниот секојдневен живот.

⁴⁴ Bashevski, Z. Police Reform in North Macedonia: Achievements, Challenges and Prospects. Journal of Liberty and International Affairs, 2(3), 2016, 54-67;

⁴⁵ Дујовски, Никола, Полициска етика, Факултет за безбедност, Скопје, 2019 стр. 140

⁴⁶ Темков, Кирил. Етика. Скопје: Просветно дело. 2005. стр 130

⁴⁷ Atanasovska, T. (2019). Police Corruption in North Macedonia. Journal of Security and Sustainability Issues, 8(2), 257-272;

Служење за добар пример – Полицијата е државен орган задолжен да обезбеди почитување на законот и да го одржи моралниот ред во општеството. Покажувајќи интегритет во своето работење, полициските службеници им служат за позитивен пример на граѓаните и промовираат почитување на законот и етичко однесување.

Доверба во државните институции – Полициските службеници се највидни претставници на државата. Нивниот углед се одразува на угледот на државата, а довербата која им е укажана влијае врз довербата на јавноста во другите државни институции. Довербата во нив води до безбедна средина која ја следи општествен и економски просперитет.

Исто така, полицискиот интегритет во нашата држава се соочува со разни предизвици од суштинско значење за да се создаде доверба помеѓу јавноста и полицијата, а довербата ја зголемува наклонетоста на граѓаните да соработуваат со полицијата, да ја снабдат со корисни информации и на тој начин да помогнат во спречување на криминалот и негово сузбивање.

Работни услови⁴⁸ – Иако понекогаш се преценети и се сметаат за единствен и најважен фактор кој има исклучително влијание врз полицискиот интегритет, работните услови (вклучително и платите) сепак знаат да го поттикнат или поткопаат интегритетот. Несоодветното наградување (парично или непарично) за посветеност на ризичната и комплексната работа може да доведе до исфрустрираност, цинизам и пасивност. Тоа може да поттикне и начин на размислување како следниов: „Ќе работам колку што сум платен!“, „Што има да давам максимум од себе за организација која не се грижи за мене?“ или „Морам да си барам други начини да го добијам тоа што ми следува.“

Општествени вредности – Културата и вредностите на општеството имаат огромен удел во полицискиот интегритет.

Полициските службеници и носителите на одлуки се припадници на заедницата и нивните вредности се одраз на вредностите на општеството. Толерантноста кај граѓаните, а понекогаш и нивните очекувања, во врска со одреден вид несоодветно однесување, како на пример поткупувањето, можат да поттикнат несоодветно постапување кај полицијата.

⁴⁸ Atanasovska, T. (2019). Police Corruption in North Macedonia. Journal of Security and Sustainability Issues, 8(2), 257-272;

Владеење на законот – Можноста за несоодветно постапување на полицијата се сведени на минимум доколку законот постојано се почитува и спроведува во државата каде полицијата дејствува, доколку сите сносат одговорност, вклучително и владата, и доколку судскиот систем гарантира фер и ефикасно применување на законот.

1.6. Надворешните чинители и нивната улога во негувањето на полицискиот интегритет

Како што наведовме претходно, отчетноста кон општеството е клучниот принцип на демократското полициско работење. Понатаму, што повеќе контроли и рамнотежа се воспостават, толку се помали можностите за несоодветно постапување на полицијата. Постојат голем број надворешни чинители кои играат голема улога во негувањето на интегритетот. Воспоставувањето ефикасен систем кој се темели на интегритет им овозможува на овие чинители капацитет за ефикасно да ги исполнат своите улоги со интегритет.

Парламент – еден од овие актери е парламентот. Тој има овластување да усвојува закони поврзани со интегритетот, како на пример закони кои криминализираат одредени видови на однесување, кои промовираат транспарентност и отчетност, ги регулираат мандатот и овластувањата на полицијата или воспоставуваат надзор и контрола во институциите. Парламентот има надзорна улога која може да се фокусира на разни аспекти на интегритетот, како што се буџетот, назначувања и унапредувања, стратегии преку постојаните собраниски комисии или преку повремени анкетни комисии кои се формираат за испитувања при појава на скандали.

Специјализирани тела за надзор – Во многу држави постојат специјализирани надворешни тела за надзор на полицијата кои имаат за цел да ги испитуваат работењето и постапувањето на полицијата. Нивните овластувања и структура се разликуваат од држава во држава. Повеќето од нив добиваат поплаки од граѓаните кои тие ги испитуваат или упатуваат до релевантните полициски единици. Некои од нив имаат овластувања за репресивни мерки, а некои не.

Цивилното општество и академска заедница – Организациите на граѓанското општество и академскиот свет играат клучна улога во анализирањето на проблемите поврзани со интегритетот со кои се соочува полицијата.

Медиуми ⁴⁹ – Улогата на медиумите е слична на улогата на организациите на граѓанското општество. Тие ја информираат јавноста за проблемите поврзани со интегритетот, спроведуваат одредени истражувања и им вршат притисок на институциите и поединците. Меѓутоа, улогата на медиумите е специфична. Всушност, медиумите сносат огромна одговорност во формирањето на угледот и репутацијата на полицијата и на полициските службеници. Тоа често позитивно влијае на интегритетот. Именувањето и засрамувањето полициски службеници кои се одговорни за несоодветно постапување, може да претставува силен фактор кој би ги загрижил полициските службеници кои носат потенцијал за несоодветно постапување. Меѓутоа, тоа може и неправедно да уништи кариери и да создаде негативна перцепција за полицијата доколку претерано се нагласуваат негативни инциденти.

Судство – Судството има клучна надзорна улога во полицијата, бидејќи постапува по пријави за извршени кривични дела од страна на полицијата, води истрага за овие кривични дела, и тоа често во соработка со самата полиција и носи пресуди за ваквите случаи.

Како надополнување на надворешните фактори и зацврстувањето на капацитетите на надворешните чинители, градењето ефикасен систем за интегритет започнува во рамките на самата полиција. Постојат голем број елементи кои го сочинуваат овој систем, а најважните се наведени подолу: ⁵⁰

Дефинирање и пренесување на вредностите – Полициската организација треба да ја дефинира нејзината мисија, визија и основни вредности. Таа треба да гарантира дека врз нив ќе се темелат стратегиите, правилата, етичкиот кодекс и/или кодексот на однесување, како и дека сите вработени ќе бидат запознаени со нив во целост.

Регрутирање – Процесот на регрутирање треба да биде транспарентен, праведен и да им пружа еднакви можности на сите групи на граѓани, но и да има на располагање средства за проценување на интегритетот кај кандидатите и да ги избере они кои поседуваат силни морални вредности.

Систем на кариера – Системот на кариера треба да се темели на транспарентност, заслуга и интегритет за да ги мотивира полициските службеници, а треба и да им додели

⁴⁹ Ibid.

⁵⁰ Ibid.

раководни функции и да ги задржи на раководни функции вработените кои промовираат интегритет и служат за позитивен пример на останатите.

Институционална поддршка – Организацијата треба да им овозможи на вработените соодветни услови за работа и институционална поддршка, вклучително правна поддршка (т.е. финансиска поддршка за време на судење, заштита на укажувачите), психолошка поддршка (т.е. советување за намалување на стресот) и етичка поддршка.

Обука – Обуката (без оглед на тоа дали станува збор за основна, напредна или специјализирана) претставува можност за пренесување на вредностите на организацијата, како и можност вработените да размислат како да ги подобрат нивните вештини за етичко носење одлуки.

Комуникација – Од особена важност е да се овозможи отворена комуникација во рамките на организацијата и транспарентно носење одлуки кое ќе биде независно од политиката на оперативно ниво.

Раководство и лидерство – Раководителите имаат потенцијал да послужат како позитивен пример за нивниот тим и да ги раководат процесите на воведување промени во сите области во кои е потребно да се спроведат реформи. Оттаму, тие треба да се избираат и обучуваат многу внимателно.

Внатрешна контрола – Организацијата е првиот актер кој треба да загарантира дека службата дејствува како што треба, како и дека полициските службеници кои недолично се однесуваат и постапуваат ќе бидат откриени и ќе одговараат за нивните постапки. Постојат многу видови системи за внатрешна контрола ширум светот, но тие обично опфаќаат вршење инспекција на полициското работење, собирање поплаки од граѓаните против полицијата, постапување по истите и дисциплински мерки за направените престапи. За да се олесни препознавањето на проблемите со кои се соочува полицискиот интегритет, треба да се направат заложби за справување со полицискиот кодекс на тишината, како и да се соберат и анализираат перцепции, податоци и трендови на несоодветното постапување на полицијата.

Промовирање на професионалните стандарди – Полициската организација треба да изврши анализа на внатрешните процеси и процедури кои создаваат можности за

несоодветно постапување и да преземе мерки со кои ќе ги сведе на минимум ризиците по интегритетот.⁵¹

Холистички пристап – Програмата за градење полициски интегритет (ПГПИ) се темели на верувањето дека градењето полициска служба која дејствува со интегритет може да се постигне само со холистички пристап. Треба да им се пружи поддршка на сите надворешни актери и на сите релевантни гранки на полициската организација со цел да се зголемат нивните капацитети за зајакнување на полицискиот интегритет. Сите тие треба да официјализираат канали за комуникација и соработка со што би ги здружиле заложбите за зацврстување на полицискиот интегритет.

1.7. Департизација на полицијата: Патот кон професионализација и непристрасност

Департизацијата на полицијата претставува процес на одвојување на полициските служби од политичките влијанија и партиските интереси, со цел да се обезбеди нивна непристрасност, професионалност и ефикасност. Овој процес е од клучно значење за зајакнување на довербата на граѓаните во полициските институции и заштита на правната држава.

Потреба од департизација е од исклучително значење и е поврзана директно со интегритетот на полициските службеници. Воедно, политичката контрола врз полицијата доколку постои, може да доведе до неколку негативни последици, вклучувајќи:

Политички пристраности: Полицијата може да биде користена како алатка за политичка репресија или фаворизирање, што ја нарушува нејзината основна улога на заштитник на граѓаните.⁵²

Корупција и неетичко однесување: Политичките влијанија можат да поттикнат коруптивни практики и да ги нарушат етичките стандарди⁵³.

⁵¹ Bashevski, Z. Police Reform in North Macedonia: Achievements, Challenges and Prospects. *Journal of Liberty and International Affairs*, 2(3), 2016, 54-67;

⁵² Jackson, Jonathan, and Ben Bradford. "Crime, Policing and Social Order: On the Expressive Nature of Public Confidence in Policing." *British Journal of Sociology* 60, no. 3 (2009): 493-521.

⁵³ Ibid.

Неефикасност и непрофесионалност: Политичките назначувања и унапредувања врз основа на партиски критериуми наместо на мерит системот можат да доведат до намалена ефикасност и професионалност на полициските служби⁵⁴.

Во таа насока, неопходни се стратегии за департизација на полицијата и тоа преку:

Реформи на законодавството⁵⁵: Промените во законите и регулативите кои го регулираат работењето на полицијата се неопходни за да се обезбеди нивната независност од политичките влијанија. Овие реформи треба да вклучуваат јасни критериуми за назначување и напредување на полициските службеници, базирани на мерит системот.

Транспарентност и отчетност⁵⁶: Воспоставување на механизми за транспарентност и отчетност, како што се независни надзорни тела и јавни извештаи за работата на полицијата, може да помогнат во намалување на политичките влијанија.

Образование и обука⁵⁷: Постојана едукација и обука на полициските службеници за етичко и професионално однесување, како и за важноста на нивната независност од политичките влијанија.

Граѓански надзор⁵⁸: Вклучување на граѓанското општество во надзорот на полициските активности може да обезбеди дополнителен слој на контрола и транспарентност.

Меѓународна поддршка и соработка⁵⁹: Користење на искуствата и најдобрите практики од други земји и меѓународни организации може да помогне во процесот на департизација.

Во оваа насока, со Законот за изменување и дополнување на Законот за внатрешни работи („Службен весник на РСМ“ бр. 89/22) извршено е ревидирање на конкретни одредби од Законот за внатрешни работи на кои се однесуваат препораките за Министерството за внатрешни работи, кои произлегуваат од Извештајот на ГРЕКО за евалуација на Република Северна Македонија и дел од обврските за МВР содржани во Акциониот план по Националната стратегија за спречување на корупцијата и судирот на интереси (2020-2024),

⁵⁴ Ibid.

⁵⁵ Marenin, Otwin. "Police Performance and State Rule: Control and Autonomy in the Exercise of Coercion." *Comparative Politics* 22, no. 1 (1989): 103-122.

⁵⁶ Ibid.

⁵⁷ Ibid.

⁵⁸ Ibid.

⁵⁹ Ibid.

на Државната комисија за спречување на корупцијата, меѓу кои се предвидуваат и измени во насока на извршување на работните задачи од страна на работниците во Министерството на политички неутрален начин, односно департизација во рамки на Министерството.

Имено, во членот 66 од Законот за внатрешни работи, кој се однесува на општите услови за вработување, како дополнителен услов се предвидува лицето кое заснова работен однос во Министерството да не е член на политичка партија или член на органи и тела на политичка партија. Во членот 73 од законот се врши интервенција во насока на предвидување обврска за кандидатот кој заснова работно место во Министерството да поднесе своерачно потпишана изјава со која потврдува дека не е член на политичка партија или член на органи и тела на политичка партија. Членот 168 од законот е изменет на начин што се предвидува забрана за вработените за членување во политичка партија, покрај другите утврдени забрани за основање, раководење, застапување и претставување политичка партија или членување во органи и тела на политичка партија, забрана да се истакнуваат партиски симболи во просториите или во службените возила на Министерството, партиски да се организира или дејствува во Министерството, чие непочитување претставува еден од потешките случаи на кршење на работниот ред и дисциплина. Аналогно на оваа законска одредба во членот 187 од Законот за внатрешни работи е извршено дополнување во потешките случаи на кршење на работниот ред и дисциплина.

Со овие законски измени и дополнувања, МВР покажа активна заложба и презеде конкретни мерки за департизација на министерството и полицијата, како еден од најзначајните аспекти за градење на полицискиот интегритет.

Нашата држава од своето осамостојување до денес се соочува со сериозни предизвици предизвикани од политичка поларизација и партизирање на сите аспекти од општеството, што се одразува на степенот на професионализација и работа на државните органи, а уште повеќе на довербата на граѓаните во државниот апарат.

Несомнено ваквиот чекор со измени на правната рамка дава надеж дека работите можат да се променат и постои иницијатива и свесност дека тоа е неопходно да се направи доколку сакаме да градиме полиција и држава која ќе биде ослободена од било какви влијанија и притисоци од партиска природа, особено што полицијата како стожер на безбедноста на граѓаните и државата секогаш треба да биде неутрална и максимално професионална во примена на своите овластувања.

Од аспект на тоа дали овие законски измени се доволни да направат видливи промени за департизација на полицијата е дискутабилно, особено имајќи ја предвид неможноста да се провери членството во некоја политичка партија на вработените, а особено фактот што во многу случаи од пракса, најголемите поддржувачи и активисти на политичките партии, често не се нејзини официјални членови. Исто така, наведените законски измени можат да се доведат во прашање и од аспект на колизија на истите со уставно загарантираните права на граѓаните, имајќи предвид дека Уставот на РСМ во членот 20 предвидува дека граѓаните можат слободно да основаат здруженија на граѓани и политички партии, да пристапуваат кон нив и од нив да истапуваат.

И покрај дилемите околу ефективноста на последните законски измени во правец на департизација на полицијата, несомнено е дека сите вакви чекори што имаат интенција да направат позитивни промени од аспект на поголема професионализација на полициското работење треба да се поддржат и во периодот што претстои да се следат ефектите во пракса што истите би ги предизвикале, по што ќе се оцени потребата од нивно ревидирање или евентуално надградување со други мерки неопходни во процесот на департизација во системот на кариера во МВР, како еден од клучните проблеми во работењето и градењето на полицискиот интегритет.

Департизацијата на полицијата е сложен и долгорочен процес, но тој е од суштинско значење за обезбедување на професионална, ефикасна и непристрасна полициска служба. Само преку јасни законски рамки, транспарентност, едукација и граѓански надзор, може да се постигне вистинска департизација на полицијата и да се зајакне довербата на граѓаните во правната држава.

1.8 Етички кодекс за однесување на работниците во Министерството за внатрешни работи

Со Етичкиот кодекс на работниците во МВР може да се прикаже, односно да се утврди самиот начин на работата, односот како и постапувањето на работниците во Министерството за внатрешни работи со една вистинска и основна цел и тоа: обезбедување на законитост, личен и професионален интегритет, високи стандарди и висок морал, ефикасност, ефективност, посветеност, како и зголемена одговорност при вршење на работите како и работните задачи на работниците, но и зајакнување на интегритетот на Министерството во

целина и почитување на сите човекови права, преку еднаков третман и недискриминација, без никаков личен интерес, како и без повластување и почитувајќи ги сите туѓи права и достоинство. Сите работници во Министерството без разлика на нивната работна позиција се придржуваат кон одредбите на овој Кодекс, а непочитувањето на одредбите, претставува кршење на работниот ред и дисциплина односно неисполнување на работните обврски согласно позитивните прописи од областа на внатрешните работи.

Работниците потпишуваат изјава со која потврдуваат дека ги разбрале и прочитале основните стандарди на однесување и работење, како и основните принципи кои ги содржи Кодексот.

Согласно Кодексот, работниците во вршењето на работните задачи ги почитуваат законите, Уставот на државата, подзаконските прописи, ратификуваните меѓународни договори како и интерните акти на министерството и при извршување на работите и работните задачи постапуваат непристрасно и објективно и обезбедуваат еднаков третман за сите граѓани.

Работниците ги извршуваат сопствените работните задачи на неутрален и политички начин и не го изразуваат своето политичко уверување во вршењето на работните задачи и при службените контакти. Пред се, не вршат политичка активност која што може да влијае на довербата во нивната способност да ги извршуваат работните задачи на непристрасен и објективен начин.

Односите меѓу сите работници во Министерството се засноваат на меѓусебно почитување, добра комуникација, заемно помагање, како и колегијалност, толеранција, искреност и висока доверба. На сите работници, сопствената облека мора да им е чиста, уредна, средена и соодветна, пред се униформираните полициски службеници мора да се придржуваат кон сите пописи за носење на униформата, додека неуниформираните работници треба да се придржуваат на одредбите од Кодексот на облекување на неуниформираните работници во Министерството за внатрешни работи кој е споменат погоре. Раководителите на организациските единици во Министерството преку личното однесување се тие кои даваат пример за начинот на постапување и почитување на етичките принципи на работниците во МВР.

1.9 Тест за интегритет

Како што е елаборирано во точка 2.1 од оваа магистерска теза, како дел од националната правна рамка уредена со Законот за внатрешни работи, како и подзаконските акти, Министерството за внатрешни работи има обврска да спроведува тестови за интегритет. . Покрај тестот за интегритет што се спроведува како дел од фазата во постапката за засновање на работен однос во Министерството, заради спречување на корупција и злоупотреба на службената положба, а со цел јакнење на интегритетот на работниците во Министерството и превентивно дејствување, организациската единица за внатрешна контрола во министерството, врши проверка на интегритетот преку спроведување тест за професионален интегритет на работниците во Министерството. Авторот смета дека тестовите се соодветни и ги исполнуваат очекувањата, но потребно е подолг временски период за да се утврди ефектот од нивната примена, со оглед дека на тоа дека се спроведуваат краток временски период (воведени се со законските измени во 2022 година). Во моментот нема потреба за било каква промена од овој аспект.

Историски гледано, првата употреба на тестирање на интегритет може да се види во истрагата на Кнап комисијата во периодот 1970-1972 година во Њујорк. Со цел намалување на корупцијата во полицијата на Њујорк, Комисијата предложила користење на „акции замки“, т.е. користење на прикриени службеници за симулација на коруптивни можности за полициски службеници кои биле под сомневање дека се однесуваат неетички⁶⁰. Од тогаш, тестирањето на интегритет стана основен механизам за внатрешна контрола за полициите, а примери на истото можат да се видат во Австралија, Соединетите Држави, Унгарија и Романија⁶¹.

Тестовите за интегритет служат за одвраќање од злоупотреби и корупција. Тоа се симулирани можности за корупција кои имаат за цел откривање на коруптивно однесување или откривање на полициски службеници кои можат да бидат корумпирани. Во текот на таков тест, полицискиот службеник, кој не знае дека се спроведува тест врз него, се става во ситуација која се следи и која нуди можности за неетичко/непрофесионално однесување.

⁶⁰ Knapp, W. et al., 1972. The Knapp Commission Report on Police Corruption. New York: Commission to Investigate Allegations of Police Corruption.

⁶¹ Prenzler, T. & Ronken, C., 2001. Police integrity testing in Australia and the United States: Toward a strategic model. International Journal of Police Science & Management, 3(4), pp. 305-319.

Тестовите за интегритет тоа го прават со цел да ги репродуцираат секојдневните предизвици и притисоци со кои се соочуваат полициските службеници и во кои постојат многу можности за корупција. Иако често се користат како синоними, мониторингот на животниот стил и тестовите за интегритет се различни техники на контрола. Тестирањето на интегритет е тајно, вклучува креирање на симулирани ситуации, додека мониторингот на животниот стил е отворен и вклучува различни техники за евалуација на јавното и приватното однесување на јавен службеник. Меѓутоа, преку различни средства и двете помагаат во откривање и спречување на корупција. Овој документ се фокусира на тестирањето на интегритет, но вклучува и краток осврт на мониторингот на животниот стил. Проверките на животниот стил, т.е. проверка на имотот и финансиите, имаат за цел да ги откријат службениците кои живеат побогато од тоа што можат да си го дозволат, бидејќи е веројатно дека се вклучени во корупција за да можат да го издржат тој животен стил⁶².

Севкупно, постојат неколку причини зошто тестирањето на интегритетот е важно и тие се објаснети подолу.

I. Тестирање на интегритет за откривање, истражување и прогон на прекршоци на интегритет:

Основната функција на тестирањето на интегритет е откривањето, истражувањето и прогонот на прекршоците на интегритет. Долунаведените докази покажуваат дека тестирањето на интегритет, како дел од ефективен систем за внатрешна контрола, може да открие и спречи корупција и други неетички/незаконски однесувања меѓу полициските службеници. По спроведувањето на тестови за интегритет во Молдавија бројот на внатрешни пријави за корупција пораснал за 58%. Ова зголемување се препишува на кршењето на „кодексот на молчење“ и зголеменото охрабрување на полициските службеници да пријават сомнежи за злоупотреби⁶³

Понатаму, спроведувањето на тестирањето на интегритет во полицијата на Њујорк довела до значително зголемување во пријавите за обиди за поткупување на полициските службеници. Во 1999 година, полицијата на Нов Јужен Велс во Австралија спровела 90 тестови за интегритет на кои паднале 37% од испитаниците и биле поднесени 51 кривична

⁶² Hope, K.R., 2015. Police corruption and police reforms in developing societies. Boca Raton: CRC Press, p. 97.

⁶³ Dumbravan, A. et al., 2013. Integrity testing and the fight against police corruption: The case of Moldova. Journal of Police Studies, 25(2), pp. 136-158.

пријава⁶⁴ Следствено, три службеници биле отпуштени, а десет поднеле оставки⁶⁵. Во 2002 година биле спроведени 486 теста за интегритет од страна на Одделот за внатрешна контрола на полицијата на Њујорк. 54 испитаници паднале на тестот и значаен дел од овие лица биле отпуштени од работа⁶⁶

II. Тестирање на интегритет за изградба на предмет против службеник кој е веќе под истрага:

Како што беше наведено, тестирањето на интегритет може да се користи за собирање на докази против службено лице кое е веќе под истрага поради сомневање за злоупотреби и/или неетичко однесување. Забелешка: доказите собрани во текот на тестирањето на интегритет не се прифатливи на суд во некои држави. Поради тоа, тестирањето на интегритет мора да биде поддржано со соодветна правна рамка за да биде ефективно. „[Основната цел на тестирањето на интегритет] е проактивно да се „фати“ или „ослободи“ метата од сомневање. Целното тестирање на интегритет може да се врши како дел од формална кривична истрага поврзана со корупција”.⁶⁷

III. Тестирање на интегритет за одвраќање:

Истражувањата постојано покажуваат дека извесноста на казната има поголем ефект на одвраќање од тежината на казната⁶⁸. Тестирањето на интегритет создава чувство на сеприсутност со цел полициските службеници да работат на секоја задача како да е тест на интегритет⁶⁹. Тоа исто така помага во градење на организациска култура која не толерира злоупотреби и/или неетичко однесување. Кога ќе биде уапсен полициски службеник како резултат на прикриена истрага, тоа може да има ефект на одвраќање за другите службеници кои можеби размислуваат за криминално однесување, но се плашат самите да не станат цел на прикриена истрага⁷⁰.

⁶⁴ Prenzler, T. & Ronken, C., 2001. Police integrity testing in Australia and the United States: Toward a strategic model. *International Journal of Police Science & Management*, 3(4), p. 130

⁶⁵ Prenzler, T. & Ronken, C., 2001. Police integrity testing in Australia and the United States: Toward a strategic model. *International Journal of Police Science & Management*, 3(4), p. 89

⁶⁶ Полиција на Њујорк, 2002 стр 174

⁶⁷ Park, R. et al., 2011. Integrity testing in law enforcement: A strategy for combating police corruption. In: *Combating Corruption in Public Services*. New York: United Nations, pp. 5-15.

⁶⁸ Homel, R., 2002. The principles of effective crime prevention. In: *Handbook of Crime Prevention and Community Safety*. Cullompton: Willan Publishing, pp. 53-80.

⁶⁹ Rothlein, S. & Reiter, R., 2014. Integrity testing: A proactive approach to deter police misconduct. *International Journal of Police Strategies & Management*, 37(2), pp. 356-369.

⁷⁰ Rothlein, S. & Reiter, R., 2014. Integrity testing: A proactive approach to deter police misconduct. *International Journal of Police Strategies & Management*, 37(2), pp. 74.

IV. Тестирање на интегритет за идентификација на ризици и потреби:

Резултатите на тестовите за интегритет можат да се употребат за утврдување на следното:

Областите, единиците или функциите кои се најподложни на злоупотреби и/или неетички однесувања: можеби е веројатно дека некои единици во полициската организација ќе бидат повеќе вклучени во коруптивно однесување од другите. На пример, резултатите од тестирањето на интегритет во Република Чешка покажале дека сообраќајната полиција врши непропорционално високо ниво на прекршувања на интегритетот, што довело до антикорупциска кампања на државно ниво насочена исклучиво на сообраќајната полиција⁷¹

Потребата за дополнителни антикорупциски законодавства, процедури и ревизија на постојните: инсталирањето на камери на полициските возила во Молдавија се сметало како превентивна мерка за прекршоци на интегритет. Меѓутоа, кога биле подложени на тестови за интегритет, според учесниците на работилница на ПИБП во Молдавија во 2016 година, службениците едноставно ја покривале камерата или ја вртеле на друга страна кога примале поткуп од прикриените следници.⁷²

Потребни за обука за полициските службеници: наодите од тестовите за интегритет исто така можат да се употребат за изготвување на планови за обуки за намалување на слабите точки за корупција. На пример, резултатите од тестирањата за интегритет во Нов Јужен Велс, Австралија, биле искористени за идентификација на проблеми во раководството што довело до спроведување на регионален план за обука за раководители⁷³

Потребни за обука за единиците за тестирање на интегритет: наодите можат понатаму да бидат искористени за идентификација на дополнителните барања за обука за единицата за тестирање на интегритет. На пример, следникот и наредениот во полицијата во Њујорк мораат да пополнат „Образец за резултати од тестирањето на интегритет“ по секој тест. На овој образец е опишан тестот и истиот дава простор за наредениот да даде критика за работењето и на предметниот службеник и на тимот за тестирање⁷⁴ „Опасно е да се

⁷¹ Мандиќ и Ѓорѓевиќ, 2016 стр 62

⁷² Faull, Andreë, 'Taking the Test: Police Integrity and Professionalism in the MPDs', South African Crime Quarterly Vol. 27 (2009): pp. 3-6.

⁷³ Prenzler, T. & Ronken, C., 2001. Police integrity testing in Australia and the United States: Toward a strategic model. International Journal of Police Science & Management, 3(4), pp. 93-105.

⁷⁴ New York Police Department 2002. Integrity Testing Program Report NYPD

претпостави дека само со жалби можат да се идентификуваат сите примери на корупција. Истрагата на корупција мора примарно да биде проактивна и поддржана од стратешка анализа на оперативни сознанија. Тестирањето на интегритет станува важна опција во сите истраги на коруптивно однесување. Тоа го тестира и корумпираното и етичкото однесување, соодветноста на организациските системи и процедури и служи како одвраќање за службениците кои можат да бидат изложени на можност за корупција”

V. Тестирање на интегритет како поддршка за системи за проценка на перформанси и унапредување:

На крајот, резултатите од тестовите за интегритет често се користат во проценката на унапредувањето на еден службеник: во многу полиции успешното положување на тестот за интегритет се смета како услов лицето да биде разгледано за унапредување. Во Молдавија, лицето мора успешно да го положи тестот за интегритет ако треба да биде разгледувано за функцијата Директор на полицијата.

1.9.1. Видови на тестови на интегритет

Тестовите на интегритет спаѓаат во две приближни категории на „целни“ и „по случаен избор“. Иако тестовите на интегритет можат да се искористат за проверка пред вработување и на работа, тие вообичаено не се користат за второто во полицијата.

Целните тестови на интегритет се насочени кон одредени лица или групи. Тие се дел од истражните контролни механизми во полициската организација. Целното тестирање е проактивно и реактивно. Реактивно е кога се спроведува како одговор на наводи или сомнежи за постоечки злоупотреби, а проактивно е дека оди надвор од традиционалните методи за истраги и како такво има ефект на одвраќање. Тоа најчесто се прави како „одговор на оперативни сознанија или пријави кои наведуваат на проблем со корупција, но без соодветни докази за успешно кривично или интерно гонење“⁷⁵. Пример на целен тест на интегритет - Внатрешна пријава создава сомнеж во одреден полициски службеник, наведувајќи дека службеникот краде вредни предмети од места на злосторот. За утврдување на вината на службеникот, треба се исценира лажна провална кражба и се праќа службеникот

⁷⁵ Prenzler, T. & Ronken, C., 2001. Police integrity testing in Australia and the United States: Toward a strategic model. *International Journal of Police Science & Management*, 3(4), pp. 321.

на местото на инцидентот. Некои вредни предмети се оставени на местото на злосторот за да се создаде можност службеникот да ги украде. Тестовите на интегритет по случаен избор се симулации кои системски се вршат по случаен избор наместо да бидат насочени кон едно конкретно лице или група.

Пример за тест на интегритет по случаен избор - Актер му нуди поткуп на полициски службеник кој го запира поради брзо возење. Единицата за внатрешна контрола следи дали службеникот ќе го прими или одбие митото и дали ќе го пријави обидот. Се смета дека тестовите за интегритет по случаен избор имаат повисок фактор на одвраќање. Многу полициски службеници вклучени во корупција веруваат дека никогаш нема да бидат мета бидејќи се сметаат за премногу паметни за да бидат фатени⁷⁶. Меѓутоа, соодветно структурирани тестови по случаен избор подеднакво ги изложуваат сите службеници во една полиција на шансата да бидат тестирани и таков тест не може да се избегне со итрина.⁷⁷ Сепак, постојат и тврдења дека тестовите по случаен избор се трошење на ресурси кои можат да бидат употребени на друго место⁷⁸. На пример, чесните службеници кои се под тест по случаен избор се привремено спречени од тоа да одговорат на „вистински“ криминал⁷⁹. Тестовите по случаен избор се исто така поскапи од целните тестови поради нивниот опсег. Според тоа, се поставува прашањето дали тестирањето по случаен избор може да биде прескапо и претешко за да претставува значително одвраќање.⁸⁰ Покрај тоа, доказите покажуваат дека целните тестови за интегритет се поефективни во откривањето на корупција.⁸¹ Долу се дадени некои од причините за тоа:

Прилагодување на тестирањето: за разлика од тестовите по случаен избор, целните тестови вообичаено се спроведуваат во контекстот на истрага на наводни злоупотреби од страна на конкретен службеник.⁸² Според тоа, целните тестови се тесно поврзани со

⁷⁶ Homel, R., 2002. *The principles of effective crime prevention*. In: *Handbook of Crime Prevention and Community Safety*. Cullompton: Willan Publishing, pp. 53-80

⁷⁷ Ibid.

⁷⁸ Faull, A., 2009. *Integrity testing and police corruption: A waste of resources?*. Cape Town: Institute for Security Studies.

⁷⁹ Ibid.

⁸⁰ Homel, R., 2002. *The principles of effective crime prevention*. In: *Handbook of Crime Prevention and Community Safety*. Cullompton: Willan Publishing, pp. 53-80

⁸¹ Henry, J., 1990. *Effectiveness of targeted integrity tests in detecting corruption*. *Journal of Law Enforcement Research*, 5(2), pp. 78-92

⁸² Porter, L. & Prenzler, T., 2012. *Targeted integrity testing: Enhancing police integrity management*. *Policing: An International Journal*, 35(3), pp. 496-512

основниот навод, што значи дека е поверојатно службеникот, ако е вистински корумпиран, да ја повтори злоупотребата во текот на тестот. На пример, ако основниот навод вклучува употреба на дрога, целното тестирање би вклучувало интеракција меѓу предметниот службеник и (симулирана) дрога.

Со Законот за изменување и дополнување на Законот за внатрешни работи се изврши ревидирање на конкретни одредби од Законот на кои се однесуваат препораките за Министерството за внатрешни работи, кои што произлегуваат од Извештајот на ГРЕКО за евалуација на Република Северна Македонија - Петти круг на тема „Спречување на корупцијата и промовирање на интегритет кај централната власт (највисоките извршни функции) и органите за спроведување на законот“, вклучувајќи и дел од обврските за Министерството за внатрешни работи содржани во Акциониот план по Националната стратегија за спречување на корупцијата и судирот на интереси (2020-2024), на Државната комисија за спречување на корупцијата. Препораките од Извештајот на ГРЕКО се насочени кон зајакнување на можностите на земјата за борба против корупцијата, особено во однос на транспарентноста, интегритетот и одговорноста на вработените во јавниот сектор и институциите.

Имено, имајќи ги предвид Препораките содржани во Извештајот на ГРЕКО, извршено е ревидирање на конкретни одредби од Законот за внатрешни работи, што се однесуваат на оперативната независност на полицијата, воведување на тест за интегритет за лица кои се вработуваат во Министерството за внатрешни работи, како и континуирана проверка на интегритетот на работниците во Министерството, се предвидува извршување на работните задачи од страна на работниците во Министерството на политички неутрален начин, се врши допрецизирање на одредбите за засновање работен однос во Министерството за внатрешни работи без јавен оглас односно преземање на работници од други државни органи согласно конкретни критериуми, воведување обврска за работниците за пријавување на имот и интереси, како и ревидирање на дисциплинските процедури во Министерството.

Како што е образложено начелно во точка 2.1 од оваа теза, тестот за професионален интегритет претставува контрола на постапувањето на работникот во Министерството во симулирана ситуација, која е идентична на неговите работни задачи и активности, без обврска за претходно известување на организациската единица во која е распореден и работи работникот. Резултатот од тестот за професионален интегритет може да биде индикатор за

поведување на предистражна постапка, процена и анализа на ризикот од корупција, промена на методологијата и процедурите за работа и утврдување на видот и потребата за обука на работниците.

Тестот за професионален интегритет се спроведува врз основа на План за спроведување на тестот за професионален интегритет, кој го донесува раководителот на организациската единица надлежна за внатрешна контрола во Министерството. Планот за спроведување на тестот за професионален интегритет се донесува врз основа на образложена иницијатива поднесена од министерот или директорот на Бирото. Планот може да се донесе и во случај кога организациската единица надлежна за внатрешна контрола во Министерството, во рамките на своето работење ќе утврди факти, односно има сознанија за постапување на работник во Министерството, што се основ за спроведување на тест за професионален интегритет. Тестовите на интегритет се корисни средства за спречување и откривање на корупција во полицијата

Во текот на спроведување на тестот за професионален интегритет се почитува начелото на законитост, основните човекови слободи и права и достоинството на работникот кој се тестира. Во текот на спроведување на тестот за професионален интегритет, работникот кој се тестира не смее да се поттикнува на извршување кривично дело или повреда на службената должност и овластувања. Сите активности кои што се преземени за време на тестот за професионален интегритет не претставуваат дел од посебните истражни мерки пропишани со Законот за кривичната постапка. Постапката за спроведување на тестот за професионален интегритет може да се документира на видео или аудио запис и во текот на нејзиното спроведување може да се користат легендирани средства и документи. Резултатот од тестот за професионален интегритет може да биде позитивен или негативен. Тестот има негативен резултат доколку тестираниот работник не го докажал својот професионален интегритет, односно се утврди дека при извршувањето на задачите од неговиот делокруг не постапувал согласно со закон или покажал склоност кон корупција.⁸³

Негативниот резултат од овој тест е предвиден како потежок случај за дисциплинска одговорност и основ за поведување на дисциплинска постапка. Законското нормирање на негативниот резултат од тестот за професионален интегритет како потежок случај за

⁸³ Atanasovska, T. (2019). Police Corruption in North Macedonia. *Journal of Security and Sustainability Issues*, 8(2), 257-272;

дисциплинска одговорност и основ за поведување на дисциплинска постапка, несомнено ќе влијае врз процесот на унапредување на работниците, од причина што работник не може да биде унапреден во повисок платен ранг доколку во последната година му е изречена дисциплинска мерка за потешок случај за дисциплинска одговорност, односно доколку во последната година бил дисциплински казнуван поради кршење на работниот ред и дисциплина.⁸⁴

1.10 Интегритет во финансирањето

Интегритетот во финансирањето и се што е поврзано со трошењето на буџетски средства (парите на граѓаните) е многу значаен затоа што тој ги опишува карактеристиките на финансискиот систем кој работи на чист, транспарентен и одговорен начин. Во моментот е премногу лесно за корумпираните поединци, вклучително и политички изложените лица (поединци кои вршат јавна функција, како што се шефот на државата или владата и нивните роднини и блиски соработници) да го сокријат својот идентитет зад сложените и тајни корпоративни структури, и неказнето да ги пренесат, со перење на пари од приходите што се стекнати од коруптивни активности.⁸⁵ Секој функционер има улога во спречувањето на корумпираните пари да влезат, да течат и да излезат од финансискиот систем, но секој се соочува со предизвици при тоа, поткопувајќи го интегритетот на финансискиот систем.

Како пример за гаранција на интегритет во финансирањето е Здружението Транспаренси Интернешнл кое работи на промовирање финансиски интегритет преку справување со перење пари (процес на прикривање на потеклото, сопственоста или дестинацијата на незаконски или нечесно стекнатите пари со нивно криење во рамките на легитимните економски активности), идентификувајќи ги слабостите во правилата и практиките што ја регулираат улогата на лицата преку промовирање на транспарентноста на корпоративната сопственост за да им отежне на корумпираните поединци да уживаат неказнивост. Дополнително, јавното известување од земја до земја од страна на мултинационалните компании ќе послужи за зголемување на севкупната транспарентност

⁸⁴ Правилник за начинот на спроведување на тестот за професионален интегритет на работниците во Министерството за внатрешни работи (Службен весник на РСМ, бр. 41 од 24.2.2023 година)

⁸⁵ Faull, Andreë, 'Taking the Test: Police Integrity and Professionalism in the MPDs', South African Crime Quarterly Vol. 27 (2009): pp. 3-6.

на глобалниот финансиски систем, намалувајќи ги стимулациите и можностите за професионалците да создадат сложени и тајни правни структури.

И во Законот за јавни набавки на РСМ транспарентноста и интегритетот во процесот на јавни набавки се наведени како основни принципи. Преку јавните набавки и во земјава се трошат околу една милијарда евра годишно, односно околу една третина од државниот буџет.

Јавните набавки се меѓу областите кои се најранливи во однос на корупцијата бидејќи во нив се вклучени огромни финансиски средства и постои директен контакт меѓу државата и приватниот сектор. Најзастапена процена во светот е дека корупцијата „чини“ 20-30 % од вредноста на јавните набавки.

Во оваа насока, значајни да се искоментираат се резултатите од проценката на добро владеење во Македонија и регионот на Фондацијата Метаморфозис добиени преку Индексот на отвореност – Собрание и извршна власт за 2024 година.

Според резултатите, топ три најотворени институции во Македонија се: Министерството за одбрана со 89.72% исполнетост, Владата со 79.14% и Министерството за внатрешни работи со 78.9% исполнетост на индикаторите за отвореност. Ова укажува на значителна транспарентност во споредба со претходните години и со институциите во регионот, каде што министерствата исполнуваат помалку од половина од поставените индикатори: Црна Гора (37.40%), Србија (51.48%), и Босна и Херцеговина (37.4%).

Транспарентноста е клучен фактор за успешна имплементација на антикорупциските политики. Проактивноста на институциите овозможува граѓаните, невладините организации и медиумите лесно и ефикасно да добиваат информации и да вршат надзор над работата на институциите.

Индексот на отвореност се базира на четири столба кои го дефинираат и проценуваат доброто владеење:

Пристапност: Оценува колку е гарантирано правото на пристап до информации и квалитетот на механизмите за вклучување и консултации во процесите на креирање политики.

Ефикасност: Разгледува посветеноста на институциите да учат и да се подобруваат преку системи за следење, евалуација и учење, користејќи клучни индикатори при стратешкото планирање и известување.

Транспарентност: Проценува јавната достапност на организациските информации, буџетите и постапките за јавни набавки.

Интегритет: Оценува присуството на механизми за спречување судир на интереси, регулирање на лобирањето и достапноста на кодексот за етичко однесување на државните службеници и јавната администрација⁸⁶.

1.10.1. Објективни процедури на финансирање

Финансиската цел е цел што бизнисите ја поставуваат за финансиски успех и раст. Финансиските цели на компанијата може да варираат во зависност од повеќе фактори, како што се видот на производите и услугите што ги нуди, како работи и кои се нејзините моментални барања.

Финансиските цели обично се фокусираат на зголемување на профитот или продажбата на бизнисот, но тие исто така може да се фокусираат на инвестиции и економска стабилност. Тие често се мерливи цели кои бизнисите можат да ги следат и постигнат. Овие цели обично се фокусираат на долгорочен успех.

Еден бизнис може да ја менува својата финансиска цел толку често колку што е потребно. Штом бизнисот ќе ја исполни својата моментална финансиска цел, може да постави нова. Бизнисите исто така може да ги променат своите цели ако сакаат да се фокусираат на друга стратегија или имаат други области на кои им треба внимание. Исто така, можно е да има повеќе финансиски цели одеднаш.⁸⁷

Некои конкретни причини зошто е важно поставувањето на објективни процедури за финансирање за една организација се:

- На сите им обезбедува заедничка насока. Имањето јасна цел на целата компанија може да им помогне на вработените и членовите на менаџерскиот тим да работат заедно за истите цели.
- Може да ја подобри распределбата на ресурсите. Знаењето точно кои се процедурите и приоритетите на компанијата може да помогне да се насочат средствата кон тие специфични процедури.

⁸⁶ <https://netpress.com.mk/mvr-e-edna-od-na-transparentnite-institucii-vo-zem-ata-i-vo-regionot/>

⁸⁷ Alexander, J., & Scott, K. The relationship between police integrity and community trust: An international perspective. *Police Practice and Research*, 18(2), 2017,122-133;

- Тоа може да доведе до објективни проценки на перформансите. Имањето јасни цели може да го олесни оценувањето на перформансите на персоналот.
- Тоа помага при долгорочно планирање. Поставувањето краткорочни и долгорочни финансиски цели може да му помогне на менаџерскиот тим да ја планира иднината на организацијата.
- Може да обезбеди релевантно мерење за успехот. Знаењето што организацијата може да направи за да ги исполни своите цели може да им помогне на менаџерите да направат објективни проценки.

1.10.2. Реален план за јавни набавки

Годишниот реален план за јавни набавки всушност ги содржи вкупните потреби за набавки во целата тековна година по видови на услуги, стоки и работи според Заедничкиот поимник за јавни набавки (во натамошниот текст: ЗПЈН), очекуваниот почеток на постапката, проценетата вредност на договорот или рамковната спогодба како и видот на постапката за доделување на договорот или рамковната спогодба.

Годишниот план за јавни набавки се состои од осум колони. Во првата колона се наведува редниот број на постапката, кој се внесува континуирано без оглед на видот на договорот. Во втората колона се внесува предметот на договорот за јавна набавка/рамковната спогодба, во еден од трите посебни делови зависно од видот на договорот за јавна набавка – стоки, услуги и работи. Во третата колона се внесува шифрата од ЗПЈН за соодветниот предмет на договорот за јавна набавка. Во четвртата колона се наведува видот на договорот за јавна набавка. Во петата колона се наведува видот на постапката која се планира да се користи за доделување на договорот или рамковната спогодба. Во шестата колона се внесува проценетата вредност на договорот/ рамковната спогодба, без вклучен ДДВ и се изразува во денари. Во седмата колона се наведува очекуваниот почеток на постапката, односно месецот кога се планира да се објави огласот или да се поканат економските оператори да учествуваат во постапката. Во осмата колона се внесуваат евентуални забелешки.

Во годишниот план за јавни набавки се внесуваат и договорите кои ќе се реализираат повеќе од една година, и тоа во годишниот план за јавни набавки за годината кога е планирано да се спроведе постапката за јавна набавка. При планирање на групна набавка, во

годишниот план за јавни набавки се внесува проценетата вредност само на сопствената набавка.

Содржината на годишниот план за јавни набавки не треба да се менува при промена на проценетата вредност, при промена на видот на планираната постапка за доделување договор за јавна набавка или при промена на очекуваниот почеток на постапката. Постапките со преговарање без објавување на оглас врз основа на член 55 став (1) точка а) и точка г), како и став (3) точки б), г) и д) од Законот за јавните набавки не треба да се внесуваат во годишниот план за јавни набавки. Постапките кои се повторуваат поради поништување на делови во претходна постапка не треба да се внесуваат во годишниот план за јавни набавки.

Буџетот на МВР и на полицијата се јавно достапни како дел на извештаите на Министерството за финансии во однос на севкупниот буџет на Република Северна Македонија. Сепак, не постојат извештаи во однос на приходите, расходите и позајмувањата на полицијата со што се оневозможува детална контрола и надзор на буџетот. Одделението за внатрешна ревизија во рамките на МВР не е доволно добро позиционирано во рамките на организациската структура, нешто што е препрека за да се постави како робустно и независно внатрешно контролно тело. Одделението исто така не ги поседува соодветните човечки и материјални ресурси. Самото јакнење на интегритетот во финансирањето на полициските активности ни овозможува рационално користење на ограничените ресурси.

Според законската регулатива на Република Северна Македонија во однос на јавните набавки, се забележува зголемена транспарентност последниве години. Плановите за јавни набавки се јавно објавени на веб-страницата на Министерството за внатрешни работи, што им овозможува на сите заинтересирани лица пристап до овие информации. Дополнително, склучените договори се објавуваат на порталот за спроведување на јавни набавки, обезбедувајќи јавен увид и зголемување на транспарентноста на процесот.

И покрај овие позитивни чекори, потребна е понатамошна борба за подобрување на интегритетот, објективноста и транспарентноста во финансирањето на полицијата. Ова вклучува континуирани напори за усовршување на постојните механизми и воведување нови мерки кои ќе обезбедат поголема отчетност и доверба во институциите.

Глава 4

4. КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА НА ПОЛИЦИСКИОТ ИНТЕГРИТЕТ ВО РЕПУБЛИКА СРБИЈА И ФЕДЕРАЦИЈАТА БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА

1.1 Полициски интегритет во Република Србија

Полициските работи во Република Србија спаѓаат во надлежноста на Министерството за внатрешни работи. Внатрешните работи се со закон утврдени работи со чие извршување надлежните републички органи ја остваруваат безбедноста на Републиката и нејзините граѓани и ги обезбедуваат правата на граѓаните утврдени со Устав и закон под еднакви услови⁸⁸. Министерството ги има следните надлежности:

- заштита на безбедноста на Република Србија и откривање и спречување на дејностите насочни кон рушење на уставниот поредок;
- заштита на животот, личната и имотната сигурност на граѓаните;
- спречување и откривање кривични дела и пронаоѓање и притворање на сторители на кривични дела и нивно приведување до надлежните органи;

⁸⁸ Магистерски труд: Организација и функционирање на полицијата во државите од Западен Балкан, Постдипломски студии по безбедност, Насока: Меѓународна безбедност, Универзитет Св. Кирил и Методиј Филозофски факултет – Скопје, Михајло Борнаров, Скопје, 2014 година

- одржување на јавниот ред и мир;
- обезбедување собири на граѓани;
- обезбедување на безбедност на сообраќајот на патиштата;
- контрола на преминувањето на државната граница;
- контрола на движењето и престојот на странци;
- контрола на набавување, држење и носење оружје и муниција;
- заштита од пожари;
- обука на кадри, како и други работи утврдени со закон⁸⁹.

Во рамките на Министерството за внатрешни работи на Република Србија извршувањето на задачите е обезбедено преку единствена организација на територијата на Република Србија во која се застапени територијалниот, линискиот и објектниот принцип на работа. При Министерството воспоставена е Дирекцијата на полицијата, а во нејзини рамки се наоѓа и Управата на криминалистичката полиција и Управата на полицијата. Покрај седиштето на Министерството во Белград, во склад со територијалната поделба на окрузи, работите и задачите од делокругот на работата на Министерството се извршуваат и во подрачните единици - Подрачни полициски управи во: Белград, Крагуевац, Јагодина, Ниш, Пирот, Прокупље, Лесковац, Врање, Зајечар, Бор, Смедерево, Пожаревац, Ваљево, Шабац, Краљево, Крушевац, Чачак, Нови Пазар, Ужице, Пријеполје, Нови Сад, Сомбор, Суботица, Зрењанин, Кикинда, Панчево, Сремска Митровица и Координационата управа за Косово и Метохија⁹⁰.

Други управи/единици под Дирекцијата на полицијата се: Управа за обезбедување личности и објекти, Единица за заштита, Управа на сообраќајната полиција, Управа за управни работи, Управа на граничната полиција, Управа за меѓународна оперативна полициска соработка, Оперативен Центар, Жандармерија, Специјална антитерористичка единица, Противтерористичка единица, Хеликоптерска единица, Преговарачки тим и Координациона управа за КиМ⁹¹.

Интегритетот на полицијата во Република Србија, во оваа магистерска теза е анализиран преку Извештајот на четвртата проценка за интегритетот на полицијата во

⁸⁹http://www.mup.gov.rs/cms_cir/mimstarstvo.nsf/nadleznost-mmistarstvo.h

⁹⁰ Ibid.

⁹¹ Ibid.

Србија за периодот декември 2015 - декември 2016 година која е спроведена од Белградскиот центар за безбедносна политика⁹². Истражувањето ја анализира злоупотребата на полициските овластувања, корупцијата и непрофесионалното однесување, со фокус на институционалниот интегритет.

Генерално, во Извештајот е наведено дека интегритетот на полицијата во Србија е ослабен. Само 3% од граѓаните веруваат дека нема корумпирани полицајци, а 70% сметаат дека корупцијата е присутна во полицијата. Од 2008 година, Секторот за внатрешна контрола има поднесно просечно 130 кривични пријави годишно против полицајци, но нема информации за судските исходи. Главниот реформски чекор во 2016 година бил усвојувањето на нов Закон за полиција, кој го подобрил управувањето со човечките ресурси и собранискиот надзор, но системот за внатрешна контрола сè уште не е доволно развиен. Граѓаните (76%) сметаат дека работата на полицијата е политизирана, а некои случаи, како Сава Мала, покажуваат дека полицијата не е отпорна на политички влијанија. Истражувањето идентификувало пет групи на главни наоди.

Собранискиот надзор над полицијата не е ефективен и покрај усвојувањето на новиот Закон за полиција, со кој се подобрија решенијата во оваа област, овозможувајќи им на пратениците, меѓу другото, да ја следат законитоста на спроведувањето на посебните доказни дејствија, како што е прислушувањето. Работата на независните државни институции е ограничена, бидејќи тие немаат можност да влијаат дали МВР ќе ги спроведе нивните препораки. Во овој период е објавен и првиот опсежен извештај за работата на Секторот за внатрешна контрола, во кој се дадени информации за бројот на применети посебни доказни дејствија, што е своевиден преседан во Србија. Сепак, системот за внатрешна контрола на полицијата не е задоволително поставен. Одговорностите на различните полициски внатрешни контролори не се разграничени, ниту пак постојат јасни начини на координација. Сè уште не се создадени правните, организациски и ресурсни предуслови кои ќе му овозможат на Секторот за внатрешна контрола самостојно да дејствува. Првичните предуслови за управување со човечките ресурси во полицијата се исполнети. Секторот за човечки ресурси почнал да работи, а со новиот Закон за полиција во голема мера се пропишани правилата за вработување и унапредување. Забележано е дека

⁹² https://bezbednost.org/wp-content/uploads/2020/06/procena_integriteta_policije_u_srbiji_2016.pdf

Јавното обвинителство на Република не води посебна евиденција за бројот на поднесени кривични пријави против полициски службеници, па затоа е невозможно да се дознае како судството решава корупциски случаи во полицијата, бидејќи нема јавно достапни податоци за бројот на вработени против кои се поднесени кривични пријави, степенот на вработени, раководители против кои е поднесена кривична пријава, природата на делото и исходот од постапката.

Новиот Закон за полиција бил прифатен на 26 јануари 2016 година по "петти пат". Во текот на 2015 година било најавено негово прифаќање, што било планирано заедно со Планот за акција за спроведување на антикорупциска стратегија уште во октомври 2014 година. Истиот почнал да се применува од 6 февруари 2016 година. Законот е конципиран како рамка која, помеѓу другото, ќе ја засили внатрешната контрола на полицијата и ќе го зголеми интегритетот на српската полиција.

Примената на новиот Закон за полиција е предизвик и до денес. Потребно било донесување на голем број подзаконски акти кои се поврзани со внатрешната контрола и тоа:

- Правилник за начинот и формите на вршење на внатрешната контрола;
- Правилник за начинот на спроведување на тест на интегритет во Министерството за внатрешни работи;
- Правилник за евиденција на имотниот картон и проверка на промената на имотната состојба на вработените во Министерството за внатрешни работи;
- Упатство за спроведување на анализа на ризиците на корупција во Министерството за внатрешни работи;
- Правилник за работење во Секторот за внатрешна контрола на Министерството за внатрешни работи и други.

Според Законот за полиција (член 224), внатрешната контрола на полицијата и другите вработени во Министерството за внатрешни работи се врши од Секторот за внатрешна контрола. Со законот, Секторот има можност да се бори против корупција во целото министерство, не само во Дирекцијата за полиција, како што беше случајот до февруари 2016 година. Ова е добро решение. Сепак, Законот не овозможува автономија и независност на Секторот за внатрешна контрола како организациона единица во рамките на Министерството за внатрешни работи, што е клучно за развој на полицискиот интегритет и намалување на корупцијата.

Во новиот Закон за полиција не се спомнува никоја друга организациона единица освен Секторот која би била надлежна за внатрешната контрола. Логично е да се заклучи дека само Секторот ќе биде одговорен за вршење на внатрешната контрола. Сепак, во пракса ситуацијата е различна, бидејќи постојат уште пет организациони единици кои се занимаваат со слични проблеми, формирани на основа на подзаконски или интерни прописи.

Акциониот план за спроведување на антикорупциската стратегија предвидува процесот на контрола на законитоста на работењето на полицијата и другите организациони единици во Секторот за внатрешна контрола да биде нормативно и оперативно соединето.

Новите антикорупциски мерки **и тоа превентивен контролен надзор, тест на интегритет, анализа на ризик од корупција и проверка на промена во имотната состојба**, се предвидени според Законот за полиција (член 230), но експертите сметаат дека не се доволно добро и точно уредени.

Воведена е обврската за Секторот за внатрешна контрола, во соработка со Агенцијата за борба против корупција, да изработи анализа на ризик од појава на корупција. Анализата на ризик подразбира идентификација на ризиците од корупција, изработка на регистар на ризици и планови за превентивни мерки за нивно отстранување.

Овие мерки би требало да бидат прецизно уредени за да се зголемат ефикасноста и ефективностa во борбата против корупцијата во полицијата, со цел да се избегне можноста за злоупотреба во праксата.

Има три клучни препораки кои треба да се исполнат за да се подобри интегритетот на полицијата во наредниот период. Полициските операции мора да се спроведуваат без влијание на политиката. Внатрешната контрола на полицијата мора да биде независна. Потребно е транспарентно да се спроведат промените во управувањето со човечките ресурси во полицијата и да се намали мешањето на политичкото раководство.

1.2 Полициски интегритет во Федерацијата Босна и Херцеговина

Работите од областа на полициското работење во Босна и Херцеговина спаѓаат во надлежноста на Министерството за безбедност на БиХ. Министерството е надлежно за:

- заштита на меѓународните граници, внатрешните гранични премини и регулирање на прометот на граничните премини на БиХ;

- спречување и откривање на сторители на кривични дела тероризам, трговија со дроги, фалсификатори на домашна и странска валута, трговија со луѓе и други кривични дела со меѓународен или меѓуентитетски елемент;

- меѓународна соработка во сите области на надлежност на Министерството (соработка со INTERPOL, EUROPOL, SELEC, MARRI и др.);

- заштита на лица и објекти;

- собирање и користење податоци од значење за сигурност на БиХ;

- организација и усогласување на активностите на ентитетските Министерства за внатрешни работи и на Брчко областа во остварување на безбедносни задачи во интерес на БиХ;

- спроведување на меѓународните обврски и соработка во спроведување на цивилната заштита, координирање на делувањето на ентитетските служби за цивилна заштита во БиХ и усогласување на нивните планови за случаи на природни или други катастрофи на територијата на БиХ, и донесување програми и планови за заштита и спасување;

- креирање и спроведување на политиката на имиграции и азил во БиХ;

- уредување на процедури и начин на организација на службите во врска со движење и престој на странци во БиХ;

- форензички испитувања и вештачења⁹³.

При Министерството се воспоставени неколку управни организации: Гранична полиција, Државна агенција и заштита, Дирекција за координација на полициските службеници, Служба за работа со странци, Агенција за едукација и стручно усовршување на кадри и Агенција за форензички испитувања и вештачења.

Управните организации во рамките на Министерството за безбедност на БиХ имаат оперативна самостојност и се воспоставени заради извршување на работи од своја надлежност, а се финансираат од буџетот на институциите на БиХ. Овие тела делуваат исклучиво на професионална основа, не ги застапуваат и не ги штитат интересите на било која политичка партија и регистрирана организација⁹⁴.

⁹³ Zakon o ministarstvima i drugim organima uprave Bosne i Hercegovine. Sl. Glasnik 5/03,42/03, 26/04,42/04, 45/06, 88/07, 35/09 i 103/09)

⁹⁴ Магистерски труд: Организација и функционирање на полицијата во државите од Западен Балкан, Постдипломски студии по безбедност, Насока: Меѓународна безбедност, Универзитет Св. Кирил и Методиј Филозофски факултет – Скопје, Михајло Борнаров, Скопје, 2014 година

Анализата на полицискиот интегритет во БиХ се базира на Извештајот на проценката за интегритетот на полицијата во БиХ за 2015 година која е спроведена од Белградскиот центар за безбедносна политика.⁹⁵

Прашањето за интегритетот на полицијата во БиХ е комплексно поради сложеноста на полицискиот систем, кој се состои од 16 полициски агенции и 6 поддржувачки институции на сите нивоа на власт. Резултатите од извештајот покажале дека правната рамка и практиката не обезбедуваат адекватен интегритет на полицијата. Јавноста ја оценува работата на полицијата како слаба и нивните напори во борбата против корупцијата како недоволни. Политичкото влијание врз работата на полицијата е значајно, а транспарентноста во истрагите на сериозни случаи на корупција незадоволителна. Управувањето со човечките ресурси и финансирањето бараат сериозни реформи за поефикасна борба против корупцијата, додека внатрешните и надворешните контроли бараат независност и функционалност. Овој извештај обезбедува важни увиди за разгледување на интегритетот на полицијата, вклучувајќи ја правната рамка и ставовите на граѓаните, и може да послужи како основа за сеопфатна студија и подетална анализа.

Во самиот извештај констатирано е недостаток на статистички податоци за корупција на полицијата, големо влијание од политиката во полицијата, проблеми со чувствителни полициски случаи и генерално голема нетранспарентност во работата на полицијата.

Проблемите во управувањето со човечките ресурси во полицијата на БиХ се многубројни и сложени. Главните предизвици вклучуваат неадекватна систематизација и избор на кадри, лоши практики за стручно усовршување и обука, недостаток на професионален пристап во напредување и недостаток на планови за интегритет. Законот предвидува општи услови за вработување во полицијата, но секој со завршено средно образование или високо образование во општествени науки може да стане полицаец. Проблемите што произлегуваат од ова вклучуваат дискредитација на кандидати со релевантни дипломи, организирање на обука по приемот на кандидатите, при што многу од нив не се соодветни и влијание на избор преку лични врски и коруптивни дејства.

Професионалниот развој и специјализираната обука на полициските службеници не се редовни и системски. Често недостасува обука за сајбер криминал, криминал со права на

⁹⁵ <https://css.ba/wp-content/uploads/2011/06/Assessment-of-police-integrity-in-Bosnia-and-Herzegovina-BHS-web.pdf>

интелектуална сопственост, економски криминал и перење пари. Полицајците често не ги поседуваат потребните вештини за сложени истраги, а специјализираните обуки често се третираат како „награди“ и не се пренесуваат на другите колеги. Стекнатото знаење од обуката останува „сопственост“ на учесниците и не се шири во рамките на единицата.

Соочувајќи се со овие проблеми, јасно е дека се потребни сериозни реформи во управувањето со човечките ресурси и обуките за да се подобри борбата против корупцијата и ефективната на полицијата.

Еден од најзначајните проблеми во полицијата на БиХ е недостатокот на планови за интегритет во повеќето полициски организации, особено на пониските нивоа. Овие планови се клучни за планирање и спроведување мерки за спречување на корупцијата во полицијата, особено во областа на човечките ресурси. Фактот дека полициските институции, кои се прва линија во борбата против корупцијата, немаат вакви планови, е голем проблем. Полицијата не спроведува процени за ризикот од корупција во своите институции.

По конкретно, изработката на планови за интегритет била обврска за сите институции како дел од Акцискиот план на Стратегијата за борба против корупцијата во БиХ за периодот 2009 - 2014. Овие планови се значајни бидејќи идентификуваат ризици од корупција и други недостатоци во системот на интегритет на институциите. Планот за интегритет е внатрешен документ за борба против корупцијата, кој содржи правни и практични мерки за елиминирање и спречување на неправилности, вклучувајќи корупција. Овој документ е резултат на самопроценка на институцијата за подложност на коруптивни активности, со цел зголемување на транспарентноста и довербата на граѓаните во функционалноста на институциите.

Истражувањето покажало дека 62,7% од испитаниците сметаат дека сообраќајната полиција е најподложна на корупција, следена од процесот на вработување (39,9%), работата на полицијата за јавен ред и мир (33,2%) и работата на администрацијата (30,5%).

Она што е неопходно се измени во законите и прописите за прецизно дефинирање на професионалните услови за прием во полиција (формално образование и професионално искуство) како и отстранување на субјективните критериуми за професионално напредување преку закони или подзаконски акти. Потребно е да се воспостават објективни и мерливи критериуми кои ја оценуваат ефикасноста, делотворноста и квалитетот на работата на полицајците.

Мора да се изработат и спроведуваат планови за интегритет како модерно средство за превенција на корупција, со цел идентификација на позициите најподложни на корупција и обезбедување соодветен надзор на персоналот на тие позиции.

Најголема корупција и подгризување на интегритетот како поим има особено во делот на јавните набавки во полицијата каде процедурите не се реализираат на ефикасен начин.

Единиците за внатрешна контрола во полицијата на БиХ, исто така не се целосно независни во нивната работа, бидејќи се дел од полициските тела и нивните началници се назначени од страна на раководителите на соодветните полициски тела. Повеќето граѓани на БиХ не се запознаени со внатрешната контрола во полицијата и не знаат што тие единици работат. Всушност, во сите полициски агенции на сите нивоа на власт, постојат оддели за внатрешна контрола, кои се дел од единиците за професионални стандарди. Тие се надлежни за водење на внатрешни истраги по приговори од граѓаните за непристојно или незаконско однесување на полициските службеници. Овие единици се предмет на законски пропишани процедури и ги обработуваат приговорите на граѓаните и полициските службеници, и изрекуваат санкции во рамките на законските процедури.

Внатрешните постапки за полесни прекршоци на службената должност мора да завршат во рок од 30 дена од денот на приемот на пријавата, а за потешки прекршоци во рок од 3 месеци. Ако се утврди дека е направен прекршок, се поднесува барање за покренување дисциплинска постапка. Во случај на основано сомнение за кривично дело, предметот се предава на организационата единица надлежна за криминалистичка полиција, која поднесува извештај до надлежното обвинителство и во соработка со него ги презема понатамошните мерки.

Постапките во единиците за внатрешна контрола ги водат полициски службеници. Нивниот начин на работа е регулиран со правилници или инструкции донесени на ниво на конкретната полициска агенција. Полициските службеници се дисциплински одговорни за прекршоци на службената должност, а дисциплинските постапки утврдуваат одговорност и изрекуваат дисциплински мерки. За полесни прекршоци можат да се изречат писмена опомена или парична казна до 15% од месечната плата. За потешки прекршоци можат да се изречат парична казна, запирање на унапредувањето во повисок чин или прекин на работниот однос.

Кривичната или прекршочната одговорност не ја исклучува дисциплинската одговорност на полицискиот службеник. Ослободувањето од кривична или прекршочна одговорност не значи ослободување од дисциплинска одговорност. Меѓутоа, претседателот и членовите на дисциплинската комисија ги именува раководителот на полициското тело, што ја доведува во прашање независноста на овие механизми.

Полицискиот службеник може привремено да биде суспендиран ако против него е покренат кривичен или дисциплински постапка и ако се верува дека би штетело на интересите на службата или на внатрешната постапка. Суспензијата трае до завршувањето на постапката, при што на службеникот му се одзема службеното оружје и легитимацијата и му се забранува носење на униформа.

Истражувањето на јавното мислење спроведено од IPSOS покажува дека 91,4% од граѓаните на БиХ не се запознаени со внатрешната контрола во полицијата. Оние што знаат за неа сметаат дека овие единици се занимаваат со борба против корупцијата во полицијата и заштита на правата на полициските службеници и граѓаните, но немаат повеќе информации за истото.

Етичкото однесување на полицијата е регулирано со етички кодекси донесени на ниво на секоја полициска агенција. Процесирањето на полициски службеници за коруптивни дела се врши пред редовни судови, додека внатрешните постапки се вршат во единиците за внатрешна контрола.

Полициските институции имаат потреба од системско водење на евиденција за вклученост на своите вработени во корупција. Сегашните статистики не се консолидирани и се чуваат во различни евиденции или извештаи.

Токму поради ова е потребно да се воведи правило дека раководителите на единиците за внатрешна контрола и дисциплинските комисии треба да бидат именувани од надворешни тела, а не од раководителите на полициските тела, за да се обезбеди дополнителна независност на овие тела.

Надворешниот надзор над работата на полициските тела во БиХ се врши преку неколку независни институции. Меѓутоа, проблемот е што тие не спроведуваат директни истраги за поединечни случаи, туку само ги проследуваат случаите до надлежните полициски институции. Дури и ако се спроведе истрага, овие институции немаат заповедна моќ над полицијата и не можат значително да влијаат на отстранување на неправилностите.

Демократскиот надзор над полицискиот сектор и одговорноста на институциите во тој сектор претставуваат услов за демократија. За да се исполни овој услов во БиХ, воспоставени се и применети значајни мерки на контрола, вклучувајќи парламентарна контрола, извршна контрола, судска контрола и контрола од страна на независни државни тела, како што се омбудсманот или државниот уред за ревизија. Постојат тела кои ја надгледуваат само работата на полицијата и тела кои се задолжени за надзор на целиот безбедносен сектор, вклучувајќи ги и полициските агенции.

Генералниот впечаток од овој Извештај е дека се потребни дополнителни напори за подигнување и институционализирање на интегритетот на босанската полиција.

Глава 5

5. ЕФЕКТИТЕ ОД ГРАДЕЊЕТО НА ПОЛИЦИСКИОТ ИНТЕГРИТЕТ ВО МАКЕДОНСКАТА ПОЛИЦИЈА

Интегритетот во полициското работење претставува принцип на постојано однесување во согласност со етичките вредности. Ефектите од градењето на полициските интегритет во македонската полиција се доста значајни. Истиот, може да се разгледува како интегритет на поединецот и интегритет на организацијата. Полицискиот интегритет наложува полициското работење да биде со јасно дефинирани етички вредности како што се непристрасност, еднаквост, праведност, чесност и почитување на човековите права.

Во изминатиот период поимот интегритет прерасна во еден од најчесто употребуваните термини кога станува збор за концептот на доброто владеење. Во таа насока, кога се говори за доброто владеење, во основа се мисли на градење и негување на духот на интегритетот на лично и институционално ниво, со што би се поттикнала и обезбедила независност, професионалност и отчетност во извршување на надлежностите утврдени со домашното и меѓународното право.

Интегритетот претставува збир од правилни постапки и начини како тоа го правиме, односно збир на етичките вредности, моралните принципи, мудроста и начинот на кој

постапуваме и се однесуваме. Оттука, се наметнува потребата при извршувањето на работните задачи полициските службеници да се придржуваат на овие принципи и да поседуваат внатрешна сила, храброст и вештина кои секогаш ќе ги применуваат без разлика на последиците со кои ќе се соочат. Нема да погрешиме доколку интегритетот во полициското работење го дефинираме како отсуство на полициска злоупотреба, почитување на етичкиот кодекс на однесување, пропишаните правила, стандардните процедури односно постапување на полициските службеници во согласност со важечките законски прописи.

Полицискиот службеник со интегритет потребно е да поседува знаења и вештини, етички капацитет, решителност и професионалност преку почитување на воспоставените правила и процедури. Ваквиот начин на постапување ќе биде во полза на јавниот интерес и ќе допринесе за зголемување на довербата на јавноста.⁹⁶

Низ годиниве преземани се повеќе дејствија за градењето на полицискиот интегритет кои што имаат одлични ефекти и со самото тоа се намали и корупцијата во полицијата. Многу голем удел во градењето на интегритетот имаше и ОВККИПС затоа што е контролниот механизам на МВР врз работата на полицијата и Министерството, поради што и надлежностите на Одделот опфаќаат широк спектар на мерки и активности, кои се преземаат и се насочени кон утврдување на непрофесионалното, незаконито и неетичко постапување на вработените во Министерството, како и преземање на низа мерки и активности за нивно спречување од превентивен и репресивен аспект. Акцент на работата на Одделот е даден на доследно почитување на корпусот на човекови слободи и права согласно Уставот и ратификуваните меѓународни договори од страна на Министерството и полицијата.

ОВККИПС врши постојана контрола на законитоста во работата на полициските службеници, како и на другите вработени во Министерството особено во однос на почитувањето и заштитата на човековите права и слободи при извршување полициски задачи и примена на полициски овластувања. Во рамките на Одделот формирано е Одделение за интегритет, превенција од корупција и заштита на човековите права. Во фокусот на ова одделение се спроведувањето на Програмата за јакнење на полицискиот интегритет и Програмата за јакнење на етичкиот капацитет на вработените во

⁹⁶ Dempsey, S., S., Forst, S., L. (ed) (2012). An Introduction to Policing, 6th edition. Cengage Learning, Delmar, USA.

Министерството за внатрешни работи. Есенцијален составен дел на овие програми е промовирање и имплементирање на принципот на недискриминација при вршењето на службените задачи по било кој основ. Одделот презема мерки и дејствија за откривање и сузбивање на кривични дела со елементи на корупција и други форми на коруптивно однесување, како и други кривични дела извршени од страна на полициски службеници и други вработени во Министерството, сторени за време на работа или во врска со работата и има надлежност за постапување на територијата на цела држава. Со цел откривање, сузбивање, документирање и гонење на кривични дела кои се гонат по службена должност, применува соодветни оперативно-тактички мерки и дејствија за обезбедување материјални докази и поднесува кривични пријави до надлежните обвинителства.⁹⁷

Одделот постапува по сопствена иницијатива, на барање на надлежниот јавен обвинител, врз основа на собрани информации, по писмени дописи од полициски службеници и други вработени во Министерството, граѓани и правни лица. Врши превентивна контрола на сите организациони единици на Министерството. Иницира измени или усвојување на нови регулативи, како и воведување јасни процедури во работата, сè со цел да се намали можноста за злоупотреба при нивната примена и да се спречи коруптивно и неетичко однесување на вработените во Министерството. Спроведува анализа на ризик од корупција во сите организациони единици во Министерството и за секоја позиција во Министерството со цел да се создаде единствена методологија врз основа на која се идентификуваат и проценуваат ризиците од корупција и институционалните и индивидуалните фактори кои доведуваат до корупција. Одделот соработува со сродни служби, меѓународни институции и организации чија примарна цел е борба против корупцијата и заштита на човекови слободи и права и имплементира стандарди и препораки на ЕУ. Со донесувањето на Законот за изменување и дополнување на Законот за внатрешни работи („Службен весник на РСМ“ бр. 89/22) Одделот доби уште една алатка за зајакнување на капацитетите на Одделот во борбата против корупцијата при градењето на интегритетот и тоа помеѓу вработените во МВР, а тоа е спроведувањето на тестот за професионален интегритет кој погоре во оваа магистерска теза е детално елабориран.

⁹⁷ Geneva Centre for Security Sector Governance, *Toolkit on Police Integrity*, DCAF Geneva, 2019

Преку процесот на проверка на интегритетот на вработените во МВР, целта е да се зајакне довербата на јавноста, да се гарантира и промовира интегритетот и да се зголемат стандардите и професионалните вештини на вработените кои работат во овие важни институции за јавен ред и безбедност.

Донесен е и план за интегритет кој е конципиран во два составни дела: План за интегритет и Акциски план за негово спроведување. Документот се води од холистички пристап и одразува некои клучни карактеристики во концептот на адресирање решенија за намалување на потенцијалните ризици од корупција и за зголемување на институционалниот интегритет, како што се:

- Динамика;
- Флексибилност;
- Привременост;
- Превентивна и проактивна природа;
- Градење и континуирано унапредување на интегритетот во структурите и институциите на Министерството за внатрешни работи.

Планот за интегритет е замислен да дејствува за тригодишниот период 2023-2025 година и има за цел да постигне неколку главни цели кои даваат позитивни ефекти при градењето на интегритетот и тоа :

- Спечување на корупцијата и зајакнување на институционалниот интегритет;
- Зголемување на транспарентноста на Министерството за внатрешни работи;
- Создавање механизми за следење на однесувањата кои го нарушуваат интегритетот;
- Утврдување јасни постапки и правила за интегритет на вработените во МВР;
- Зајакнување на соработката меѓу организациските единици во рамките на исполнувањето на обврските и стратешките цели во областа на антикорупцијата.

Согледувања на авторот во врска со градењето на полицискиот интегритет се следни: смета дека тестот за интегритет е соодветен, и пред се ги исполнува очекувањата, засега нема потреба за промена и нема некои несоодветни прашања, овој тест е многу важен за полициското работење.

Индивидуалниот интегритет на полицискиот службеник го одразува интегритетот на Министерството за внатрешни работи. Оттука од голема важност е интегритетот на раководниот кадар кој преку наметнување на високи професионални вредности ќе овозможи

доследно почитување на правилата и прописите при постапување на работниците во Министерството.

Неопходно е во периодот кој претстои да се работи на јакнење на интегритетот на вработените на сите нивоа преку обуки од областа на интегритет во полициското работење. За сеопфатно реализирање на оваа активност потребно е да се изготви акционен план за реализација на обуки во кој поконкретно ќе се определат целните групи и обучувачите од областа на интегритетот кои ќе спроведуваат обуки, како и да се воведат обуките за полициски интегритет како задолжителни обуки во Годишниот план за обуки на МВР за сите работници во министерството.

Глава 6

6. ИСТРАЖУВАЊА ПОВРЗАНИ СО МАГИСТЕРСКИОТ ТРУД

Во рамките на истражувањето за полицискиот интегритет во Македонија, клучен аспект на методологијата беше развивањето и спроведувањето на анкетен прашалник. Овој прашалник е составен од 15 прашања, дизајнирани со цел да се соберат релевантни податоци од полициските службеници кои се вработени во Министерството за внатрешни работи. Целта на анкетата е да се добие подетално разбирање за тековната состојба на интегритетот во полицијата, вклучувајќи ги и предизвиците, успехите и можните области за подобрување.

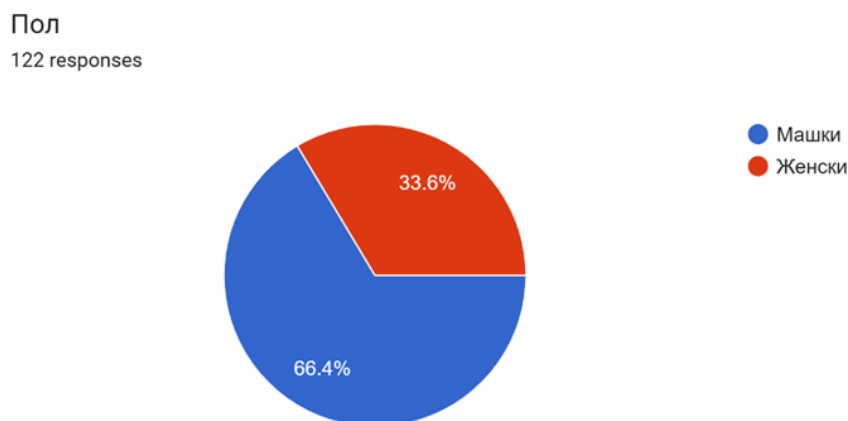
Методот на анкетирање е избран поради неговата ефективност во прибирање на голем број на податоци во релативно краток период. Прашалникот беше дистрибуиран електронски, со цел да се обезбеди широк опсег на учесници и да се намали можноста за пристрасност. Учесниците вклучуваат полициски службеници од различни хиерархиски нивоа и организациски единици, што обезбедува репрезентативен примерок за анализата. На прашалникот одговорија 122 испитаници.

Прашањата во анкетата се осмислени да опфатат различни аспекти на полицискиот интегритет, како што се перцепциите за корупција, ефикасноста на постојните механизми за контрола и надзор, нивото на обука и едукација за интегритет и ставовите кон

транспарентност и отчетност. Собраните податоци ќе бидат обработени и анализирани со примена на соодветни статистички методи, што ќе овозможи идентификација на трендовите и корелациите кои ќе помогнат во формулирање на препораки за подобрување на полицискиот интегритет во РСМ.

Првите пет прашања од анкетниот прашалник се насочени кон собирање на демографски и други статистички податоци за испитаниците. Овие податоци се важни за подобро разбирање на профилот на испитаниците и за анализа на одговорите во контекст на нивните карактеристики.

Првото прашање се однесува на полот на испитаниците. Резултатите покажуваат дека 66.4% од испитаниците се мажи, додека 33.6% се жени. Оваа распределба укажува на значително поголема застапеност на мажи во истражувањето, што е одраз на поширокиот тренд на полова структура во полициските сили.

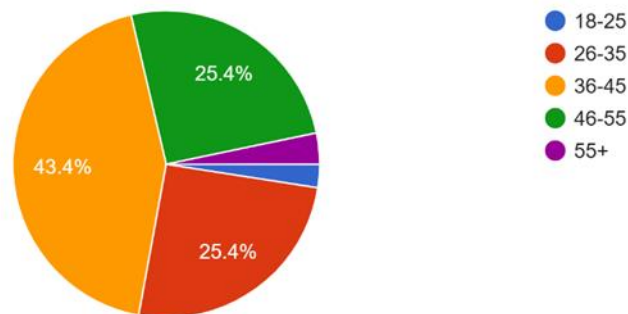
Графикон 1: Пол на испитаниците

Второто прашање ја истражува возраста на испитаниците. Добиените податоци се следни: 43.4% се на возраст од 36-45 години, 25.4% се на возраст од 26-35 години, а 25.4% се на возраст од 46-55 години. Остатокот од испитаниците се на возраст од 55+ години или 18-25 години.

Овие податоци покажуваат дека најголем дел од испитаниците се во средната возраст (36-45 години), што е важна информација при анализа на ставовите и искуствата поврзани со полицискиот интегритет.

Возраст (години)

122 responses

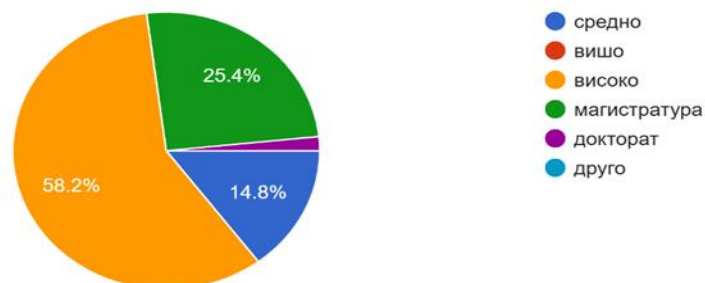

Графикон 2: Возраст на испитаниците

Третото прашање се однесува на степенот на образование на испитаниците. Резултатите се следни: 58.2% се со високо образование, 25.4% се со магистратура, 14.8% се со средно образование, додека незначителен број се доктори на науки. Ова укажува дека мнозинството од испитаниците има високо или постдипломско образование, што може да влијае на нивните перцепции и ставови за полицискиот интегритет.

Степен на образование

122 responses

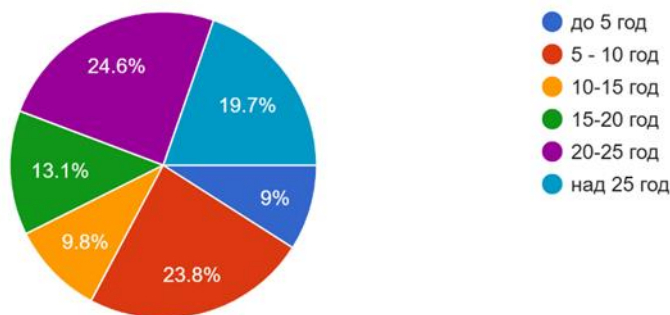
Графикон 3: Степен на образование на испитаниците

Четвртото прашање го разгледува работниот стаж на испитаниците во Министерството за внатрешни работи. Распределбата е дадена во Графикон бр. 4. Овие податоци покажуваат дека има значителна застапеност на испитаници со долгогодишно

искуство во МВР, што може да обезбеди богато искуство и знаење во однос на прашањата за интегритет.

Работен стаж во МВР

122 responses

Графикон бр. 4: Работен стаж во МВР на испитаниците

Петтото прашање се однесува на моментната позиција или чин на испитаниците и истото беше како отворено прашање на кое испитаниците можеа да го вметнат слободно својот одговор. Одговорите вклучуваат широк спектар на работни позиции, при што најчестите одговори се: Главен советник, Инспектор, Помлад инспектор, Самостоен инспектор, Полицаец, Командир, Началник на различни одделенија, Виш инспектор, Полициски службеник, Дежурен полицаец и Раководител. Во незначителен број се застапени испитаници со високи раководни позиции во министерството, односно Бирото за јавна безбедност. Оваа разновидност на позиции и чинови помага да се добие детален увид во перцепциите за полицискиот интегритет од различни нивоа на организацијата и од различни улоги во рамките на полицијата.

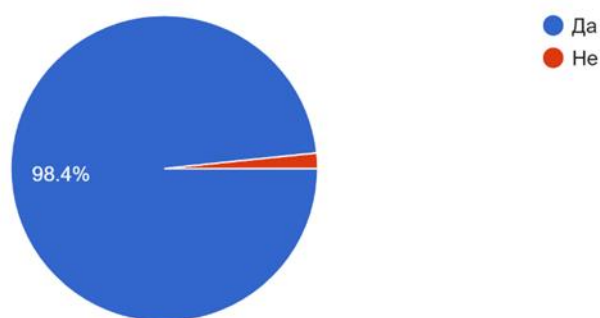
По демографските прашања, следните прашања во анкетата се директно поврзани со разбирањето и перцепциите на испитаниците за полицискиот интегритет. Резултатите од овие прашања даваат важен увид во тоа како полициските службеници го доживуваат и применуваат интегритетот во својата работа.

Шестото прашање во анкетата се однесува на тоа дали испитаниците се запознаени со значењето на полицискиот интегритет. Резултатите покажуваат дека 98.4% од

испитаниците одговориле со "да", додека останатите не се запознаени со ова значење. Ова укажува на високо ниво на свесност за значењето на полицискиот интегритет меѓу испитаниците. Високата свесност е клучна за воспоставување и одржување на етички стандарди во полициската работа, како и за промовирање на транспарентност и отчетност во полициските редови.

Дали сте запознаени со значењето на полицискиот интегритет?

122 responses

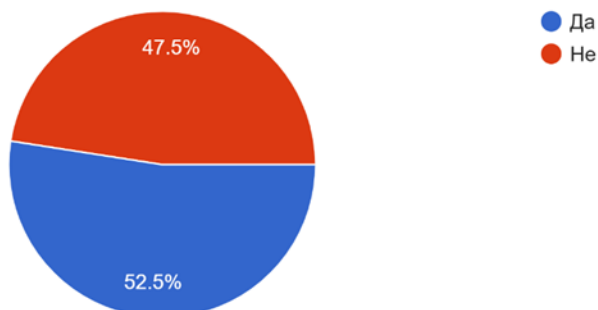

Графикон бр 5: Познавање на значењето на поимот полицински интегритет на испитаниците

Седмото прашање ги истражува искуствата на испитаниците во однос на незаконско постапување од страна на нивни колеги. Резултатите покажуваат дека 52.5% од испитаниците одговориле дека биле сведоци на незаконско постапување, додека 47.5% одговориле дека не биле сведоци на такви постапки. Оваа значителна бројка на испитаници кои биле сведоци на незаконско постапување е алармантна и укажува на потребата за засилени мерки за контрола и превенција на корупција и други облици на злоупотреба во полицијата. Ова исто така сугерира дека, и покрај високата свесност за значењето на полицискиот интегритет, постојат предизвици во неговото практично спроведување.

Дали во текот на својата кариера во МВР сте биле сведок на незаконско постапување од свој колега/колешка, односно постапување без интегритет?

122 responses

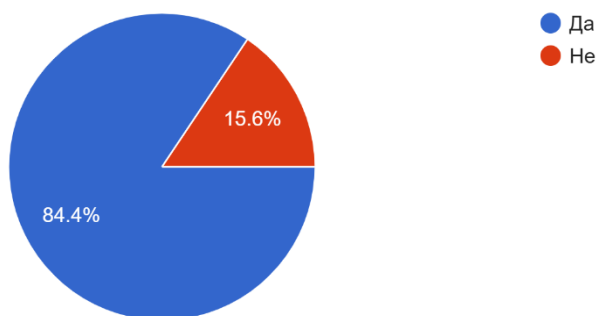

Графикон бр 6: Сведоштва на испитаниците во однос на незаконско постапување од колега/колешка

Осмото прашање се однесува на тоа дали испитаниците би пријавиле случај на незаконско постапување на свој колега. Резултатите се следни: 84.4% одговориле со "да", 15.6% одговориле со "не". Овие резултати покажуваат дека мнозинството од испитаниците би пријавиле незаконско постапување, што е позитивен индикатор за културата на отчетност и транспарентност во полицијата. Сепак, постои мал дел од испитаниците кои не би пријавиле незаконско постапување, што може да укажува на страв од реперкусии, недостаток на доверба во системот за пријавување или други фактори кои треба да бидат адресирани за да се поттикне целосна отчетност и интегритет во полицијата. Овие податоци се значајни за разбирање на тековната состојба на полицискиот интегритет во Северна Македонија и ќе помогнат во формулирање на препораки за подобрување на етичките стандарди и практики во полицијата.

Дали би пријавиле случај на незаконско постапување на свој колега/колешка?

122 responses

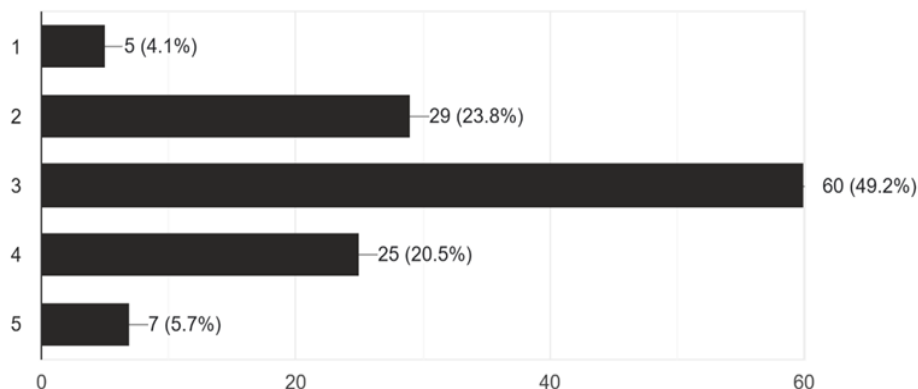

Графикон бр. 7: Пријавување на незаконско постапување на свој колега/колешка од страна на испитаниците

Деветтото прашање го испитува нивото на интегритет во работењето на Министерството за внатрешни работи (МВР), каде што испитаниците имаа можност да дадат оцена од 1 (најнизок интегритет) до 5 (највисок интегритет). Резултатите се следни: 49.2% дале оцена 3, 23.8% дале оцена 2, 20.5% дале оцена 4, 5.7% дале оцена 5 и 4.1% дале оцена 1. Оваа распределба на одговори укажува на умерена перцепција за интегритетот во работењето на МВР. Најголемиот дел од испитаниците (49.2%) сметаат дека нивото на интегритет е средно, што укажува на постоење на значителни области за подобрување. Мал процент на испитаниците (5.7%) сметаат дека интегритетот е на највисоко ниво, што укажува дека има уште многу работа за да се постигне посакуваното ниво на етичко и професионално однесување.

Како би го оцениле интегритетот во работењето на Министерството за внатрешни работи? (бројот 1 најнизок интегритет, бројот 5 највисок интегритет)

122 responses

Графикон бр. 8: Мислење за нивото на интегритет во работењето на Министерството за внатрешни работи (МВР) од страна на испитаниците

Десеттото прашање истражува кои се причините за недостаток на интегритет во полицијата според испитаниците, при што беа дозволени повеќе одговори. Резултатите се следни:

Непознавање или недоволно познавање на прописите: 49.2%

Неефикасен надзор и контрола: 39.3%

Недоверба во контролниот механизам: 23%

Недостаток на обуки за полициски интегритет: 41.8%

Недостаток на родољубие: 26.2%

Ниски плати: 59.8%

Недостаток на личен интегритет: 40.2%

Недоволно ефикасен механизам на селекција при вработување во министерството: 49.2%

Овие резултати укажуваат на неколку значајни проблеми кои влијаат на нивото на интегритет во полицијата:

Ниски плати (59.8%): Ова е најчесто наведена причина за недостаток на интегритет. Ниските примања можат да ја намалат мотивацијата и да ја зголемат подложноста на корупција и други незаконски активности.

Непознавање или недоволно познавање на прописите (49.2%): Недостатокот на знаење за законите и прописите може да доведе до несвесни грешки или злоупотреби.

Недоволно ефикасен механизам на селекција при вработување (49.2%): Неефикасноста во селекцијата може да резултира со вработување на лица со низок интегритет.

Недостаток на обуки за полициски интегритет (41.8%): Недостатокот на соодветни обуки ги остава службениците неподготвени да се справат со етичките предизвици.

Неефикасен надзор и контрола (39.3%): Недостатокот на ефективен надзор создава услови за незаконско однесување.

Недостаток на личен интегритет (40.2%): Ова укажува на внатрешни етички проблеми кај индивидуалните службеници.

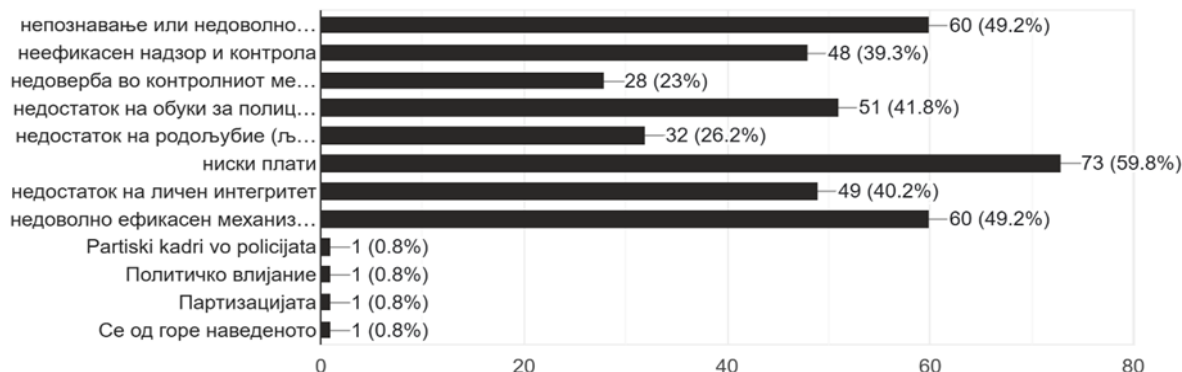
Недоверба во контролниот механизам (23%): Недовербата во механизмите за контрола и пријавување создава отпор кон пријавување на незаконско однесување.

Недостаток на родољубие (26.2%): Недостатокот на родољубие може да влијае на мотивираноста и посветеноста на службениците кон својата работа и заедницата.

Овие податоци ја истакнуваат потребата за системски промени и мерки за подобрување на интегритетот во полицијата, вклучувајќи подобрување на платите, обезбедување на континуирани обуки, зајакнување на надзорните механизми и подобрување на процесот на селекција на нови кадри.

Според Вас кои се причините за недостаток на интегритет во полицијата?: (дозвоени се повеќе одговори)

122 responses

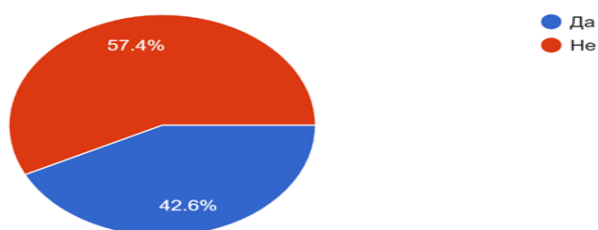

Графикон бр. 9: Мислење на испитаниците за недостатокот на интегритет во полицијата

Единаесетото прашање испитува дали испитаниците се запознаени со Планот за интегритет на Министерството за внатрешни работи за периодот 2023-2025. Резултатите се следни: 57.4% одговориле дека не се запознаени, а 42.6% одговориле дека се запознаени. Оваа распределба укажува на тоа дека повеќе од половина од испитаниците не се запознаени со овој важен план, што е загрижувачко. Недостатокот на свесност за Планот за интегритет може да значи дека многу службеници не се информирани за тековните напори и мерки за подобрување на интегритетот во полицијата, што може да влијае на нивната способност да ги следат и применуваат овие мерки во својата работа.

Дали сте запознаени со Планот за интегритет на Министерството за внатрешни работи 2023-2025?

122 responses

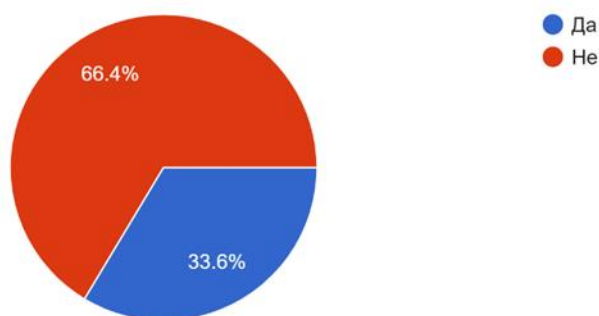

Графикон бр. 10: Одговор на испитаниците дали се запознаени со планот за интегритет на МВР 2023-2025 година

Дванаесеттото прашање се однесува на тоа дали испитаниците некогаш посетиле обука за полициски интегритет. Резултатите се следни: 66.4% одговориле дека не посетиле обука, а 33.6% одговориле дека посетиле обука. Овие резултати укажуваат дека голем дел од полициските службеници немаат посетено обука за полициски интегритет, што претставува значителен предизвик. Обуките за интегритет се клучни за разбирање на етичките стандарди и принципите на работа, како и за развој на способности за идентификација и справување со корупција и други неправилности. Недостатокот на вакви обуки може да доведе до недостаток на компетентност и свесност за интегритетот меѓу службениците и ова оди во прилог на препораките од авторот наведени во оваа теза за потребата од подигнување на нивото и бројот на обуки за полициски интегритет

Дали некогаш сте посетиле обука за полициски интегритет?

122 responses

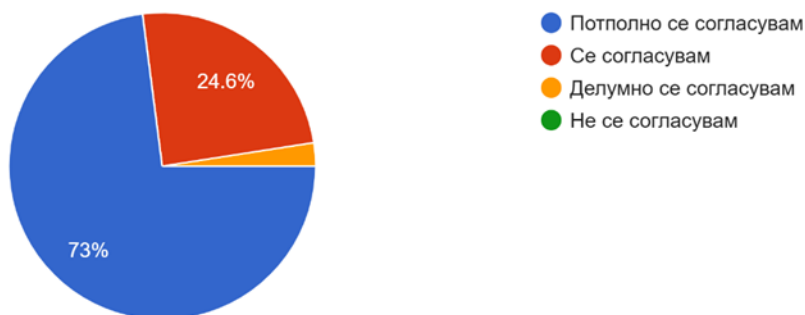
Графикон бр. 11 Одговор на испитаниците дали некогаш посетиле обука за интегритет

Тринаесеттото прашање ги истражува ставовите на испитаниците во однос на значењето на градењето на полицискиот интегритет за развојот на македонската полиција и за јакнење на довербата на граѓаните во полицијата. Резултатите се следни: 73% потполно се согласуваат, 24.6% се согласуваат, а делумно се согласуваат и не се согласуваат одговориле многу мал број на испитаници. Овие податоци покажуваат дека огромното мнозинство од испитаниците (97.6%) се согласуваат дека градењето на полицискиот интегритет е значаен аспект за развојот на полицијата и за јакнење на довербата на граѓаните. Овој позитивен став е охрабрувачки и укажува на тоа дека постои силна поддршка за

напорите за подобрување на интегритетот во полицијата, што е клучно за ефективното спроведување на реформите и за постигнување на долгорочни позитивни резултати.

Колку се согласувате со констатацијата дека градењето на полицискиот интегритет е значаен аспект за развој на македонската поли...ње на довербата на граѓаните во полицијата?

122 responses

Графикон бр. 12 Став испитаниците во однос на значењето на градењето на полицискиот интегритет за развојот на македонската полиција

Четиринаесеттото прашање го истражува мислењето на испитаниците за тоа која област од полициското работење или работењето во Министерството за внатрешни работи е најподложна на корупција и постапување без интегритет. Резултатите се следни: сите подеднакво 50%, гранична полиција 22.1%, сообраќајна полиција 16.4%, додека пак помал број испитаниците одговориле управни служби и јавни набавки. Оваа распределба на одговори укажува на неколку важни аспекти во однос на перцепциите за корупција и недостаток на интегритет во полицијата. Сообраќајната полиција е една од областите каде што испитаниците сметаат дека има значителен ризик од корупција. Ова може да биде поврзано со фактот дека сообраќајната полиција има чест контакт со граѓаните и може да биде изложена на потенцијални обиди за мито во врска со прекршувања на сообраќајните правила и регулации. Граничната полиција е идентификувана како друга значајна област подложна на корупција. Ова може да се објасни со природата на работата која вклучува контрола на влез и излез од земјата, што може да создаде можности за нелегални активности како што се шверц и нелегално преминување на границите. Иако помал број испитаници ги

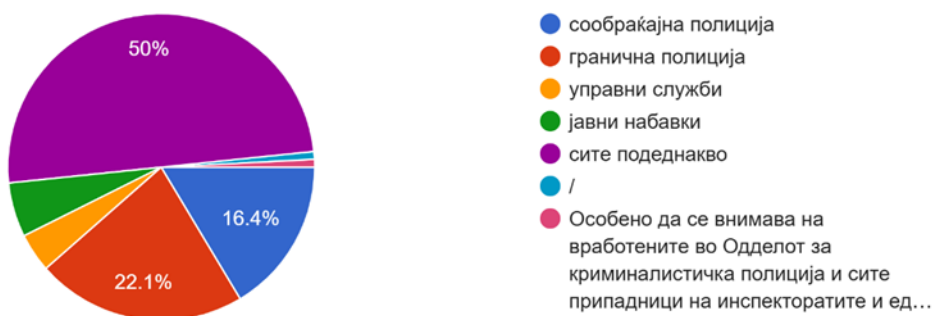
наведуваат управните служби и јавните набавки како најподложни на корупција, овие области сè уште се значајни. Управните служби можат да се соочуваат со корупција при издавање на документи, лиценци и дозволи, додека јавните набавки можат да бидат подложни на манипулации и фаворизирање при доделување на договори.

Секако, најголемиот процент од испитаниците и тоа високи 50% сметаат дека сите области се подеднакво подложни на корупција и недостаток на интегритет. Ова укажува на перцепцијата дека проблемите со интегритетот се широко распространети и не се ограничени на одредена област. Овој став ја потенцира потребата од сеопфатни реформи и мерки за подобрување на интегритетот низ сите сектори на полицијата и Министерството за внатрешни работи.

Овие податоци укажуваат на тоа дека корупцијата и недостатокот на интегритет се перцепираат како системски проблеми кои бараат интегриран и холистички пристап за решавање. Потребни се засилени мерки за надзор, обуки за етика и интегритет и зголемена транспарентност во сите области на полициското работење за да се намали ризикот од корупција и да се зајакне јавната доверба.

Која област од полициското работење/работење во МВР според ваше мислење е најподложна на корупција и постапување без интегритет?

122 responses

Графикон бр 13: Област од полициското работење која е најподложна на корупција и постапување без интегритет според испитаниците

Последното, петнаесетто прашање се однесуваше на предлози за активности/мерки за јакнење на полицискиот интегритет. Најчесто добиете одговори се:

- Повисоки Плати за Вработените: Зголемувањето на платите се смета за клучен фактор за намалување на корупцијата и зголемување на мотивацијата меѓу полициските службеници. Високите плати можат да ги одвратат вработените од прифаќање мито и да обезбедат поголема финансиска стабилност, што води кон подобра работна етика и повисок степен на професионализам.
- Поголема контрола и надзор врз работењето: Зголемувањето на надзорот и контролата врз работата на полициските службеници е важен аспект за јакнење на интегритетот. Поголема контрола може да помогне во откривањето и спречувањето на неетичко постапување, како и во подобрување на дисциплината и одговорноста во полицијата.
- Подобра селекција при вработување: Осигурувањето дека само најквалификуваните и најетичките кандидати се примени во полицијата е основен чекор за јакнење на интегритетот. Ова вклучува поефикасни процедури за селекција, проверка на минатото и професионалните квалификации на кандидатите, како и елиминација на партиските влијанија при вработување.
- Повеќе обуки за полициски интегритет: Континуираните обуки за интегритет и етика се од суштинско значење за градење и одржување на високи стандарди во полицијата. Обуките треба да вклучуваат примери на најдобри практики, симулации и реални случаи кои ќе помогнат на полицајците да го разберат и применат концептот на интегритет во нивната секојдневна работа.
- Департизација на Министерството: Отстранувањето на партиските влијанија и поставувањето на кадарот врз основа на заслуги и компетенции наместо политички врски е важен чекор за обезбедување на независноста и професионализмот на полицијата. Ова може да помогне во враќањето на довербата на јавноста во полицијата и да осигура дека службениците работат во интерес на граѓаните.
- Враќање на средното полициско училиште: Враќањето на средното полициско училиште би овозможило систематска и квалитетна обука за идните полициски службеници. Оваа институција би можела да обезбеди основа за

етички и професионален развој на новите кадри, што е од суштинско значење за градење на полицискиот интегритет.

- Спроведувањето на овие мерки и активности е клучно за јакнење на полицискиот интегритет во Министерството за внатрешни работи. Повисоките плати, подобрата контрола, селекцијата при вработување, континуираните обуки и департизацијата ќе помогнат во создавањето на професионална и етичка полициска служба која ужива доверба од страна на граѓаните.

Глава 7

7. ЗАКЛУЧОК

Заклучокот на оваа магистерска теза посветена на "Различни аспекти на градењето на полицискиот интегритет во функција на развојот на македонската полиција" ги синтетизира најважните наоди и претставува повик за континуирана посветеност на полицискиот интегритет како фундаментален столб за ефикасна и доверлива полиција.

Преку детална анализа на теоријата, преку детална анализа на националната правна рамка, преку анализа на компаративните искуства на земјите од регионот како и спроведување на анкети меѓу полициските службеници, беше утврдено дека интегритетот во полицијата е многу повеќе од формална обврска – тој претставува суштински елемент за одржување на јавната доверба и ефикасност во спроведувањето на законот.

Глава 1 од овој труд ги обработува основните елементи на нацртот на научната замисла, односно го формулира проблемот на истражувањето, прикажувајќи ги и резултатите од претходни истражувања и го определува предметот на истражувањето и тоа: теоретско определување, презентирање е појмовно – категоријалниот апарат, оперативното определување, дисциплинарно определување, како и временско и просторно определување на предметот на истражувањето. Во рамки на составните елементи на нацртот, претставени се и целите на ова истражување, хипотетичката рамка – хипотези, начинот на кој е спроведено ова истражување, како и научната и општествена оправданост на истражувањето. Имено, како цели на ова истражување се наведени следните:

- Да се испита концептот на полициски интегритет и неговата важност во промовирањето на професионално и етичко однесување меѓу полициските службеници во МВР.
- Да се идентификуваат факторите кои придонесуваат или го попречуваат полицискиот интегритет во македонските полициски сили, вклучувајќи организациска култура, обука и надзор.
- Да се истражи односот помеѓу полицискиот интегритет и професионалноста на полициските службеници, вклучително и влијанието на интегритетот врз однесувањето и ставовите на полициските службеници кон заедницата.

- Да се анализираат постојните политики и практики поврзани со полицискиот интегритет и да се оцени нивната ефикасност во промовирањето на етичкото однесување меѓу полициските службеници.

- Да се обезбедат препораки за подобрување на полицискиот интегритет, вклучително и развој на програми за обука и политики кои промовираат одговорност и транспарентност.

Глава 2 од оваа магистерска теза се фокусира пред сè на концептот на интегритет, кој е клучен нормативен концепт во современото општество. Оваа глава го нагласува значењето на интегритетот како основа за градење доверба и одржливо општество. Интегритетот не е само индивидуална доблест, туку и исклучително важен елемент за функционирањето на организациите и општествата. Разбирањето и примената на интегритетот во секојдневниот живот, како и во професионалниот и јавниот живот, е од суштинско значење за постигнување високи етички стандарди и градење на позитивен углед.

Она што е потребно е да се поттикнува интегритетот преку едукативни програми и стратегии кои ќе ги вградат етичките вредности во сите нивоа на организациите и институциите. Ова ќе помогне во создавање на транспарентно и праведно општество, каде што довербата и почитта ќе бидат основни принципи на функционирање.

Глава 3 како најобемна глава од магистерскиот труд, го обработува и проучува полицискиот интегритет во целина, согледувајќи повеќе различни аспекти значајни за неговото градење и одржување.

Во овој контекст, презентиран е начинот на уредување на полицискиот интегритет во националната правна рамка, важноста и начинот на градење на полицискиот интегритет преку принципите за градење интегритет на Сер Роберт Пил и водечките принципи во работењето на модерната полиција.

Во рамки на посебна потточка презентирана е содржината на Планот за интегритет на МВР, како еден од најзначајните акти на МВР поврзани со полицискиот интегритет, кој содржи сет на мерки кои ги спречуваат и елиминираат можностите за појава и развој на различни форми на коруптивно и друго непрофесионално однесување во министерството. Наведени се целите на овој План, принципите на кои се темели истиот, како и фазите со активностите што се дел од Планот. Наведена е и важноста на контролните механизми, мерки и активности со кои ќе го стесни просторот на коруптивно однесување на вработените

во министерството и полицијата, како и откривање и соодветно санкционирање на секој конкретен случај преку низа на мерки и активности кои значат борба со корупцијата и поттикнување на интегритетот.

Се укажува и на важноста на развојот на полицискиот интегритет во нашата држава преку напредок во јавните набавки, ажурирање на сите релевантни стратешки документи, усогласено со планирањето и стандардите на НАТО и патоказ за ефикасно управување со одбранбените и човечките ресурси. Покрај наведените чинители, потенцирана е важноста на обуките за полициски интегритет за вработените во МВР, на кои е ставен акцент во последните неколку години, а истите допринесуваат за унапредување на културата на интегритет и се многу значаен дел во градењето на полицискиот интегритет. На крајот од овој дел, наведени се важните придобивки за општеството што произлегуваат од развојот на полицискиот интегритет во нашата земја.

Оваа глава ги анализира и надворешните чинители и нивната улога во негување на полицискиот интегритет, како што се парламентот, специјализираните тела за надзор, цивилното општество и академска заедница, медиумите, судството, дефинирање и пренесување на вредностите, регрутирањето, системот на кариера, институционална поддршка, обука, комуникација, раковоство и лидерство, внатрешна контрола, промовирање на професионалните стандарди и холистички пристап.

Во посебна потточка од оваа глава, авторот укажува на важноста од департизација на полицијата како пат кон професионализација и непристрасност, наведувајќи неколку негативни последици од политичката контрола врз полицијата, наведувајќи и стратегии за департизација на полицијата.

Етичкиот кодекс за однесување на работниците во МВР и краткиот осврт за неговата содржина е претставен во одделна потточка од Глава 3 на оваа теза.

Тестот за интегритет и видовите тестови за интегритет се обработени во рамки на посебна точка и потточка од оваа глава, осврнувајќи се на тестовите за интегритет што се пропишани во рамки на правната рамка на МВР, но и на тестовите за интегритет што се користат во светот и низ историјата, осврнувајќи се на причините за важноста на тестирањето на интегритетот.

Авторот ја потенцира и важноста на интегритетот во финансирањето, како еден од најзначајните аспекти на полицискиот интегритет, имајќи предвид дека се што е поврзано со

трошењето на буџетски средства (парите на граѓаните) е многу значаен затоа што тој ги опишува карактеристиките на финансискиот систем кој работи на чист, транспарентен и одговорен начин. Во истиот контекст, наведени се и објективните процедури на финансисрање и конкретни причини зошто е важно поставувањето на објективни процедури за финансирање за една организација, како и важноста на реалниот план за јавни набавки.

Главните препораки кои произлегуваат се:

1. **Зајакнување на интегритетот и запознавање на полициските службеници со неговата важност, преку континуирана работа и обуки, како и редовни контроли и надзор** – на тој начин МВР плански и активно ќе работи на промовирање на полициски сили со изграден интегритет, следствено и препознатлив и цврст интегритет на министерството, како витален безбедносен орган во државата.
2. **Строго почитување и имплементирање во пракса на законските, подзаконските и интерните акти како клучна улога во зголемување на интегритетот на полицијата во државата** – тоа ќе обезбеди јасни рамки и процедури кои го регулираат однесувањето и одговорноста на полициските службеници и сите работници во министерството, што е неопходно за спречување на корупција и злоупотреба на функцијата и создавање транспарентна и ефикасна полициска структура која ја ужива довербата на граѓаните.
3. **Континуирано градење и развој на личниот и институционалниот интегритет** – ова е особено важно, пред сè заради напредокот на државата, институцијата, а најпосле и на поединецот. Принципот или системот на добро владеење, е основен за градењето на интегритетот, како личниот така и институционалниот, што би дошол сам по себе со почитување на националната легислатива и почитување на универзалните принципи за живеење со интегритет.
4. **Планот за интегритет да се користи како одлучувачка алатка на МВР во градење на полицискиот интегритет** – овој документ може да биде успешен само ако сите учесници во институцијата сфатат дека плановите за институцијата се нешто позитивно и морално, односно секој мора да ги види придобивките од планот за интегритет. Плановите за интегритет, преку спречување на корупцијата, се засноваат на транспарентност и спречување на создавање мрежи кои се основа за корупција. Исто така, се зголемува задоволството од работата, а со тоа и ефикасноста.

Благосостојбата на институција која има план за интегритет се рефлектира во протокот на повеќе информации релевантни за донесување одлуки и конкуренција.

5. **Организациските единици во Министерството за внатрешни работи да ги спроведат конкретните обврски што произлегуваат од Акцискиот план за имплементација на Антикорупциската програма на МВР** - овие документи содржат обврски што треба да ги реализираат конкретни организациски единици во Министерството за внатрешни работи, со својата проактивна борба против корупцијата и нејзина апсолутна неприфатливост, градат контролни механизми, мерки и активности со кои ќе го стесни просторот на коруптивно однесување на вработените во министерството и полицијата и овозможуваат откривање и соодветно санкционирање на секој конкретен случај.
6. **Холистички пристап во градењето на полиција со интегритет** – да им се пружи поддршка на сите надворешни актери и чинители и на сите релевантни гранки на полициската организација, со цел да се зголемат нивните капацитети за зајакнување на полицискиот интегритет. Постојат голем број надворешни чинители кои играат голема улога во негувањето на интегритетот. Воспоставувањето ефикасен систем кој се темели на интегритет им овозможува на овие чинители капацитет за ефикасно да ги исполнат своите улоги со интегритет.
7. **Континуирани и долгорочни мерки за департизацијата на полицијата како суштински фактор за обезбедување на професионална, ефикасна и непристрасна полициска служба** - сите чекори што имаат интенција да направат позитивни промени од аспект на поголема професионализација на полициското работење треба да се поддржат и во периодот што претстои да се следат ефектите во пракса што истите би ги предизвикале, по што ќе се оцени потребата од нивно ревидирање или евентуално надградување со други мерки неопходни во процесот на департизација во системот на кариера во МВР, како еден од клучните проблеми во работењето и градењето на полицискиот интегритет. Само преку јасни законски рамки, транспарентност, едукација и граѓански надзор, може да се постигне вистинска департизација на полицијата и да се зајакне довербата на граѓаните во правната држава.

8. **Доследно почитување и имплементирање на кодексите за однесување на Министерството за внатрешни работи од страна на сите вработени** – Согласно Етички кодекс за однесување на работниците во Министерството за внатрешни работи, работниците во вршењето на работните задачи ги почитуваат законите, Уставот на државата, подзаконските прописи, ратификуваните меѓународни договори како и интерните акти на министерството и при извршување на работите и работните задачи постапуваат непристрасно и објективно и обезбедуваат еднаков третман за сите граѓани. Раководителите на организациските единици во Министерството преку личното однесување се тие кои даваат пример за начинот на постапување и почитување на етичките принципи на работниците во МВР.
9. **Јакнење на интегритетот во финансирањето на полициските активности** – ова овозможува рационално користење на ограничените ресурси со кои располага МВР, имајќи предвид дека и покрај овие позитивни чекори, потребна е понатамошна борба за подобрување на интегритетот, објективноста и транспарентноста во финансирањето на полицијата. Истото вклучува континуирани напори за усовршување на постојните механизми и воведување нови мерки кои ќе обезбедат поголема отчетност и доверба во институциите.

Главата 4 од магистерскиот труд се однесува на компаративната анализа на полицискиот интегритет во Република Србија и Федерацијата Босна и Херцеговина. Претставени се реформските процеси и активности што ги преземаат двете држави од регионот во правец на зајакнување и градење на полицискиот интегритет. Слично како и во нашата држава во однос на полицискиот интегритет, и покрај заложбите, напорите и бројните активности и мерки преземени од страна на овие држави за негово зајакнување, истите се уште се соочуваат со бројни предизвици и генералниот впечаток е дека се потребни дополнителни напори за подигнување и институционализирање на интегритетот на полицијата.

Она што е потребно е да се следат позитивните искуства и практики во земјите од регионот и светот во однос на градење на полицискиот интегритет и истите да се применат, односно соодветно преземат и имплементираат во рамки на нашиот систем во правец на јакнење на полицискиот интегритет и развој на македонската полиција.

Главата 5 укажува на тоа дека градењето на полицискиот интегритет во македонската полиција е од витално значење за обезбедување на висококвалитетно полициско работење кое е во согласност со етичките вредности и принципи како што се непристрасност, праведност и почитување на човековите права. Ефектите од овие напори се видливи во намалувањето на корупцијата и зголемувањето на јавната доверба во полицијата. Во овој контекст, особено значајна улога игра Одделот за внатрешна контрола, криминалистички истраги и професионални стандарди (ОВККИПС), кој преку својата контрола и превентивни активности, овозможува доследно почитување на законите и етичките норми од страна на полициските службеници.

Воведувањето на тестот за професионален интегритет, како и Планот за интегритет 2023-2025, придонесоа за зајакнување на капацитетите на полицијата во борбата против корупцијата и градењето на институционалниот интегритет. Овие мерки не само што ги зголемија стандардите на полициското работење, туку и допринесоа за подигнување на професионалните вештини и одговорност на полициските службеници. Главните препораки кои произлегуваат се:

1. **Континуирано подобрување на обуките за полициски интегритет:** За да се осигури дека сите полициски службеници имаат соодветни знаења и вештини за одржување на висок интегритет, препорачливо е обуките за интегритет да бидат редовен дел од годишните планови за обука на МВР. Овие обуки треба да бидат задолжителни за сите вработени во Министерството, со посебен акцент на раководниот кадар.
2. **Јакнење на интегритетот преку практични мерки:** Покрај теоретските обуки, треба да се воведат и практични мерки и симулации кои ќе овозможат полициските службеници да се соочат со реални ситуации и да демонстрираат доследно почитување на етичките и правните стандарди.
3. **Редовна ревизија на тестот за професионален интегритет:** Иако моменталниот тест за интегритет ги задоволува очекувањата, редовната ревизија и ажурирање на тестот е неопходно за да се осигури неговата релевантност и ефективност со текот на времето.

4. **Зголемена транспарентност и отчетност:** МВР треба да продолжи со јакнење на транспарентноста и отчетноста во своето работење преку редовно објавување на извештаи за напредокот во градењето на интегритетот, како и преку вклучување на јавноста и граѓанското општество во мониторингот на овие процеси.
5. **Поттикнување на култура на етичко однесување:** Препорачливо е да се поттикнува култура на етичко однесување преку промовирање на позитивни примери и случаи на висок интегритет меѓу полициските службеници, како и преку наградување на оние кои демонстрираат исклучителна етичка и професионална однесеност.

Главата 6 од оваа теза се однесува на истражувањето поврзано со магистерскиот труд, а клучен аспект на методологијата беше развивањето и спроведувањето на анкетен прашалник составен од 15 прашања, дизајнирани на начин кој ќе овозможи да се соберат релевантни податоци од вработените во МВР, со цел да се добие подетално разбирање за тековната состојба на интегритетот во полицијата, вклучувајќи ги и предизвиците, успехите и можните области за подобрување. Истражувањето покажа дека повеќето полициски службеници се запознаени со значењето на полицискиот интегритет и дека во текот на својата кариера биле сведоци на незаконско постапување од своите колеги. Ова укажува на постоењето на реални предизвици кои бараат итно и ефективно решавање.

Низ призма на статистичките податоци добиени од анкетата, истакнати се неколку клучни точки:

Запознаеност со полицискиот интегритет: Резултатите покажуваат дека 98,4% од анкетираниите се запознаени со значењето на полицискиот интегритет. Ова висок процент индицира дека полицискиот интегритет е препознаен и разбран од страна на службениците, што е позитивен сигнал за можноста за негово понатамошно јакнење.

Сведоци на незаконско постапување: Повеќе од половината од анкетираниите (52,5%) изјавија дека биле сведоци на незаконско постапување од своите колеги. Овој наод сугерира на постоење на проблеми во полициската култура и потребата од систематски пристап за решавање на овој феномен.

Спремност за пријавување на незаконско постапување: Висок процент од анкетираниите (84,4%) би пријавиле незаконско постапување на своите колеги, што укажува на потенцијалот за изградба на култура на транспарентност и одговорност во полицијата.

Оценка на интегритетот на МВР: Најголемиот дел од анкетираниите (49,2%) го оценија интегритетот на МВР со оценка 3, што сугерира на потребата за понатамошни реформи и подобрување на интегритетот на институционално ниво.

Причини за недостаток на интегритет: Ниски плати (59,8%), непознавање или недоволно познавање на прописите (49,2%) и недостаток на обуки за полициски интегритет (41,8%) се меѓу главните причини за недостаток на интегритет, според анкетираниите.

Запознаеност и учествување во обуки: Повеќе од половината од анкетираниите (57,4%) не се запознаени со Планот за интегритет на Министерството за внатрешни работи 2023-2025, додека 66,4% никогаш не посетиле обука за полициски интегритет. Ова нагласува критична потреба за подобрување на информираноста и образованието на полициските службеници.

Потребни мерки за јакнење на интегритетот: Најчесто предложените мерки вклучуваат повисоки плати, подобра селекција при вработување, зголемен надзор и контрола, департизација, како и континуирани обуки за полициски интегритет.

Генерален заклучок е дека за да се постигне вистински напредок во јакнењето на полицискиот интегритет, неопходни се сеопфатни и координирани мерки што ќе вклучуваат не само промени на институционално ниво, туку и промени во менталитетот и културата на полицијата. Потребно е да се вложи во едукација, да се обезбедат достоинствени услови за работа, да се воведат ефективни механизми за надзор и контрола, и да се гради доверба меѓу полициските службеници и јавноста. Само со холистички пристап и искрена посветеност, полицискиот интегритет може да стане темел на македонската полиција, придонесувајќи кон нејзиниот развој и зајакнување на јавната доверба.

Прилог 1 Анкетен прашалник

Анкетен прашалник

1. Лични податоци

(Ве молиме заокружете го симболот пред вашиот одговор)

ПОЛ а) Машки б) Женски

ВОЗРАСТ а) 18-25 год б) 26 – 35 год в) 36 – 45 год г) 46 – 55 год д) 55+

години

СТЕПЕН НА ОБРАЗОВАНИЕ а) ССС б) Вишо в) Високо г) М-р д) Д-р ё)

Друго____

РАБОТЕН СТАЖ а) до 5 год б) 5 – 10 год в) 10-15 год г) 15 – 20 год д) 20

– 25 год

РАБОТНО МЕСТО (ЧИН, ПОЗИЦИЈА)-----

2. Дали сте запознаени со значењето на полицискиот интегритет?

☐ Да

☐ Не

3. Дали во текот на својата кариера во МВР сте биле сведок на незаконско постапување од свој колега/колешка, односно постапување без интегритет?

☐ Да

☐ Не

4. Дали би пријавиле случај на незаконско постапување на свој колега/колешка?

☐ Да

☐ Не

5. Како би го оцениле интегритетот во работењето на Министерството за внатрешни работи?

(Бројот 5 највисок интегритет, бројот 1 најнизок интегритет)

1

2

3

4

5

6. Според Вас кои се причините за недостаток на интегритет во полицијата?:

(Ве молиме заокружете го симболот пред вашиот одговор, дозволени се повеќе одговори)

- а) непознавање или недоволно познавање на прописите,
- б) неефикасен надзор и контрола,
- в) недоверба во контролниот механизам,
- г) недостаток на обуки за полициски интегритет
- д) недостаток на родољубие (љубов кон татковината и преданост на својот народ)
- ѓ) ниски плати,
- е) недостаток на личен интегритет
- ж) недоволно ефикасен механизам на селекција при вработување во министерството
- з) нешто друго, наведете што -----

7. Дали сте запознаени со Планот за интегритет на Министерството за внатрешни работи 2023-2025?

- ☐ Да
- ☐ Не

8. Дали некогаш сте посетиле обука за полициски интегритет?

- Да ☐
- Не ☐

9. Колку се согласувате со констатацијата дека градењето на полицискиот интегритет е значаен аспект за развој на македонската полиција и за јакнење на довербата на граѓаните во полицијата?

- Потполно се согласувам ☐
- Се согласувам ☐
- Делумно се согласувам ☐
- Не се согласувам ☐

10. Која област од полициското работење/работење во МВР според ваше мислење е најподложна на корупција и постапување без интегритет?

(Ве молиме заокружете го симболот пред вашиот одговор)

- а) сообраќајна полиција
- б) гранична полиција

- в) управни служби
- г) јавни набавки
- д) сите подеднакво
- ѓ) друга (наведете која) -----

11. Ве молиме да дадете конкретен(и) предлог(зи) за активности/мерки што е потребно да ги преземе Министерството за внатрешни работи, со цел јакнење на полицискиот интегритет во министерството и подобрување на севкупната слика за полицијата во јавноста?

(Ве молиме да дадете конкретен(и) предлог(зи))

Прилог 2. Изјава за согласност

Факултет за Безбедност- Скопје
Универзитет Св. Климент Охридски, Битола

ИНФОРМАЦИЈА ЗА ДАВАЊЕ НА ИЗЈАВА ЗА СОГЛАСНОСТ

Почитуван/а,

Во рамките на изработката на магистерски труд, од кандидатот Елена Спасовска, студент на втор циклус студии на Факултетот за безбедност – Скопје, Универзитет Св. „Климент Охридски“ – Битола, Ве покануваме да земете учество во спроведување на истражување со наслов: „Различните аспекти за градење на полицискиот интегритет во функција на развојот на македонската полиција“.

Вашето учество во ова истражување ќе помогне во собирање на релевантни информации во делот на функционирањето на етичките стандарди и принципите на интегритет во рамки на Министерството за внатрешни работи, факторите кои придонесуваат за зајакнување на полицискиот интегритет, како што се политиките за селекција и обука, внатрешни дисциплински мерки и механизми за надворешен надзор и ќе придонесе за добивање на јасна слика за делувањето на истите во насока на унапредување на полицискиот интегритет кај полициските службеници и на професионалниот интегритет на вработените во РСМ.

Ве замолуваме за внимателно читање на содржината на оваа Информација, за која доколку сте согласни, љубезно Ве молиме истата да ја потпишете.

Истражувањето ќе биде спроведено преку пополнување на краток Прашалник, со едноставни и разбирливи прашања кои имаат за цел да понудат соодветни механизми за подобрување на полицискиот интегритет, а со тоа и унапредување на работата на министерството, како и јакнење на довербата помеѓу полицијата и граѓаните.

Пополнувањето на Прашалникот нема да одземе повеќе од 5 (пет) минути од Вашето ценето време.

Информациите во ова истражување, ќе бидат користени исклучиво за потребите на ова истражување, истите ќе бидат чувани во строга доверливост и нема да бидат споделени со трети страни без Ваша согласност, освен ако тоа е потребно согласно закон.

Вашето учество во истражувањето е доброволно и Вие имате право да се повлечете од ова истражување во било кој момент без никакви последици.

Доколку Ви се потребни дополнителни информации или Ви се јават одредени недоумици во врска со истражувањето, можете да ја контактирате Елена Спасовска на телефонскиот број: 072/317-309 или на следната е-адреса: elena_spasovska@moi.gov.mk.

Со потписот на оваа изјава, потврдувам дека го прочитав и разбрав горенаведеното и се согласувам да учествувам во ова истражување.

Испитаник

Истражувач

(потпис)

(потпис)

Датум и место:

Глава 8

8. КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

Книги, списанија, зборници:

1. Alexander, J., & Scott, K. "The Relationship Between Police Integrity and Community Trust: An International Perspective." *Police Practice and Research* 18, no. 2 (2017): 122-133.
2. Agencija za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije. Metodologija izrade plana integriteta. Sarajevo, 2013. http://www.apik.ba/zakoni-i-drugi-akti/Plan_integriteta/Archive.aspx?langTag=bs-BA&template_id=196&pageIndex=1.
3. Atanasovska, T. "Police Corruption in North Macedonia." *Journal of Security and Sustainability Issues* 8, no. 2 (2019): 257-272.
4. Bashevski, Z. "Police Reform in North Macedonia: Achievements, Challenges and Prospects." *Journal of Liberty and International Affairs* 2, no. 3 (2016): 54-67.
5. Bayley, D. H. *Democratizing the Police Abroad: What to Do and How to Do It*. National Institute of Justice, 2001.
6. Boer, M., & Ruohomäki, J. *Tools for Advancing Accountability in Police Services: The Police Oversight Principles*. Geneva: The Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces (DCAF), 2012.
7. Caparini, M., & Marenin, O. (Eds.). *Transforming Police in Central and Eastern Europe: Process and Progress*. Geneva: DCAF – Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces/ LIT, 2004.
8. Центар за граѓански комуникации „Транспарентност, отчетност и интегритет на институциите во јавните набавки : истражување, рангирање и анализа“, 2018.
9. Dempsey, S. S., & Forst, S. L. (Eds.). *An Introduction to Policing*. 6th ed. Delmar: Cengage Learning, 2012.
10. Dumbravan, A., et al. "Integrity Testing and the Fight Against Police Corruption: The Case of Moldova." *Journal of Police Studies* 25, no. 2 (2013): 136-158.
11. Дујовски, Никола. *Полициска етика*. Скопје: Факултет за безбедност, 2019.
12. Đurčinovska, A. *Полицискиот интегритет во функција на спречување на полициската корупција*. Факултет за безбедност, Скопје, 2022.

13. Faull, Andreë. "Taking the Test: Police Integrity and Professionalism in the MPDs." *South African Crime Quarterly* 27 (2009): 3-6.
14. Geneva Centre for Security Sector Governance. *Toolkit on Police Integrity*. DCAF Geneva, 2019
15. Geneva Centre for Security Sector Governance. *Training Manual on Police Integrity*. DCAF Geneva, 2019.
16. Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces (DCAF). *Police Reform and Gender*. Geneva: DCAF, 2009.
17. Grebe, E., & Woermann, M. "Institutions of Integrity and the Integrity of Institutions: Integrity and Ethics in the Politics of Developmental Leadership." *The Developmental Leadership Program, Paper 15* (2011): 8. <http://www.dlprog.org/news-events/new-paper-ethics-and-integrity-in-the-politics-of-developmental-leadership.php>.
18. Hope, K. R. *Police Corruption and Police Reforms in Developing Societies*. Boca Raton: CRC Press, 2015.
19. Homel, R. "The Principles of Effective Crime Prevention." In *Handbook of Crime Prevention and Community Safety*, 53-80. Cullompton: Willan Publishing, 2002.
20. *Improving Police Integrity: Reforming the Police Complaints and Disciplinary Systems*. Home Office, London, UK, 2014.
21. Jackson, Jonathan, and Ben Bradford. "Crime, Policing and Social Order: On the Expressive Nature of Public Confidence in Policing." *British Journal of Sociology* 60, no. 3 (2009): 493-521.
22. Knapp, W., et al. *The Knapp Commission Report on Police Corruption*. New York: Commission to Investigate Allegations of Police Corruption, 1972.
23. Klotz-Sántha, 2013:16, in: Pallai, K. "Integrity and Integrity Management," op. cit.
24. Lentz, S. A., & Chaires, R. H. "The Invention of Peel's Principles: A Study of Policing 'Textbook' History." *Journal of Criminal Justice* 35, no. 1 (2007): 69-79.
25. Mandić, M., & Đorđević, S. *Procena Integriteta Policije u Srbiji 2016*. Belgrade: Beogradski centar za bezbednosnu politiku, 2016.
26. Магистерски труд: Организација и функционирање на полицијата во државите од Западен Балкан, Постдипломски студии по безбедност, Насока: Меѓународна

- безбедност, Универзитет Св. Кирил и Методиј Филозофски факултет – Скопје, Михајло Борнаров, Скопје, 2014 година.
27. Marenin, Otwin. "Police Performance and State Rule: Control and Autonomy in the Exercise of Coercion." *Comparative Politics* 22, no. 1 (1989): 103-122.
 28. Miller, C. "Integrity." In *International Encyclopedia of Ethics*, edited by H. LaFollette. Wiley-Blackwell, 2013.
 29. Независна комисија против корупција (НКПК). Првите четири чекори: Создавање интегритет во организацијата. Сиднеј: Независна комисија против корупција, 2001. <http://icac.nsw.gov.au/publications-and-resources/publications-about-corruption?view=search>.
 30. ¹New York Police Department 2002. Integrity Testing Program Report NYPD.
 31. Pagon, M., Meško, G., & Lobnikar, B. (Eds.). *Etika, integriteta in človekove pravice z vidika policijske dejavnosti*. Ljubljana: Ministarstvo za notranje zadeve Republike Slovenije, Visoka policijsko-varnostna šola, 2003.
 32. Pagon, M. "Police Ethics and Integrity." *Police Command Studies International*, September 2003. <http://www.police-studies.com/papers/police-ethics-integrity.pdf>.
 33. Park, R., et al. "Integrity Testing in Law Enforcement: A Strategy for Combating Police Corruption." In *Combating Corruption in Public Services*, 5-15. New York: United Nations, 2011.
 34. Porter, L., & Prenzler, T. "Targeted Integrity Testing: Enhancing Police Integrity Management." *Policing: An International Journal* 35, no. 3 (2012): 496-512.
 35. Prenzler, T., & Ronken, C. "Police Integrity Testing in Australia and the United States: Toward a Strategic Model." *International Journal of Police Science & Management* 3, no. 4 (2001): 93-105.
 36. Rothlein, S., & Reiter, R. "Integrity Testing: A Proactive Approach to Deter Police Misconduct." *International Journal of Police Strategies & Management* 37, no. 2 (2014): 356-369.
 37. Stanford Encyclopedia of Philosophy. <https://plato.stanford.edu/>.
 38. Темков, Кирил. *Етика*. Скопје: Просветно дело, 2005.
 39. The Integrity Project. "Institutions & Integrity." <http://integrityproject.org/the-project/viinstitutions-integrity>.

40. Thoughts on Excellence Free E-Newsletter Series. "Volume 11, Issue No. 3." June 2012.
By Dan Coughlin.
41. Transparency International. "Corruption Perceptions Index 2023." Accessed June 29, 2024. <https://www.transparency.org/en/cpi/2023/index>.
42. UNODC. Introductory Handbook on Policing Urban Space. Criminal Justice Handbook Series. New York: United Nations Office on Drugs and Crime, UNHABITAT, 2011.
43. UN. Police Information and Intelligence Systems. Criminal Justice Assessment Toolkit. Vienna: UN Office on Drugs and Crime, 2006.
44. United Nations. Code of Conduct for Law Enforcement Officials. Adopted by General Assembly resolution 34/169 of 17 December 1979.

Нормативна рамка (закони, подзаконски акти и интерни прописи):

1. Закон за внатрешни работи („Службен весник на Република Македонија“ бр. 42/14, 116/14, 33/15, 5/16, 120/16, 127/16, 142/16, 190/16, 21/18, 135/18 и „Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 108/19, 275/19, 110/21 и 89/22)
2. Закон за полиција („Службен весник на Република Македонија“ бр. 114/06, 6/09, 145/12, 41/14, 33/15, 31/16, 106/16, 120/16, 21/18 и 64/18 и „Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 294/21 и 89/223. Zakon o ministarstvima i drugim organima uprave Bosne i Hercegovine. SI. Glasnik 5/03,42/03, 26/04,42/04, 45/06, 88/07, 35/09 i 103/09)
3. Кодекс на полициска етика („Службен весник на РМ“ бр. 72 /07)
4. Правилник за начинот на спроведување на тестот за професионален интегритет на работниците во Министерството за внатрешни работи („Службен весник на РСМ“ бр. 41/23)
5. Правилник за работите и дејностите што се во судир со полициските работи („Службен весник на РМ“ бр. 61/07, 195/14 и 213/16).
6. Упатството за начинот на однесување и меѓусебните односи на полициските службеници („Службен весник на Република Македонија“ бр. 65/07)
7. Етички кодекс за однесување на работниците во Министерството за внатрешни работи (бр.13.11-91128/1 од 19.11.2020 година)

8. Кодекс за облекување на неуниформираните работници во Министерството за внатрешни работи (бр.13.11-38047/1 од 16.06.2016 година)
9. Упатство за начинот на постапување со подароци, погодности и гостопримства во Министерството за внатрешни работи (бр.13.11-74117/1 од 28.06.2023 година)
10. Упатство за начинот на постапување за заштитено внатрешно и надворешно пријавување во Министерството за внатрешни работи (бр.13.11-78423/1 од 09.12.20216 година)

Извори од интернет

1. <https://css.ba/wp-content/uploads/2011/06/Assessment-of-police-integrity-in-Bosnia-and-Herzegovina-BHS-web.pdf> - пристапено на 10 јуни 2024 година
2. ¹http://www.mup.gov.js/cms_cir/mimstarstvo.nsf/nadleznost-mmistarstvo.h – пристапено на 8 јуни 2024 година
3. ¹ <https://netpress.com.mk/myr-e-edna-od-na-transparentnite-institucii-vo-zem-ata-i-vo-regionot/> - пристапено на 15 јуни 2024 година
4. https://bezbednost.org/wpcontent/uploads/2020/06/procena_integriteta_policije_u_srbiji_2016.pdf - пристапено на 15 јуни 2024 година